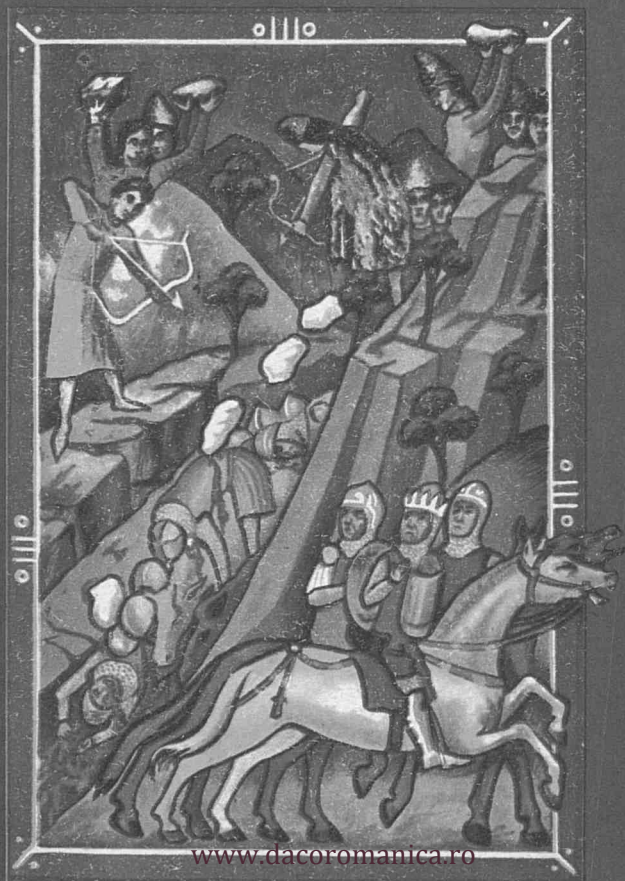

Dr. NICOLAE STOICESCU

Dr. FLORIAN TUCA

1330 POSADA

1330 POSAIDA

Dr. NICOLAE STOICESCU

Dr. FLORIAN TUCĂ

1330 POSADA

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI 1980

www.dacoromanica.ro

Coperta : Florin CREANGĂ
Scheme : Micloș FRANCISC, Ion ZARLIU

Redactor : ALEXANDRU MARCU
Tehnoredactor : D. ANDREI

Bun de tipar 16.09.1980. Apărut 1980.
Colț tipar 6 1/2. B 149

Tiparul executat sub comanda nr. 521
la I.P. „Filaret“, str. Fabrica de chibrituri
nr. 9—11, București
Republica Socialistă România

CUVÎNT ÎNAINTE

În existența sa de două ori milenară, poporul român a fost nevoit să ducă o luptă eroică, dîrză și necurmată pentru a-și păstra ființa, pentru neuitare, pentru dezvoltare liberă și independentă, pentru progres și civilizație. Subliniind acest însuflețitor adevăr și elogiind faptele de bărbăție înscrise de înaintașii noștri în cartea de vitejie a neamului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „De la formarea de către Burebista, în secolul I înaintea erei noastre, a statului dacic centralizat, de la epoca înfloritoarei societăți dacice a lui Decebal și apoi de-a lungul a două milenii de existență, pînă în ziua de azi, poporul nostru a trebuit să ducă lupte grele pentru a-și constitui și apăra ființa proprie, entitatea națională”. Sarmizegetusa (106), Posada (1330), Rovine (1394), Poarta de fier a Transilvaniei (1442), Vaslui

(1475), Valea Albă (1476), Jiliște (1574), Călugăreni (1595), Șelimbăr (1599), Dealul Spirii din București (1848), Grivița, Plevna și Rahova (1877), Oituz, Mărăști și Mărășești (1917), București, Ploiești, Constanța, Mălini, Timișoara, Păuliș, Oarba de Mureș, Cluj, Oradea, Carei (1944) sînt doar cîteva puncte de referință din lungul șir de lupte și bătălii pe care le-au dus, cu o totală dăruire de sine, oamenii ce și-au avut aici, de o parte și de alta a lanțului carpat, la malul Dunării și al Mării Negre leagănul și vatra. Cînd rostim aceste denumiri intrate în patrimoniul gloriei noastre militare, inimile ne pulsează sacadat, puternic, fierbinte. Fapt firesc, pe deplin justificat. Pentru că Sarmizegetusa, Posada, Rovine, Poarta de fier a Transilvaniei, Vaslui, Jiliște, Călugăreni, Șelimbăr, Dealul Spirii, Grivița, Plevna, Rahova, Oituz, Mărăști și Mărășești, București, Ploiești, Constanța, Mălini, Timișoara, Păuliș, Oarba de Mureș, Cluj, Oradea, Carei etc. întruchipează vitejie măreață, ridicată pe trepte de legendă prin neîntrecutele fapte de arme săvîrșite de fiii pămîntului românesc în aprige încleștări cu dușmanii hrăpăreți, dornici de măriri și de cuceriri. Tot ce a însemnat luptă, dîrzenie, curaj, eroism, avînt, uiture de sine, sacrificiu suprem în numele unor țeluri nobile și drepte,

totul este cuprins în acest șirag de denumiri istorico-eroice. În lungul, în nesfârșitul șir de nume cu o profundă rezonanță în istoria milenară a poporului român se înscrie, la loc de cinste, și Posada.

Pentru noi, pentru români, Posada definește locul unei aspre bătălii din perioada de început a statului feudal Țara Românească. Înscrisă cu litere de aur în cronică luptelor pentru independență ale înaintașilor noștri, în bătălia de la Posada, din 9—12 noiembrie 1330, se concentrează o epopee eroică, neasemuit de frumoasă și de înălțătoare, în cadrul căreia s-au etalat atât tăria de granit a luptătorilor români, a maselor de truditori, cât și încrederea nestrămutată în dreptatea cauzei pentru care s-au înfruntat cu dușmanul. Victoria repurtată atunci de oștenii conduși cu vrednicie de voievodul Basarab I împotriva oastei regelui Ungariei, Carol Robert de Anjou, a consolidat independența Țării Românești. Caracterizînd vestita bătălie, marele nostru istoric Nicolae Iorga sublinia, printre altele, că ea a fost „o biruință mare și întreagă, rodnică în urmări, fiindcă lupta se dădea în direcție naturală a dezvoltării noastre și pe pămîntul nostru, ocrotitor pentru ai săi”.

Timpul a cernit șase veacuri și jumătate de la istorica bătălie de la Posada din 9—12 noiembrie 1330, dar paginile de înaltă bravură înscrise de oștenii lui Basarab întemeietorul în cartea de vitejie a neamului românesc nu au pălit în niciun chip și nu vor păli niciodată. Eroismul, bravura, dîrzenia, spiritul de jertfă dus pînă la uitarea de sine dovedite cu atîta generozitate de înaintași în numele salvagărdării independenței Țării Românești, a dezvoltării ei de-sine-stătătoare, își păstrează în sufletele noastre întreaga putere de emoție și de fascinație, înbărbătîndu-ne în munca avîntată pentru îndeplinirea însuflețitoarelor sarcini trasate de cel de-al XII-lea Congres al P.C.R. pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a Republicii Socialiste România spre comunism.

Cu prilejul aniversării a 650 de ani de la celebra bătălie zisă de la Posada, prima mare și aprigă înclăstare desfășurată de luptătorii români pentru consfințirea independenței tînărului și prosperului stat Țara Românească, autorii au încercat să contureze, în linii definitorii, această minunată pagină de epopee din trecutul nostru glorios de luptă. Pentru realizarea lucrării, ei au folosit în mod critic atît studiile predecesorilor, cît și izvoarele cunos-

cute pînă la această dată. Cu sincera convingere că alte și alte contribuții vor completa încercarea noastră de a reconstitui celebra bătălie din 9--12 noiembrie 1330, închinăm această carte memoriei tuturor aceluia care, în timpul ce s-a scurs de la crearea primului stat dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista, au luptat: cu ardoare, cu dăruire și neînfricare pentru apărarea independenței și libertății patriei, luptă în cronologia căreia Posada este caligrafiată cu litere luminoase.

AUTORII

DE LA CNEZATE ȘI VOIEVODATE LA STATUL FEUDAL ȚARA ROMÂNEASCĂ

Așa cum se consemnează în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, „Pe teritoriul de astăzi al României s-au succedat, de-a lungul mileniilor, corespunzător legilor obiective ale dezvoltării istorice, orînduirile sociale cunoscute pe plan universal, acumulîndu-se o bogată civilizație materială și spirituală”.

Un moment de cea mai mare însemnătate a existenței milenare a poporului român l-a avut crearea, în jurul anului 70 î.e.n., a primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista. Constituirea acestui stat, care avea să cunoască o puternică înflorire pe toate planurile în secolul I e.n., sub conducerea glo-

rioasă a lui Decebal, a fost rezultatul dezvoltării vieții materiale și spirituale pe teritoriile locuite de geto-daci, care făceau parte din numeroasa populație a tracilor, cu adânci și durabile rădăcini în întregul spațiu carpato-danubiano-pontic.

În perioada istorică dată ca urmare a politicii duse de împărații de la Roma, între statul dac și Imperiul roman au apărut conflicte, au izbucnit războaie de lungă durată care au întrerupt și au tulburat îndeletnicirile tradiționale ale dacilor, au slăbit statul dac și au schimbat în mod radical cursul dezvoltării sale normale. Aprigele încleștări dintre taberele aflate în conflict s-au încheiat, după cum se știe, prin cucerirea unei mari părți a Daciei de către romani și transformarea acesteia într-o provincie a Imperiului roman. Cu toate urmările negative pe care le-a avut o atare situație, poporul dac și-a păstrat ființa, a continuat să existe, adaptându-se noilor condiții impuse de evoluția evenimentelor pline de neprevăzut, cu umbre și lumini, în spațiul geografic de dincoace și de dincolo de lanțul Carpaților. „Pe baza împletirii strânse a celor două civilizații ce au conviețuit vreme îndelungată — se arată în *Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la ani-*

versarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent —, viața economică, socială și culturală din aceste ținuturi a cunoscut un nou și puternic progres“.

După retragerea legiunilor romane din Dacia, noul popor creat prin contopirea dacilor cu romanii — poporul român — a fost nevoit să-și adapteze formele de viață și de organizare la noile condiții și împrejurări. În principal, odată cu evacuarea provinciei de la nord de Dunăre de către administrația imperială, el a fost pus în situația să rezolve singur atât problemele complexe ale dezvoltării economico-sociale pe teritoriul în care s-a născut și dezvoltat, cât și cele privitoare la apărare și, deci, la supraviețuire, în condițiile vitrege ale năvălirilor popoarelor migratoare. Spre slava și mândria înaintașilor noștri, furtunile care s-au abătut asupra lor, suferințele și greutățile îndurate nu i-au îngenucheat, nu le-au slăbit capacitatea de muncă și de rezistență ci, dimpotrivă, le-au oțelit brațele, le-au călit voința și dărzenia, le-au sporit dragostea de glie, le-au întărit hotărîrea de a face totul pentru a-și păstra identitatea, ființa și teritoriul prin muncă și luptă cinstită și dreaptă, în ciuda vicisitudinilor istorice.

Cunoscuta teorie a lui Nicolae Iorga despre „romaniile” populare oferă o imagine concludentă cu privire la evoluția vieții economice și social-politice în spațiul de la nord de Dunăre în perioada trecerii peste plaiurile noastre a valurilor popoarelor migratoare. Pe lângă fenomenul de ruralizare, de mutare a centrului vieții economice și politice din orașe la sate, pentru că primele suferiseră distrugeri aproape ireparabile, a avut loc și o puternică concentrare demografică în teritoriile care ofereau localnicilor condiții naturale favorabile pentru apărare. Acestea se aflau fie în regiunea muntoasă a Carpaților — unde migratorii, oameni deprinși cu zonele de câmpie, nu puteau pătrunde cu ușurință — fie în părțile în care se întindeau bălțile Dunării, fie, în sfârșit, în întinsele zone păduroase * ce acopereau o bună parte din spațiul pe care se aflau țările române.

În mediul rural din Dacia de după retragerea administrației romane s-a păstrat forma de organizare a obștii sătești de țărani liberi, care-și dovedise eficiența și vitalitatea în timpul stăpînirii Imperiului roman și care a servit și

* Fenomenul retragerii deliberate a populației din calea migratorilor în zonele păduroase și în desimea codrului avea să dea naștere la atît de cunoscuta zicală populară: „codru-i frate cu românul”.

mai departe ca bază de organizare a populației de pe teritoriul vechii Dacii. Pe timpul exercitării dominației popoarelor migratoare s-au consolidat obștile sătești, deoarece năvălitorii, care erau lipsiți de o organizare proprie, aveau nevoie să mențină nealterat cadrul organizatoric specific autohtonilor, singurul în măsură să asigure în condițiile date posibilități de procurare a hranei și a altor bunuri materiale pentru „nusafirii nepoftiți“.

Realitățile de pe meleagurile țării noastre evidențiază faptul că cel mai vechi element de continuitate și unitate s-a dovedit a fi fost *obștea sătească*. Aceasta avea să supraviețuiască în toată orînduirea feudală, ca un element, ca o trăsătură specifică, definitorie a societății românești. Cu vremea însă, într-o epocă istorică greu de precizat, reprezentanții obștilor, care îndeplineau rolul de intermediari ai acestora și se ocupau cu strîngerea dărilor pentru dominatorii străini au ajuns să cîștige în importanță, să-și mărească chiar ei averile în dauna comunităților, devenind treptat conducătorii obștilor. Fenomenul își are judicioase explicații. Printre altele, el constituie elementul de suport prin care se poate explica și înțelege justetea tezei elaborate de F. Engels privind transformarea funcției sociale în dominație politică.

Întărirea obștilor în perioada tratată s-a materializat și prin faptul că acestea au căpătat o conducere a lor, un fel de sfat, în cadrul căruia fiecare membru trebuia să aibă atribuții precise în condițiile în care nu exista încă o organizare statală propriu-zisă.

În cadrul obștilor sătești un rol de seamă l-a avut *juđele* (de la latinul *judex*), funcție ce exista în Imperiul roman încă din vremea lui Traian. După cum arăta Nicolae Iorga, funcția respectivă a rezistat și în alte părți ale Imperiului, ca, de exemplu, în Dalmația, la Roma sau în Sardinia, unde *juđele* putea ajunge chiar și rege.

În cadrul funcțiilor specifice epocii la care ne referim, un loc important l-au avut cnezul și voievodul. Cît privește denumirile de *cnez* și *voievod*, acestea au pătruns în limba poporului român după secolul al VI-lea, ele coexistând un anumit timp, iar apoi înlocuind vechile denumiri de origine latină *juđe* și *duce* (dux). Ținem să precizăm însă că la români cele două instituții au evoluat altfel decît la popoarele slave. Astfel, în timp ce la acestea cnezul era domn și stăpîn cu drepturi depline (ca la ruși sau la sîrbi), iar voievodul un conducător cu o poziție ierarhică secundară față de cnez, fiind însărcinat cu comanda oștirii, la noi, la români,

dimpotrivă, voievodul a devenit domn și stăpîn cu drepturi depline pe plan politic, judecătoresc și militar, în timp ce cnezii aveau să joace un rol secundar în comparație cu voievodul, fiind subordonați acestuia.

Nevoia de a face față cu succes atacurilor unor forțe din afară a dus la noi, la români, la confederarea obștilor sătești, la crearea de uniuni teritoriale de obști care erau situate în anumite unități geografice ca, de pildă, văile unor râuri sau unele zone avînd o configurație naturală ce ofereau posibilități mai bune de apărare. Respectivele uniuni de obști, care constituiau formațiuni prestatale, aveau un pronunțat rol militar, evident de apărare împotriva repetatelor și adesea neprevăzutele agresii străine. Faptul că mai marii obștilor se numeau voievozi, termen ce înseamnă conducător de oaste, ni se pare deosebit de revelator în acest sens. După cum aprecia Nicolae Iorga, „cea mai veche alcătuire obștească a românilor se razimă pe datoria de a lupta a tuturor... și pe conducerea acestor cete de către voievozi“.

Procesul de confederare în uniuni teritoriale este mai evident în Maramureș, teritoriu în care regalitatea maghiară a pătruns tîrziu, în secolul al XIV-lea. Cercetările întreprinse de istoricul Radu Popa au dus la concluzia că aici

existau în secolele XIII—XIV trei forme de organizare. Este vorba de două categorii de cnezi : *cnezii de sat*, care stăpîneau, de regulă, un sat sau două, și de *cnezii de vale*, care stăpîneau grupuri de 4 la 18 sate situate într-o regiune care coincide cu una din subdiviziunile natural-geografice ale Țării Maramureșului (văile Vișeu-lui, Marei, Cosăului, Izei etc.). Cnezatul de vale reprezenta o treaptă intermediară sub aspect teritorial și social-politic între stăpînirea simplă a cnezatului de sat și organismul politic feudal de tipul *voievodatului*. În privința voievodatului, care constituia a treia treaptă a acestei structuri social-politice, acesta avea un caracter ereditar mult mai puțin consolidat decît cnezatul de vale, dar beneficia în schimb de atribute administrativ-politice mult mai întinse și evolute.

O privire sumară asupra originii acestor voievozi ne oferă, firește, posibilitatea să subliniem faptul că voievozii maramureșeni din secolul al XIV-lea proveneau din familiile celor mai puternici cnezi de vale și îndeplineau atît atribuții militare, cît și judiciare și bisericești. Autoritatea voievodului era limitată de adunarea cnezilor, așa cum autoritatea domnului avea să fie îngrădită mai tîrziu de sfatul boierilor.

Voievodatul Maramureşului din secolele XIII—XIV reprezintă exemplul cel mai caracteristic pentru etapa care a precedat apariţia nărelui voievodat şi a domniei în ţările române.

„Apariţia primelor formaţiuni politice în spaţiul carpato-dunărean — aprecia cu deplin te-meii istoricul Ştefan Ştefănescu — a fost rezultatul unui îndelungat şi complex proces de dezvoltare a forţelor economice locale şi de constituire a unei aristocraţii de stăpîni de pămînt în cadrul obştilor săteşti în care trăia poporul român“.

După cum se ştie, în secolul al X-lea s-a înregistrat pe întreg teritoriul de astăzi al României o puternică dezvoltare economică, precum şi o importantă creştere demografică ; în acea vreme s-au produs şi importante mutaţii şi modificări în structura societăţii : a apărut proprietatea feudală şi, odată cu aceasta, s-a produs stratificarea societăţii în clase proprii crînduirii feudale.

Odată cu cristalizarea relaţiilor feudale au apărut şi cele dintîi formaţiuni politice româneşti, care sînt semnalate în secolul al X-lea pe întreg teritoriul locuit de români. Acest fapt dovedeşte, evident, că procesul de naştere al formaţiunilor politice a fost concomitent şi ase-

mânător ; ele sînt identificate în binecunoscutele ducate sau voievodate existente în Transilvania la venirea maghiarilor în acest teritoriu, în formațiunea dobrogeană condusă de jupanul Dimitrie, amintit într-o inscripție din 943, sau în cele conduse de stăpînitorii cetăților de la nordul Dunării care s-au închinat împăratului bizantin Ioan Țimiskes în anul 971.

Așa cum s-a subliniat într-un studiu de dată recentă, secolul al X-lea a marcat „o etapă nouă în consolidarea structurilor social-economice ale comunității de viață de pe tot cuprinsul țării, avînd drept consecință o consolidare corespunzătoare a organizării politice prin cristalizarea instituțiilor specifice autorității statale la nivelul acestor formațiuni denumite țări, voievodate etc., angajate într-un continuu proces de extindere teritorială prin înțelegere sau prin forță“. O atare evoluție cu caracter legitim-a fost însă nici simplă și nici prea rapidă. Ca durată în timp ea a îmbrăcat multe decenii și s-a caracterizat printr-o luptă activă și permanentă între forțe care aveau uneori poziții centrifuge. În acest context s-a impus adesea să se facă față și să se înlăture împotrivirea unor factori extra locali, adică a unor forțe externe care nu vedeau cu ochi buni organizarea politică românească. Cu toate sinuozitățile

inerențe epocii, formațiunile politice românești s-au cristalizat treptat ca entități distincte. Formarea voievodatelor a marcat o etapă nouă în evoluția istorică a poporului român, în dezvoltarea sa economică, politică și socială. Etapa care a urmat constituirii acestor mici formațiuni avea să ducă la maturizarea organizării lor prin crearea de state feudale românești puternice și independente: Țara Românească, Moldova și Transilvania. Alcătuirea și consolidarea lor a fost însă mult frînată de ultimele migrațiuni (ale pecenegilor, uzilor, cumenilor și tătarilor), iar în Transilvania de cucerirea statului feudal maghiar*, care a anexat această bogată provincie din străvechea vatră a Daciei în urma unor lupte crîncene și îndelungate cu populația locală, organizată în voievodate (secolul al X-lea — începutul secolului XIII).

Se cuvine să mai subliniem faptul că cele trei țări române nu au apărut în același timp, formarea lor fiind rezultatul unui lung proces istoric. Pornind de la sat — veche formă de organizare, de la latinul *fosatum* (șanț), ceea

* Cucerirea Transilvaniei de către regatul feudal maghiar a adus sub stăpînire străină centrul pămîntului românesc și a făcut imposibilă organizarea în evul mediu a unui stat unitar românesc, cu excepția scurtei perioade din vremea domniei lui Mihai Viteazul.

ce arată că satul era întărit și apărat —, s-a ajuns la confederații de sate pe valea unui râu, în județe, cnezate, ducate și voievodate, care, prin extindere sau prin confederare, vor duce la organizarea de țări (după numele latin *terra* = pământ). Această formă de organizare a fost în linii mari aceeași pe întreg teritoriul României.

Urmărind, în linii generale, procesul de formare a celor două state feudale românești extracarpătice — Țara Românească și Moldova — socotim necesar să mai notăm că acest proces a avut loc printr-o luptă acerbă împotriva expansiunii regalității maghiare.

În Țara Românească etapele principale de constituire a statului s-au desfășurat în secolul al XIII-lea și la începutul celui următor.

Cunoscuta diplomă a ioaniților ne oferă un tablou sugestiv al organizării social-politice de pe teritoriul viitorului stat al Țării Românești în perioada de la mijlocul secolului al XIII-lea, mai exact din anul 1247, deci la scurtă vreme după marea năvală a tătarilor.

În diploma amintită se atestă existența a cinci organisme statale românești în aria pe care se va întinde respectivul stat și anume : voievodatul lui Seneslau, situat în stînga Oltu-

lui, avînd centrul la Curtea de Argeş * ; cnezatele lui Farcaş şi Ioan, situate în dreapta Oltului, primul în partea de nord a Olteniei, în regiunea Vîlcea, iar cel de al doilea în partea sudică ; voievodatul sau ţara ** lui Litovoi, al cărui centru se afla în depresiunea Tîrgu Jiu-lui şi care cuprindea şi ţara Haţegului şi, în sfîrşit, ţara sau banatul Severinului, situat în partea apuseană a Olteniei ***.

* Săpăturile arheologice efectuate recent în zonă au dat la iveală existenţa unei reşedinţe voievodale datată în secolul al XIII-lea.

** *Terra Kenazatis Lituoy woyavode* în textul latin.

*** Localizarea formaţiunilor politice la care ne-am referit ca şi a diverselor locuri amintite în diploma ioaniţilor a dat naştere la numeroase discuţii. După opiniile celor mai mulţi istorici de vază (N. Iorga, I. Minea etc.), cnezatul lui Farcaş (Lupu în româneşte şi Vîlk în slavonă) ar fi fost în părţile judeţului Vîlcea, care păstrează numele slavon al cnezului. Ion Conea susţine însă că numele cnezului de la 1247 „se păstrează (mai degrabă) în acela de azi al pasului (Vîlcan) decît în al judeţului Vîlcii“ şi că, deci, cnezatul lui Farcaş s-ar fi aflat în depresiunea Horezului.

Pornind de la faptul că în diploma ioaniţilor se aminteşte de pescăriile de la Celei, identificate cu cele de la Dunăre, N. Iorga apreciază că cnezatul lui Ioan s-ar fi aflat în fostul judeţ Romănaţi. După I. Conea — care localizează Celeiul în Gorj — acest cnezat va fi fost în depresiunea Polovragilor. Constantin C. Giurescu n-a fost de acord cu localizarea făcută de I. Conea pentru două motive : nu există nici o urmă de iezătură pentru heleşteu la Celeiu-Gorj, iar dacă acolo ar fi existat un iaz sau

Prin comparație cu situația din Maramureș, voievodatele lui Litovoi și Seneslau trebuie considerate ca formațiuni politice de natură superioară sub raport politico-organizatoric, ele înglobînd mai multe cnezate din apropiere și dispunînd de un aparat de stat și de o armată proprie destul de puternică.

În diploma ioaniților se prevede expres faptul că locuitorii voievodatelor românești erau datori să ajute pe cavalerii ioaniți „cu mijloa-

heleșteu, veniturile provenite din exploatarea lui ar fi fost mici, „pe cînd pescuitul la Celeiul dunărean reprezenta într-adevăr un venit considerabil“. În concluzie, aprecia Constantin C. Giurescu, „Celeiul din diploma ioaniților (1247) este cel de la Dunăre iar nu Celeiul din Gorj“.

Cît privește voievodatul lui Litovoi, care avea o întindere mai mare decît cnezatul lui Farcaș, și acesta a fost localizat în mod diferit. N. Iorga îl numea voievodatul Jiului, deoarece se afla pe valea acestui rîu. I. Conea susținea că acest voievodat încăleca ambele versante ale Carpaților, înglobînd depresiunea subcarpatică a Tg. Jiului, bazinul intracarpatic al Petroșanilor și depresiunea sau țara Hațegului (se pare că aceasta ar fi cea mai precisă localizare a respectivului voievodat). În privința reședinței voievodatului lui Litovoi (pornindu-se de la vechimea orașului Rm. Vlcea), unii istorici, ca de exemplu, G. D. Florescu și Dan Pleșia au susținut că la Rm. Vlcea ar fi fost probabil această reședință. În realitate, Vlcea e legată de numele lui Farcaș (vîlk = lup), astfel încît această opinie nu ni se pare întemeiată, aceasta cu atît mai mult cu cît țara lui Litovoi se afla mai spre apus.

cele lor ostăşeşti (*cum apparatu suo bellico*) la apărarea ţării şi la înfrîngerea şi pedepsirea atacurilor“ venite din afară. În cazul în care ar fi fost atacat regatul maghiar, trebuiau să participe la luptă doar 1/5 din „ostaşii ţării amintite“, iar dacă războiul ar fi fost purtat în Bulgaria, Grecia sau Cumania, urma să purceadă la oaste „a treia parte din cei în stare a merge la război“.

În documentul citat nu se precizează cine erau cei „în stare a merge la război“. Pornindu-se însă de la faptul că clasa stăpînilor feudali nu era încă îndeajuns de consolidată pentru a avea o oaste puternică, trebuie să admitem că majoritatea ostaşilor erau ţărani liberi. Această oaste va fi fost destul de numeroasă, de vreme ce regele maghiar solicita pentru apărarea regatului său numai o cincime din efectivele ei.

Se impune să se reţină deci că diploma ioaniţilor consemnează stadiul avansat de dezvoltare a celor două voievodate, care dispuneau de efective militare destul de numeroase şi puternice. În document se consemna, de asemenea, existenţa celor două clase proprii feudalismului : *maiores terrae* (mai marii pămîntului, adică stăpînii) şi *rustici* (deci ţăranii). *Societatea românească fiind împărţită în clase, statul de-*

venea o necesitate pentru apărarea intereselor stăpînilor feudali.

Rezumînd cele subliniate mai înainte, socotim necesar să mai concluzionăm faptul că în diploma ioaniţilor se surprinde un moment important din procesul lung şi anevoios de constituire a primului stat feudal românesc independent Țara Românească.

Pentru specialiştii care abordează ampla problemă a întemeierii statului feudal Țara Românească s-a pus în mod firesc întrebarea dacă acestea erau singurele formaţiuni statale de pe teritoriul viitoarei Țări Româneşti. După opinia noastră, la întrebare se poate da un singur răspuns logic : asemenea formaţiuni existau şi în restul ţării, pe teritoriul la care nu se referă textul diplomei din anul 1247.

În unele studii istorice de dată mai recentă s-a subliniat că la baza organismelor statale din secolele XI—XIII au stat aşezările omeneşti comasate pe valea cîte unui rîu, din care unele erau fortificate. Cercetările arheologice au descoperit asemenea aşezări în numeroase alte regiuni ale Țării Româneşti şi anume : între rîurile Argeş şi Colentina ; între apele Buzăului, Călmăţuiului şi Dunăre ; între cursul inferior al Prahovei şi Buzăului etc. Este de presupus că astfel de formaţiuni, denumite cnezate şi

voievodate existau și în aceste zone geografice *. De altfel, așa cum au arătat numeroși istorici români, județele, ca formă de organizare, și-au luat numele după acela al unui râu (bunăoară Dolj, Gorj, adică Jiul de Jos și Jiul de Sus, Prahova, Dîmbovița, Buzău etc.), ceea ce arată că pe valea acestor râuri au existat formațiuni social-politice de genul cnezatului și voievodatului pe care județele respective le-au continuat. Așa se explică, de altfel, și afirmația istoricului Mihai Cantacuzino după care Țara Românească avea 17 județe, „adică 17 voievodaturi“.

După anul 1247, pe măsura creării unor condiții favorabile, a avut loc un proces firesc de unire a formațiunilor politice mai mici într-un organism statal mai viguros, mai amplu, mai atotcuprinzător. Acest proces de unificare a formațiunilor politice românești era evident stînjinit de pretențiile de suzeranitate ale regatului feudal maghiar la sud de Carpați, unde — după cum rezultă din diploma din 1247 — acesta

* Într-o cercetare istorică de dată destul de recentă s-a arătat că un astfel de cnezat exista în județul Prahova, în regiunea Slon, unde cercetările arheologice au descoperit o cetate din secolele X—XII (vezi Maria Comșa, *Un knézat roumain des X—XII siècles à Slon-Prahova*, în „Dacia“, 1978, p. 303—317).

căpătase anumite drepturi. De aceea, procesul de unificare era strâns legat de acela de desprindere de sub suzeranitatea maghiară și de organizare a unei ierarhii feudale proprii, în stare să conducă lupta de emancipare de sub suzeranitatea străină.

Un moment important din această luptă este plasat în jurul anului 1273, când voievodul Litovoi (fie cel din 1247, fie un urmaș al acestuia, numit de unii istorici Litovoi al II-lea) a ocupat o parte din teritoriile de la sud de Carpați asupra cărora avea pretenții de suzeranitate regele maghiar, încercând, totodată, să pună capăt relațiilor de vasalitate față de coroana ungară și refuzînd plata tributului datorat*.

Surprins și, bineînțeles, afectat în amorul său propriu de poziția curajoasă, chiar temerară pe care s-a situat Litovoi, regele Ladislau al

* Considerăm util să arătăm că lupta condusă de Litovoi împotriva coroanei maghiare a fost datată în mod diferit de istoricii noștri: în 1273 (A. Sacerdoțeanu, Emil Vîrtosu); în 1272—1276 sau în 1279 (Constantin C. Giurescu); în jurul anului 1276 (N. Iorga); în 1277 (Ion Ionașcu și Ștefan Pascu); între anii 1278—1282 (I.C. Filitti) etc.

Ținînd însă seama de faptul că la data angajării luptei, regele Ladislau de-abia începuse a domni (din 1272) și că una din urmările conflictului la care ne referim a fost pierderea Hațegului (înainte de 1276), considerăm că lupta a avut loc într-o perioadă cuprinsă între anii 1272 și 1276, mai probabil în 1273.

IV-lea a trimis împotriva acestuia o oaste puternică, condusă de magistrul Gheorghe. În timpul încleștărilor care s-au desfășurat, viteazul voievod a fost copleșit, fiind ucis de adversari, iar fratele lui Litovoi, Bărbat, a căzut prizonier. El se va răscumpăra ulterior cu o mare sumă de bani.

Amănunte despre încercarea lui Litovoi de a scutura prin luptă suzeranitatea maghiară ne sînt relatate într-o diplomă pe care regele Ladislau al IV-lea a acordat-o la 8 ianuarie 1285 magistrului Gheorghe. În această diplomă, monarhul maghiar arată că în vremea cînd începuse a domni, fiind încă copil, după moartea tatălui său, „voievodul Litovoi, împreună cu frații săi, în necredința sa, cuprinse pe

Este de presupus că pentru a scăpa de sub vasalitatea coroanei maghiare Litovoi va fi încercat să profite de faptul că regele Ungariei era atunci un copil, iar regatul său se afla angajat în această vreme într-un conflict cu Boemia.

După opinia lui Ștefan Pascu — istoric de renume care s-a ocupat în ultimul timp de cercetarea acestei probleme — ar fi existat o legătură mult mai largă între ridicarea lui Litovoi și răscoala sașilor din 1277, războiul cu Boemia și răscoala din Balcani condusă de Dorman sau Dîrman, al cărei ecou s-a simțit în Oltenia și Banat. Această conjunctură favorabilă depășește însă data 1276, dată admisă, în general, de către istoricii noștri ca termen *post-quem*.

seama sa o parte din regatul nostru, aflătoare dincolo de Carpați, și, cu toate îndemnurile noastre, nu s-a îngrijit să ne plătească veniturile ce ni se cuveneau din acea parte“. Din acest motiv — mai spune regele — „l-am trimis împotriva lui pe numitul magistru Gheorghe, care, luptînd împotriva aceluia cu cea mai mare credință, l-a ucis pe el, iar pe fratele lui, cu numele Bărbat, l-a luat în prinsoare și ni l-a adus nouă. Pentru răscumpărarea acestuia, noi am stors o sumă foarte mare de bani și astfel, prin slujbele acelui magistru Gheorghe, s-a așezat iar tributul ce ni se datora din acele părți“,

Expediția din anul 1273 întreprinsă de oastea maghiară împotriva lui Litovoi mai este evocată în termeni asemănători într-o scrisoare datată la 6 octombrie 1288, prin care magistrul Gheorghe răsplătește, la rîndul lui, pe un credincios colaborator de-al său, numit comitele Petru, care atunci „cînd pe necredinciosul voievod Litovoi, din porunca domnului nostru Ladislau, strălucitul rege al Ungariei, l-am omorît, iar pe fratele acestuia, cu numele Bărbat, l-am adus prins în fața domnului nostru“, comitele Petru, „vărsîndu-și sîngele în acea întîmplare, ne-a slujit cu cea mai mare credință“.

Nu cunoaștem, din păcate, alte amănunte despre această luptă, despre efectivele care s-au înfruntat, despre locul desfășurării încleștărilor etc. Din această cauză este greu de spus cu precizie unde s-a dat lupta cu Litovoi, motiv pentru care s-au propus diverse localizări. În *Istoria armatei românești*, Nicolae Iorga susținea că lupta a avut loc „în munții Gorjului”. În alte lucrări ale sale, marele istoric considera că este vorba de o expediție „a unei cete năvălitoare, și anume în părțile hațegane, fără a se trece munții, fără a se face o adevărată expediție, care, fiind biruitoare, ar fi avut alte urmări pentru voievodatul Jiurilor”. Întrucât însă în documentul amintit se spune că teritoriul pe care-l stăpânea Litovoi se afla la sud de Carpați, este mult mai probabil că pe acea arie teritorială se va fi dat și lupta la care ne referim *.

După cum a observat Nicolae Iorga, Litovoi, voievodul care stăpânea toată valea Jiului, „nu

* După opinia istoricului Ștefan Pascu, lupta s-ar fi dat „în Hațeg sau aiurea la poalele Carpaților, poate chiar în Făgăraș”. Mai târziu, același autor a susținut că lupta s-a desfășurat „în Hațeg, acolo unde o apă, Riu Bărbat, și un sat cu același nume amintesc numele aceluia care s-a luptat și a căzut în prinsoare, voievodul Bărbat” (vezi *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, p. 178).

e înfățișat deloc ca un dregător rebel, ci ca un adversar de temut, șeful unei familii cu aparență de dinastie“ ; el este „cel dintîi domn român căzut în apărarea moșiei sale“.

Ce a realizat regele maghiar prin înfrîngerea și uciderea lui Litovoi ? După cum avea să mărturisească chiar monarhul, el „a stors o sumă foarte mare de bani“ pentru răscumpărarea lui Bărbat și a impus din nou la tribut „acele părți“ de dincolo de munții Carpați care au rămas în stăpînirea lui Bărbat, devenit voievod în locul fratelui său. După opiniile unor alți istorici (printre care Nicolae Iorga, Constantin C. Giurescu), o altă urmare a înfrîngerii lui Litovoi a fost ocuparea de către maghiari a Hațegului *, care aparținuse voievodatului lui Litovoi la 1247. Amintirea stăpînirii Hațegului de către voievozii de la sud de Carpați se păstrează în numele lui Rîu Bărbat, din această zonă, ca și în numele de Litovoi care se întîlnește aici în secolul al XIV-lea.

* Aceasta a fost dovedită și pe cale arheologică : după ocuparea Hațegului, regalitatea maghiară a reamenajat fosta cetate dacică de la Bănița pentru a putea supraveghea și păzi această regiune de eventualele atacuri dinspre sud (vezi Radu Popa, *Observații privind zidurile cu mortar din cetățile dacice hunedorene*, în „Sargetia“, 13, 1977, p. 281—282).

După cum a arătat A. Sacerdoțeanu, ceea ce nu au câștigat cu armele Litovoi și frații săi, aceștia din urmă au obținut cu puterea economică, regele recunoscînd lui Bărbat stăpînirile în schimbul banilor obținuți ca răscumpărare, a tributului, precum și a recunoașterii suzeranității maghiare.

O problemă greu de lămurit pentru subiectul care ne interesează este aceea a teritoriilor asupra cărora se întinsese stăpînirea lui Litovoi în zona de la sud de Carpați. După opinia lui Nicolae Iorga (repetată în mai multe lucrări) lupta lui Litovoi cu ungurii s-ar fi dat pentru a se asigura stăpînirea în părțile severinene, fiind vorba de „o tendință de întregire a Olteniei românești” *. De aceeași părere era și istoricul I. C. Filitti. La rîndul lor, istoricii G. D. Florescu și Dan Pleșia apreciază că nu poate fi vorba de ocuparea banatului de Severin întrucît teritoriul acestuia era în contact direct cu regatul ungar ; urmărind să-l ia în stăpînirea sa, Litovoi s-ar fi ciocnit cu oștile maghiare.

* În recenzia făcută asupra lucrării lui I. Minea despre războiul din 1330, Nicolae Iorga susținea însă că „lupta lui Litovoiu cu ungurii nu poate fi pentru Severin, ci pentru Jiul de Sus”, iar în alte scrieri ale sale reputatul nostru istoric afirmă că lupta s-ar fi dat pentru Hațeg.

De cercetarea acestei probleme s-a ocupat, după cum se știe, și istoricul D. Onciul. Din analiza opiniilor sale se poate aprecia că el a exagerat mult importanța operei întreprinse de Litovoi, afirmînd că acesta „ocupă pe la 1272 și țara transalpină din stînga Oltului (Muntenia)” și că „de acum înainte nu se mai află două voievodate în Țara Românească, ci un singur stat, sub dinastia Basarabilor* originari din Oltenia”. Marele istoric considera că „de la această dată începe deci principatul Țării Românești, pînă atunci împărțită în două voievodate”.

Mai tîrziu însă — după cercetările arheologice efectuate la Curtea de Argeș — D. Onciul și-a schimbat părerea, susținînd că „adevăratul întemeietor al statului, cuprinzînd mai mult sau mai puțin toată Țara Românească, e cunoscut Basarab I”.

La rîndul său, reluînd o opinie mai veche a lui D. Onciul, istoricul I. Bogdan susținea prin 1902: „e foarte natural să presupunem că voievodul Lytwoy (Lython) de la 1272, același cu cel din 1247—1250, mai puternic și mai dibaci decît vecinul său din est, a reușit să

* După opiniile noastre, Litovoi nu avea nici o legătură cu Basarabii.

cucerească cu puterea sau să supună, printr-un pact de bunăvoie, pe acesta și să se proclame mare voievod al românilor din Țara Românească". Se înțelege că cele arătate de I. Bogdan rămân cantonate în categoria presupunerilor. Dorim să subliniem acest lucru, deoarece nici un izvor istoric sau de altă natură nu-l numește pe Litovoi „mare voievod“; în plus, dacă ar fi ocupat aproape toată Țara Românească, în documentul amintit ar fi fost vorba de Transalpina, nu de o „parte“ din teritoriul „de dincolo de munți“, iar regele maghiar nu ar fi lăsat mai departe ca voievod al unei asemenea țări mari pe Bărbat, fratele lui Litovoi.

De altfel, trebuie să spunem că în același timp cu lupta desfășurată de Litovoi (anul 1273), retorul Manuil Holobolos adresa un elogiu împăratului bizantin Mihail al VIII-lea Paleologul, în care, printre altele, arăta că între regatul Ungariei și „Alanul“ * se întindea „*pământul nesfârșit al dacilor*". Faptul acesta l-a determinat pe istoricul G. Brătianu (cel care a subliniat importanța textului) să susțină că regiunea de la nord de Dunăre nu ajunsese încă să constituie o unitate politică; „Ungrovlahia,

* Partea de răsărit a Moldovei dinspre Prut, denumită pe la 1300 *Alanul fluvius*.

amintită la 1323 într-un alt text bizantin, nu se închease încă în timpul domniei lui Mihail Paleologul“.

După cum a rezultat din ultimele cercetări în problema pe care o discutăm, teritoriul intrat în stăpînirea lui Litovoi era un spațiu geografic „tributar“, legat de regele Ungariei doar prin raporturi de vasalitate. Din textul diplomei din 1285 rezultă că regele nu reproșa lui Litovoi faptul că a ocupat teritoriul respectiv, ci doar că n-a respectat obligațiile de vasal, adică n-a mai vrut să plătească tribut; dacă Litovoi ar fi continuat să plătească regelui tributul pretins și ar fi recunoscut suzeranitatea monarhului asupra teritoriului, probabil că regele maghiar nu ar fi avut nimic de obiectat voievodului român. După ce Bărbat, învins, a acceptat plata tributului, teritoriul respectiv i-a fost lăsat în deplină stăpînire. În plus, faptul că regele maghiar nu a pornit imediat expediția împotriva lui Litovoi ne poate duce la concluzia că teritoriul respectiv nu-l interesa prea mult pe rege, care se mulțumea doar cu tributul pe care-l primea.

După cele mai îndreptățite opinii, teritoriul asupra căruia se întindea stăpînirea lui Litovoi nu se afla în Oltenia, ci la răsărit de Olt. Este foarte probabil că, după moartea lui Seneslau

(la o dată greu de precizat), voievodul Litovoi, care stăpînea Oltenia, să fi cuprins o parte din teritoriul fostului voievodat al lui Seneslau de la răsărit de Olt, „făcînd prima încercare de unificare politică a ținuturilor românești de la sud de Carpați“. Prin înfrîngerea lui Litovoi — apreciază Nicolae Iorga — „se făcea dovada că domnia slobodă a Țării Românești nu se putea întemeia de voievodul din dreapta Oltului“, această misiune revenind voievodului care-și întindea autoritatea în spațiul din stînga rîului, care-și avea reședința la Argeș.

După cum s-a subliniat într-un valoros studiu semnat de Ștefan Ștefănescu, „momentul Litovoi evidențiază forța voievodatului românesc de la sud de Carpați condus de el, forță care făcea posibilă angajarea într-un conflict militar cu un vecin foarte puternic ; voievodatul în fruntea căruia se afla Litovoi dispunea de posibilități materiale în măsură a-i permite în caz de risc să plătească despăgubiri ; instituția voievodatului se afla pe o treaptă de evoluție în care funcția de voievod ajunsese să-și limiteze caracterul de eligibilitate într-un cadru de familie“.

Pentru a sublinia autoritatea politică și militară deosebită la care ajunsese voievodul Litovoi, numeroși istorici (D. Onciul, V. Drăghi-

ceanu, Aloisio Tăutu etc.) au susținut că el ar fi fost socrul lui Ștefan Miliutin, regele Serbiei (1282—1321). În realitate, „stăpînitorul Vlahiei“, a cărui fiică a ajuns regina Serbiei, nu era Litovoi, ci stăpînitorul Vlahiei Mari din Tesalia, pe nume Ioan I Angelos. Punctul de vedere al istoricilor la care ne-am referit mai sus se baza pe interpretarea eronată a unui pasaj din cronicarul bizantin Nichifor Gregoras.

După „împăcarea“ cu regele maghiar, rămînînd conducător al unui voievodat destul de mare, Bărbat va fi dus mai departe procesul de lărgire teritorială și de consolidare a țării sale, plătind tributul promis. De asemenea, se poate aprecia că Bărbat, ca de altfel și voievodul de la Argeș, va fi profitat de împrejurările create în Transilvania, unde voievodul Roland Borș (1284—1294) reușise să obțină depline puteri față de regele maghiar, izbutind chiar să-și constituie un „regnum Transilvanum“ deosebit de „regnum Hungariae“, „un stat autonom cu rădăcini în instituția voievodatului transilvan, ca o expresie a acestuia spre suveranitate deplină“, după cum spunea istoricul I. Moga. Anarhia din regatul maghiar îl va fi împiedicat, desigur, pe Ladislau Cumanul să mai intervină cu forțe militare la sud de Carpați.

În legătură cu sfârșitul stăpînirii lui Bărbat, nu știm aproape nimic. Este foarte probabil că voievodul român nu a mai intrat în conflict cu forțele regatului maghiar, deoarece nu mai este amintit în documentele regilor Ungariei. În orice caz, el domnea încă la 1288, deoarece într-o diplomă din acel an, magistrul Gheorghe nu-l numește „quondam”, cum se obișnuia să se spună în documentele latine celor răposați.

Spre sfârșitul secolului al XIII-lea, la o dată pe care nu o cunoaștem, conducător al voievodatului de la sud de Carpați era probabil Tihomir sau Tugomir, tatăl lui Basarab. Ținînd seama de faptul că Bărbat domnea încă la 1288, precum și de insistența cu care cronicile românești subliniază importanța datei 1290 pentru întemeierea țării, e de presupus că Tihomir va fi început să domnească în jurul acestei date.

Nu știm nimic despre originea lui Tihomir * ; după cele mai îndreptățite opinii, el va fi fost urmașul lui Seneslau, a cărui moștenire a con-

* Opiniile asupra originii numelui acestuia sînt foarte diferite : după unii istorici, Tihomir s-ar fi numit în realitate Tatomir, care este nume românesc ; Nicolae Iorga susținea că numele voievodului ar fi de origine slavă, în timp ce istoricul A. Decei îl consideră turanic, de la Tok-Temür, care înseamnă fier tare. E posibil, de asemenea, ca voievodul să fi avut un supranume, ca și în cazul lui Basarab.

solidat-o și a mărit-o, în condiții pe care nu le cunoaștem.

Rezumînd și sintetizînd cele tratate pînă aici, socotim foarte nimerit să cităm o apreciere de o valoare științifică deosebită făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu referitoare atît la apariția primelor formațiuni statale în spațiul geografic pe care s-a întins vechea Dacie, cît și la evoluția lor ulterioară. În legătură cu aceasta, secretarul general al partidului nostru arată că în spațiul carpato-danubiano-pontic „s-au dezvoltat, de-a lungul timpului, în condiții istorice grele, state și voievodate, în care se uneau diferite teritorii de pe pămîntul de azi al patriei noastre în formațiuni ce au deschis calea unirii tuturor într-un stat unitar. Sînt cunoscute voievodatul lui Menumorut în nordul Carpaților, voievodatele lui Glad și Gelu în Podișul Transilvaniei, ale lui Seneslau, Litovoi, Ioan, Farcaș, Dobrotici pe teritoriul Olteniei, Munteniei și Dobrogei, precum și formațiunile statale ale Bolohovenilor în nordul Moldovei, ale Bărlădenilor și altele. Pe această bază au fost create state feudale mari, centralizate, care au deschis calea spre dezvoltarea forțelor de producție, au asigurat conservarea obiceiurilor, a tradițiilor, a limbii proprii și — pornind de la interesele economice comune,

cît și de la comunitatea de teritoriu — au format poporul român, iar mai tîrziu, națiunea română, statul național unitar“.

După cum se știe, procesul de constituire a statului feudal Țara Românească a fost condiționat și grăbit de doi factori principali. Primul dintre ei, prin care se definea de fapt funcția internă a statului, se referea la necesitatea de a se asigura stăpînilor feudali mijloacele necesare pentru a-și extinde exploatarea și a ține în frîu masele țărănești, care erau principalele producătoare de bunuri materiale. Așa cum arăta V. I. Lenin, „pe o anumită treaptă a dezvoltării economice, legată în mod necesar de scindarea societății în clase, statul a devenit, ca urmare a acestei scindări, o necesitate“.

Al doilea factor se referă la nevoia de a se organiza mai bine apărarea locuitorilor, a bunurilor produse de ei, a bogățiilor solului și subsolului, a ființei lor împotriva atacurilor unor forțe străine. O atare preocupare era un atribut care se exprima prin funcția externă a statului. Dacă funcția internă era îndreptată uneori și împotriva maselor populare, cea externă era menită să apere întreaga populație, întreaga agoniseală, statul însuși de primejdiile care veneau din afară. Din acest punct de vedere, formarea statelor feudale românești a

constituit un evident factor de progres, dominația căpătînd de atunci încolo posibilitatea să organizeze mai bine forțele de care dispunea țara, forțe care erau interesate să o apere, indiferent de conjunctura ce se orea.

Una din principalele condiții necesare pentru dezvoltarea și unificarea formațiunilor politice era, firește, înlăturarea dominației străine, fie ea cumană, tătară sau, mai tîrziu, maghiară. După cum spunea pe bună dreptate Nicolae Iorga, „pentru ca județele și ducatele românești să ia un avînt — și el a fost extraordinar de repede, ca al unei puteri în sfîrșit ieșite de sub o comprimare îndelungată (așa cum au făcut și rușii ieșind de sub tătari) — a trebuit ca elementul de acoperire să se strămute aiurea“. Continuîndu-și expunerea, marele nostru istoric arăta mai departe : „pojghița tătarească (adică dominația lor — n.a.) a permis înaintarea de la Litovoi și Seneslau la Băsărabă pe care n-o permitea pătura de totală acoperire cumană“.

Cît privește pe tătari, dominația lor asupra regiunii de la sud de Carpați s-a întărit în ultimele două decenii ale secolului al XIII-lea, în vremea lui Nogai, care a ajuns ginerele împăratului bizantin Mihail al VIII-lea Paleologul și despre care cronicarii bizantini afirmă : „cu-

cerea țările pentru han... și, dacă le vedea prospere, și le însușea pentru sine”.

Nogai își avea reședința „dincolo de Istru”, adică în Țara Românească, de unde făcea incursiuni la sud de Dunăre.

În anul 1299 stăpânirea lui Nogai a luat sfârșit ; pornind împotriva hanului celui mare al tătarilor de la Volga, el a fost învins și ucis în lupta de lângă Don de către oștenii hanului Toktai.

Scăpat cu viață din luptă, fiul lui Nogai a fugit apoi în „țara Avalac”, adică în Valahia, unde stăpînea ruda sa Sairudji. Ajuns aici, i-a venit și lui sfârșitul : a fost ucis în cetatea Tutua (după însemnările dintr-o cronică tătară) ; din alte izvoare rezultă că Ciaka a fost ucis în Bulgaria din dispoziția țarului Teodor Svetoslav, care a poruncit ca fiul lui Nogai să fie sugrumat la Tîrnovo.

Finele secolului al XIII-lea însemna astfel slăbirea stăpînirii tătare la nordul Dunării*.

* Nu putem să nu amintim faptul că — după înfrîngerea lui Nogai—Toktai a trimis în fostele teritorii ale celui ucis pe doi din „fiii” săi : Tukulbugha, care s-a stabilit la Sagdja (= Isaccea) pe Dunăre și care controla regiunea de pînă în apropierea Porților de Fier, și Ilbasar, care s-a așezat pe râul Yayıq (A. Decei, *La Horde d'Or et les Pays Roumains aux XIII-a et XIV-a siècles selon les historiens arabes*

Istoricul P. P. Panaitescu consideră că „numai după această dată se poate vorbi de începerea luptei pentru întemeierea statului muntean“.

După părerea aceluiași autor primul domn al Țării Românești va fi fost ales sau acceptat de boieri și voievozi pentru ca el și oastea sa să facă față cu succes primejdiei externe pe care o reprezentau tătarii. Așa se explică desigur faptul că legenda populară — care nu știe nimic despre „descălecatul“ de peste munți — „ține minte lupta lui Negru vodă cu tătarii, când s-a mîntuit țara. Lupta cu tătarii a domnului întemeietor trebuie să fi fost o realitate istorică și unele ecouri ale ei au străbătut și în textele istorice“.

Întîmplarea — care-și are și ea locul în istorie — a făcut ca în epoca în care slăbea evident dominația tătară — mai exact în anul 1301 — să se stingă dinastia arpadiană, care condusesese regatul maghiar de la „descălecarea“ ungurilor în Panonia ; aceasta a provocat lupte îndelungate pentru ocuparea tronului, la care s-au prezentat doi candidați : Venceslav, fiul regelui Venceslav al Boemiei (1301—1305), lo-

contemporains, în „Româno-arabică“ II, 1976, p. 62). Dominația lui Tukulbugha se întindea mai ales asupra Dobrogei, unde își avea dealtfel, și reședința.

godnicul fiicei lui Andrei al III-lea, ultimul rege arpadian, împotriva căruia papalitatea a sprijinit pe Carol Robert de Anjou, în vîrstă de 13 ani. Carol și Venceslav își găsesc fiecare susținători în rîndurile nobilimii maghiare, fiind încoronați amîndoi ca regi ai Ungariei, primul la Zagreb și al doilea la Buda. În Ungaria s-au format astfel două tabere vrăjmașe, care se luptau cu îndîrjire, fiecare sprijinindu-și candidatul la tron.

Starea de anarhie în care se găsea regatul feudal maghiar după dispariția dinastiei arpadiene este evocată într-o scrisoare a papei Bonifaciu al VIII-lea, redactată în anul 1301, adică după moartea lui Andrei al III-lea. Printre altele, în acel document se spune : „un regat atît de nobil, atît de strălucit, astăzi a decăzut și s-a prădat atît în cele spirituale, cît și în cele vremelnice și prin năvălirile dușmănoase ale cumanilor, tătarilor și schismaticilor a ajuns aproape nimic“. Întrucît „schismatici“ erau considerați ortodocșii, adică românii, este vorba, evident, de anumite acțiuni ale acestora în dreptate împotriva regatului maghiar, aflat în criză. De altfel, considerăm necesar să subliniem faptul că starea de anarhie din regatul maghiar avea o anumită vechime, fapt ce a permis ca în conjunctura respectivă să se con-

solideze domnia din Țara Românească, împotriva căreia regele maghiar nu putea interveni, deoarece — cum spunea G. Brătianu — „luptele lăuntrice au oprit orice posibilitate de expansiune sau de intervenție a coroanei ungurești într-o regiune ce mai fusese revendicată de ea în alte împrejurări“. Ca fixare în timp, anarhia începuse încă din preajma anului 1290 (data „descălecatului“ din cronici), când — după cele stipulate în cronica din Bratislava — erau vremurile de decădere și desființare a Ungariei (*tempore istius regis Latizlai cepit Hungaria deflecti ac anichilari*). Mai târziu, la 1298, congregația generală convocată de regele Andrei al III-lea constată că regatul maghiar, slăbit „de prea grozave pustiiri“, era „gata de prăbușire“, clătinându-se „din toate părțile“. Se înțelege că, în aceste condiții, regatul maghiar nu mai putea întreprinde expediții militare de genul aceleia organizate împotriva lui Litovoi. Se înțelege, de asemenea, că starea de anarhie existentă nu putea decît să se accentueze după 1301, când Ungaria a rămas fără rege.

Ajungînd rege al Boemiei, după moartea tatălui său (1305), Venceslav a renunțat la coroana Ungariei în favoarea lui Otto de Bavaria, un om de factură slabă, care — deși încoronat

și el ca rege — nu reușește să se impună marilor stăpîni feudali.

În 1307, căutînd ajutor pentru păstrarea tronului, Otto de Bavaria a venit în Transilvania, la cunoscutul voievod Ladislau Borș, pe a cărui fiică a cerut-o în căsătorie, convins fiind că, avînd sprijinul lui Ladislau, va putea păstra coroana. Voievodul transilvan a refuzat să-i dea fiica de soție lui Otto ; ba mai mult, l-a arestat pe Otto de Bavaria și i-a „confiscat“ coroana. Otto a fost trimis apoi „voievodului românilor“, după cum spune cronicarul Ottocar de Stiria.

Cei mai mulți istorici au văzut în acest voievod al românilor pe domnul Țării Românești, stat aflat la începutul secolului al XIV-lea în plin proces de constituire ; existînd un voievod al românilor, exista, evident, și o țară a românilor care ajunsese a fi cunoscută și dincolo de hotare. Un grup mai restrîns de istorici au considerat că voievodul în cauză își avea sediul în Făgăraș sau în Maramureș, ba chiar în Moldova. Problema este greu de lămurit. În textul cronicii la care ne-am referit nu se precizează unde era situat voievodul de „peste pădure“.

Revenind la domnia lui Ladislau Borș, știm că în anul 1308 acesta și-a căsătorit fiica cu Ștefan Uroș al Serbiei, de alianța căruia urmărirea să se slujească în lupta împotriva lui Carol

Robert, rege căruia i se supusese și partida favorabilă lui Otto de Bavaria și care era sprijinit și de papalitate.

Indepărtarea lui Otto de Bavaria de la tronul Ungariei a ușurat, în parte, poziția lui Carol Robert, ales rege la 27 noiembrie 1308. La refuzul lui Ladislau de a înapoia coroana regală, papa a trimis în Transilvania pe cardinalul Gentile, care a reușit să obțină excomunicarea voievodului transilvănean (25 decembrie 1309) pe motivul să acesta — catolic fiind — și-a căsătorit fiica cu fiul lui Uroș, apreciat ca fiind „rătăcit de la dreapta credință”. Ladislau era considerat „sprijinitor al ereticilor și dușman al credinței”, iar întreg teritoriul stăpînit de el și de sprijinitorii săi „atît dincolo cît și dincoace de pădure” a fost supus interdicției bisericești. În plus, Ladislau a fost somat să predea pînă la 2 februarie 1310 coroana regală, în caz contrar fiind pasibil de pedepsele prevăzute de lege.

Excomunicarea — citită în toate bisericile în dangăte de clopote și cu candelile aprinse — a produs efectul așteptat ; la 8 aprilie 1310, Ladislau Borș a semnat la Seghedin o declarație prin care promitea să recunoscă ca domn „natural și legitim” al Ungariei pe Carol Robert. Aceasta însemna desființarea puterii sale

nelimitate de voievod în „Regnum Transilvania-
num“.

De această stare de lucruri va fi profitat, desigur, și voievodul de la sud de Carpați. După cum arăta D. Onciul, „în timpul interregnului ce a urmat în Ungaria (1301—1308), voievodul transalpin, cum îl numeau ungurii, a cîștigat o putere suverană în toată Țara Românească. cum se numea noul principat unit“.

După opinia lui Constantin C. Giurescu, voievodul de la Argeș a reușit în acest timp „să-și rotunjească hotarele, fără să se teamă de vreo intervenție din partea ungurilor care erau ocupați la ei acasă de lupta pentru tron“. Alți istorici (D. Onciul, G. Brătianu) au susținut că în timpul interregnului din Ungaria, Basarab ar fi ocupat și banatul Severinului.

Din cele consemnate mai sus se poate formula o concluzie demnă de reținut și anume faptul că *în procesul de constituire a Țării Românești, Transilvania a avut un rol de seamă, slăbind prin lupta în care ea se angajase regatul maghiar rămas fără rege, îndepărtînd pentru un timp stăpînirea ungară de linia Carpaților și înlesnînd astfel detașarea Țării Românești din sfera de influență a regatului. Ținem să mai subliniem încă o dată faptul că voievodul de la Argeș a profitat din plin de conjunctura*

externă favorabilă ce se crease acționînd în direcția firească a extinderii și consolidării stăpînirii statului de la sud de Carpați.

În legătură cu zona geografică de unde avea să înceapă amplul proces de constituire a statului feudal Țara Românească s-au exprimat, în esență, două puncte de vedere : unul potrivit căruia unificarea politică ar fi pornit dinspre Oltenia spre Muntenia și un altul după care unificarea s-ar fi făcut dinspre Muntenia spre Oltenia.

În Țara Românească existau în acea vreme două principale centre organizate politicește : unul în Oltenia, altul în regiunea deluroasă din nordul Munteniei, unde ființase voievodatul lui Seneslau. Analiza și interpretarea izvoarelor referitoare la epoca tratată ne duc la concluzia că *unirea teritoriului Țării Românești sub aceeași cîrmuire și formarea unui stat unitar este opera voievodului de la Argeș**, urmașul lui Seneslau, căruia i s-au supus, recunoscîndu-l domn, ceilalți conducători politici din țară. Acest

* În rezumatul tezei de doctorat cu titlul *Dezvoltarea economică și socială a așezărilor din bazinul mijlociu al Argeșului în secolele X—XIV*, Panait I. Panait arată, printre altele, că „bazinul mijlociu al Argeșului beneficiază de cea mai pronunțată aglomerare de sate din întreaga cîmpie română” (București, 1976, p. 8—9).

fapt este înregistrat, de altfel, mai târziu, în cronica țării, în care se afirmă că după „descălecatul” lui Negru vodă, Basarabeștii din Oltenia (adică strămoșii Craioveștilor) cu toată boierimea locală, au venit și s-au „închinat” lui Negru vodă. O atare „închinare încheia un proces care nu era altceva decât unificarea statului ce și-a luat numele de Țara Românească.

O seamă de istorici, printre care Bogdan Petriceicu Hasdeu, D. Onciul, I. Conea și Ștefan Ștefănescu, susțin că unificarea teritorială s-a făcut dinspre Oltenia spre Muntenia de către urmașii lui Litovoi sau de către Litovoi al II-lea.

Considerînd (ca și D. Onciul și A. D. Xenopol) că în Oltenia viața politică a fost „mult mai complexă, mai continuă și mai înaintată decât la răsărit de Olt”, și că sub conducerea lui Litovoi în acea arie geografică s-a plămădit o evidentă mișcare de independență, I. Conea susținea, de pildă, că Oltenia a fost „lea-gănul întemeierii muntene”.

Istoricul A. Sacerdoțeanu a remarcat însă contradicția dintre opiniile lui Onciul care „arată în repetate rînduri că Oltenia Basarabilor... era mai dezvoltată politic decât țara de la răsărit de Olt și totuși Basarabii sînt aceia care se închină lui Negru vodă căruia îi și urmează în domnie, fără a rezulta de undeva

că s-a produs acolo o desherență. Închinarea în sine presupune însă tocmai o situație inversă : cel care o primește este feudalul mai puternic“.

Întrucît săpăturile arheologice efectuate la Curtea de Argeș au dovedit că a existat în respectivul oraș voievodal un centru politic distinct încă din secolul al XIII-lea, centru nedovedit încă în aria teritorială a Olteniei și cum tot la Curtea de Argeș s-a stabilit prima capitală a Țării Românești, *nu încapе aproape nici o îndoială că de aci a pornit procesul de unificare teritorială*.

După cum spunea Nicolae Iorga, „într-o lume de văi în care românii trăiseră pînă acum răzleți, cu toate cuprinderile, mai mult teoretice, în «țeri», valea Argeșului a ajuns a-și impune voievodul, care e acuma domnul românesc, cu tendința de a ocupa tot teritoriul locuit de neam“.

Consemnînd un astfel de punct de vedere, apreciem, totodată, că va fi fost posibil ca unificarea teritorială despre care discutăm să fi mers paralel în Muntenia (realizată de urmașii lui Seneslau) și în Oltenia (unde opera a fost îndeplinită de Litovoi și urmașii săi). Este greu de stabilit data la care cele două centre de putere politică (Muntenia și Oltenia) au ajuns să se unească într-un singur stat. De aseme-

nea, este dificil să se aprecieze exact pe ce întindere de timp s-a înfăptuit această unificare. După cum sublinia D. Onciul, dualitatea politică a Țării Românești s-a păstrat și după întemeierea statului prin rămânerea într-o poziție aproape autonomă — pentru o anumită perioadă — a banatului Craiovei.

Nu cunoaștem condițiile în care Basarab Întemeietorul a fost ales sau recunoscut ca domn al întregii țări ; nu știm nici dacă în întreprinderea sa voievodul a utilizat forța pentru a sili pe unele căpetenii politice să-l recunoască în calitate de conducător unic sau dacă acele căpetenii s-au supus de bunăvoie lui Basarab. Din lipsa unor izvoare certe, o astfel de problemă rămîne, deocamdată, neelucidată.

În legătură cu unificarea propriu-zisă, nu știm cu certitudine cum a decurs în mod concret acest proces, dacă e numai opera lui Basarab sau dacă acțiunea de unificare începuse înainte de el, adică încă din vremea lui Tihomir, după cum susține Nicolae Iorga *. Ilustrul istoric aprecia, de exemplu, că Basarab „nu e

* În anul 1922 Nicolae Iorga afirma : „Seneslau de la Argeș sau mai sigur urmașul său Tugomir sau Tihomir a reușit să unească cele două voievodate situate de-a stînga Oltului“.

un întemeietor, ci un continuator, dar la urmă și un eliberator“.

Din lipsă de documente de primă mână, s-au propus diferite ipoteze atât asupra datei, cât și a modului în care diversele zone teritoriale ale Țării Românești au intrat în componența statului feudal condus de Basarab. Astfel, după opinia lui A. Bunea, „este aproape sigur că încă Ioan Tihomir și-a extins stăpânirea și de-a dreapta Oltului asupra țării voievodului Litovoi, căzut în luptă cu ungurii la 1279, și asupra Severinului“, unde — după 1291 — nu mai sînt știri sigure despre existența unui ban maghiar al Severinului. Alți istorici, ca I. C. Filitti, au susținut că stăpânirea voievodului de la Argeș s-ar fi întins pe la 1330 mai întîi spre Cîmpulung. Profitînd apoi de un complex de împrejurări favorabile petrecute în Transilvania, Basarab își va întinde stăpânirea mai întîi în Loviștea sau Țara Loviștei * (probabil între anii 1311—1319), iar apoi asupra întregii Oltenii, deci și a Banatului de Severin.

* După I. Conea, Țara Loviștei era constituită din bazinul Titești-Brezoi, din zona confluenței Lotrului cu Oltul, cuprinzînd însă și așezările de pe valea Lotrului, arie teritorială unde ar fi existat încă din secolul al XIII-lea o „țară“, adică un „mic stat, mai mult sau mai puțin autonom“.

Pornind de la faptul că în documentele lui Carol Robert relative la cauzele care au dus la conflictul din 1330 dintre regele Carol Robert și voievodul de la Argeș nu se afirmă că Basarab ar fi ocupat unele părți ale regatului maghiar, ci doar că le deținea (detinebantur), deci fuseseră luate în stăpînire mult mai înainte de 1330, D. Onciul susține și el că unele teritorii ale Țării Românești — printre care, probabil, și banatul de Severin și Cîmpulungul — au intrat în posesia voievozilor români în timpul interregnului din Ungaria din anii 1301—1308, cînd nu domnea încă Basarab, ci tatăl său Tihomir. Faptul că la 1332 numele de Tihomir era cunoscut la curtea lui Carol Robert, ne poate duce la concluzia că voievodul român avusese deja relații cu regatul maghiar, relații pe care nu le cunoaștem.

La cele discutate mai sus socotim util să mai adăugăm că după tradiția înregistrată de cronici, direcția din care a început să se producă unificarea propriu-zisă a statului feudal Țara Românească ar fi fost de la nord la sud : Radu Negru ar fi fost mai întîi la Cîmpulung, de acolo a „descălecat la Argeș“, unde și-a fixat capitala, după care „noroadele ce pogorîse cu dînsul, unii s-au dat pre supt podgorie, ajungînd pînă în apa Siretului și pînă la Brăila ;

iar alții s-au tins în jos, preste tot locul, de au făcut orașe și sate pînă în marginea Dunării și pînă în Olt“. Întrucît respectivele zone teritoriale fuseseră locuite și stăpînite de români, nu poate fi vorba de o coborîre propriu-zisă a „noroadelor“ lui Negru vodă în acele zone, ci de intrarea teritoriilor respective sub autoritatea lui Basarab, evident pe măsura alungării tătarilor de pe acele plaiuri românești *.

Afirmația cronicii că Radu Negru ar fi coborît mai întîi la Cîmpulung și apoi la Argeș (sau la Curtea de Argeș) este pusă la îndoială, printre altele, și de existența în această din urmă localitate a unui centru politic mai

* Într-o cercetare amplă și documentată, istoricul Panait I. Panait a stabilit „caracterul exploziv demografic pe care secolul al XIV-lea îl aduce cel puțin în zona centrală a Cîmpiei române“. Fără a prelua mecanic informația cronicii referitoare la coborîrea populației de la munte spre cîmpie, autorul citat mai sus se referă la „o pulsație demografică, singura care poate sta la baza explicației îndesirii așezărilor rurale“. Această „pulsație“ era posibilă datorită existenței unui rezervor demografic în zona subcarpatică a viitorului stat Țara Românească. Panait I. Panait a constatat că „îndesirea satelor de cîmpie, mai precis a aceloră din Muntenia, a continuat în tot decursul acestui veac“. Nu este vorba deci de „popularea unor zone deșarte, ci de o îndesire a așezărilor satești“ (*Cercetarea arheologică a culturii materiale din Țara Românească în secolul al XIV-lea*, în „Studii și cercetări de istorie veche“ nr. 2, 1971, p. 251—252).

vechi, adică din secolul al XIII-lea, unde și-au avut reședința Seneslau și urmașii lui.

După unele aprecieri demne de a fi luate în seamă Basarab și-a mutat temporar reședința la Cîmpulung după 1330, când vechea așezare a scaunului voievodal de la Curtea de Argeș a fost probabil pustiită de oastea maghiară în împrejurări pe care le vom releva la locul potrivit.

Cît privește teritoriile din partea de sud a viitorului stat feudal Țara Românească, ele vor fi intrat în componența țării lui Basarab înainte de anul 1323, atunci când oștile voievodului de la Argeș au trecut Dunărea pentru a ajuta în luptă pe țarul bulgarilor.

Deși nu cunoaștem în amănunt procesul de înglobare în statul feudal Țara Românească a diverselor arii geografice ale sale, *un lucru este sigur : teritoriile respective au intrat pe rînd în componența statului.* Direcțiile de extindere ale acestuia par a fi fost mai întîi spre apus, apoi spre sud și răsărit. O astfel de opinie ni se pare logică. În legătură cu aceasta nu trebuie să uităm că Basarab nu dispunea la început de forța necesară pentru a-i supune dintr-o dată pe ceilalți voievozi ; supunerea lor s-a făcut, evident, pe rînd.

Putem considera, oricum, că *procesul de unificare statală* fusese încheiat la 1324, când Basarab este numit în documentele regelui Ungariei voievodul Țării Românești. Numai avînd un stat mare, puternic și destul de bine organizat, a putut Basarab să reușească ceea ce nu izbutise Litovoi : să înfrîngă puternica armată a statului maghiar la 1330.

Dacă termenul de încheiere a procesului de formare a statului feudal Țara Românească este atestat de documentul din 1324, ni se pare mult mai greu de stabilit data cînd a început acest proces. Ținînd totuși seama de condițiile externe care au înlesnit constituirea statului, cei mai mulți istorici români au admis că opera lui Basarab s-a desfășurat în primele decenii ale secolului al XIV-lea. După P. P. Panaitescu, de exemplu, „întemeierea are loc între 1299—1324“. De altfel, nu trebuie să uităm că cea mai veche relatare externă scrisă despre „descălecat“ *, cea a raguzanului Luccari, dă ca dată a acestuia anul 1310, an la care se presupune că a început domnia lui Basarab.

* Vezi amănunte despre această problemă și despre modul cum s-a creat legenda „descălecatului“ în vremea domniei lui Matei Basarab la N. Stoicescu, „Descălecat“ și „întemeiere“ în istoria Țării Românești („Revista de istorie“, 1980, nr. 1, p. 43—61).

În abordarea aspectelor de mai înainte și într-o strînsă legătură cu ele, considerăm necesar să reliefăm, în mod succint, și unele considerații referitoare la problema *dualismului politic românesc* în evul mediu, problemă studiată pe larg de P. P. Panaitescu. Formarea și existența a două state românești — sublinia reputatul istoric — s-a datorat și faptului că Transilvania — centrul unificator — a fost ocupată de regatul ungar, așezării geografice a celor două țări rămase libere, orientării drumurilor de comerț ce le străbăteau, precum și tradiției dinastice, fiecare țară avîndu-și dinastia sa.

De altfel, formarea a mai multor state feudale românești — așa-numitul pluralism statal — nu este un fenomen specific istoriei poporului român. Cauze obiective, economice și politice, au făcut ca în evul mediu numeroase alte popoare (francez, german, italian, rus și altele) să trăiască în limitele mai multor formațiuni politice, fără ca această divizare politică să prejudicieze unității lor etnice. Fărîmîțarea politică-teritorială este, deci, o realitate în care au trăit numeroase popoare, astfel încît nu trebuie să surprindă pe nimeni faptul că și societatea feudală românească a cunoscut un asemenea fenomen. Existența statului feu-

dal Moldova, alături de Țara Românească și respectiv de Transilvania, state românești, state ale românilor, nu înseamnă că în spațiul carpato-danubiano-pontic existau mai multe popoare, ci că același popor, adică românii de dincoace și de dincolo de lanțul Carpaților trăiau în mai multe unități statale ca fii ai unui popor cu o etnie unică, popor cu o vechime bimilenară. Faptul că datorită unui complex de factori românii au trăit în evul mediu în mai multe state nu îndreptățește în nici un fel și în nici un caz părerea greșită, neștiințifică a unor istorici străini, după care moldovenii ar fi un neam aparte, cu o limbă moldovenească, iar valahii, care au locuit în Muntenia, ar fi constituit, chipurile, un alt neam. După o asemenea „logică”, ar însemna să admitem că bavarezii sau saxonii nu sînt germani pentru faptul că au locuit în state separate, sau că milanezii, venețienii, genevezii ș.a. constituie fiecare un alt popor decît cel italian, pentru că și ei au avut state aparte înainte de unificarea Italiei.

Statul condus de Basarab s-a numit dintru început Țara Românească, adică țara locuită de români. Acest nume arată că locuitorii săi aveau conștiința originii romane. „Evident că numele de Țară Românească, numele cel vechi al principatului muntean, înseamnă, fără îndoială, o

noțiune care s-a transmis pe cale populară din timpurile foarte vechi ale Imperiului“, spunea pe bună dreptate Nicolae Iorga. Faptul că țara s-a numit de la început Românească — arată marele istoric — coincide cu „o concepție națională, echivalentă cu concepția teritorială, bază modernă pentru statele apusului Europei“.

„Forța tradiției era atît de puternică și conștiința originii etnice atît de vie — susține pe drept cuvînt Ștefan Ștefănescu — încît cel dintîi stat care a luat naștere pe teritoriul României nord-dunărene s-a numit Țara Românească (cu un termen slav Valahia)“.

Explicația dată de unii cercetători (de exemplu Octavian Popa) după care Țara Românească s-ar fi numit așa deoarece „descălecătorii au venit din vechea Țară Românească — Terra Blaccorum“, nu ni se pare întemeiată ; întrucît locuitorii Munteniei știau și ei că sînt români, nu era nevoie să le aducă aminte de aceasta frații lor de peste munți.

Primul stat feudal independent apărut pe teritoriul patriei a luat deci numele neamului : *țara locuită de români*. Cînd a apărut a doua țară românească, Moldova, se înțelege că aceasta nu s-a mai putut numi tot Țară Românească, deși era locuită de același popor. Ea și-a luat numele de Moldova, după rîul și regiunea de

unde a început dezvoltarea sa. Se înțelege că aceasta nu poate constitui nici măcar o supoziție precum că moldovenii ar fi alt popor decât locuitorii Țării Românești, așa cum susțin unii istorici străini.

O puternică dovadă a conștiinței unității de neam la moldoveni este aceea că ei nu au numit niciodată Muntenia Țara Românească, ci Țara Muntenească, ei știind, desigur, foarte bine că și țara lor era tot o țară românească. Faptul acesta este reliefat cu tărie de Ștefan cel Mare la 1478, când, referindu-se la Țara Românească, o numește simplu și edificator „*l'altra Valachia*“, adică cealaltă Țară Românească, marele domnitor român știind și el prea bine că și Moldova era o Valahie, adică o Țară Românească.

După cum s-a arătat, constituirea statului feudal Țara Românească — urmată la scurtă vreme de aceea a Moldovei, după exemplul „primei libertăți românești“, cum spunea Nicolae Iorga — a asigurat poporului nostru cadrul politic necesar dezvoltării sale și l-a pus la adăpost de cuprinderea sa în frontierele puternicelor regate sau imperii vecine care desfășurau — fără nici o excepție — o politică de expansiune fățișă, sprijinită atît pe forța armelor, cît și pe diplomatie sau pe propaganda religioasă.

În același timp, existența statului, a unei organizări politice, administrative, judiciare, militare și ecleziastice cu trăsături specifice, a conferit românilor o identitate politică fără de care nu se putea concepe în evul mediu o existență de-sine-stătătoare.

Fiind părți din același întreg, statele feudale românești Țara Românească, Moldova și Transilvania se vor întări și dezvolta în mod legic prin strânse și active legături pe toate planurile. Referindu-se la mobilurile, la caracterul și la intensitatea acestor legături, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Este știut că în condițiile orînduirii feudale — a cărei caracteristică era fărîmițarea statală — și pe teritoriul țării noastre s-au constituit nuclee administrativ-politice diferite : Țara Românească, Moldova, Transilvania. Cu toate acestea, datorită omogenității structurii economice, sociale și culturale a întregului teritoriu locuit de români, limbii unitare, precum și puternicei conștiințe a originii comune a locuitorilor, între cele trei state s-au dezvoltat permanent contacte și legături multilaterale intense. Neconținut au avut loc schimburi de bunuri materiale, o puternică circulație de idei, de opere de cultură și artă și, mai presus de orice, s-a încheșat conștiința necesității luptei unite împotriva cotropitorilor, a dușmanilor comuni“.

II

POLITICA EXTERNĂ A LUI BASARAB ÎNTEMEIETORUL

Începîndu-și domnia în jurul anului 1310, după moartea tatălui său Tihomir, voievodul Basarab I* a promovat o politică de înțelegere cu vecinii săi. O astfel de politică inteligentă

* În literatura istorică românească s-a discutat foarte mult despre originea numelui lui Basarab. Se pare că cele mai îndreptățite opinii în această privință sînt acelea care consideră că numele respectiv ar fi de origine cumană și înseamnă „tatăl care supune”, adică „tatăl dominator”. După părerea noastră, *domnul Țării Românești a putut să capete supranumele de Basarab după ce a reușit să supună și să domine resturile neamurilor turanice care locuiau în fosta Cumanie Neagră*. Dacă admitem că Basarab a fost legendarul Negru vodă, întemeietorul statului, ni se pare logică explicația dată de Ștefan Ștefănescu și de alți istorici, care susțin că voievodul de la Argeș s-a numit Negru deoarece a învins pe tătarii negri ce locuiau fosta Cumanie Neagră; în felul acesta a devenit și Basarab (numit astfel de supușii săi), iar cele două noțiuni se împacă foarte

și realistă avea să devină tradițională pentru succesorii săi la tron.

bine și se completează : *Basarab, cel care a supus pe tătarii negri, a devenit și Negru vodă*. Admițînd un astfel de punct de vedere, ar însemna să fim de acord și cu faptul că Basarab, respectiv Negru vodă erau supranume izvorîte din faptele sale care l-au făcut vestit atît în țară cît și peste hotarele ei. Întrucît pînă acum, după știința noastră, nimeni nu s-a gîndit să explice *împreună*, nu separat, cele două numiri — Basarab și Negru vodă — cu sensurile de mai sus, ni se pare că punctul de vedere emis de noi poate constitui o bună cale de înțelegere mai deplină a problemei aflate în discuție. În ceea ce ne privește, nu avem nici de departe pretenția că interpretarea dată de noi celor două numiri a elucidat o atare problemă. Emiterea de către noi a unor puncte de vedere a avut doar menirea de a oferi istoricilor noștri prilejuri de reflecție în această interesantă problemă. Vom conchide subliniind că *numele Basarab poate fi de origine cumană, dar că voievodul care purta acest nume a fost român și domnul românilor*, așa cum mărturisesc cronicile și documentele maghiare. Indiferent deci de nume sau de supranume, *Basarab a fost român și a luptat cu toată puterea minții și a brațelor pentru cauza românilor*. Dinastia lui Basarab s-a identificat într-atît cu țara pe care o conducea încît la 1419 regele Sigismund de Luxemburg arăta că „*țara Ungrovlahiei este Basarabescă*“,

Mai socotim important de subliniat și faptul că în unele izvoare sîrbești, începînd din vremea domniei lui Basarab, țara acestuia este numită „Basarabina zemlje“, cum i se spune la 1349 și 1357. Mai tîrziu în 1396, Vlad Uzurpatorul se va intitula „woyewoda Bessarabie“, iar țara stăpînită de el „woyewodatum Bessarabie“, așa cum la 1395 Ștefan I, domnul Moldovei, se obliga față de regele Poloniei să-i dea ajutor împotriva oricărui dușman, printre alții și împotriva „voievodului Basarabiei“.

Urmărind să fie tare în interior și să conviețuiască în pace și liniște cu vecinii, Basarab și-a asigurat relații foarte strânse cu țaratul bulgar. După unii istorici (I. Lupaș, Șt. Ștefănescu ș.a.), aceste relații ar fi fost determinate de hotărîrea lui Basarab de a se opune tendințelor de expansiune ale lui Carol Robert. În virtutea unor înțelegeri pe care le-a avut cu țaratul bulgar, Basarab a venit uneori în mod direct în sprijinul său, în unele momente chiar cu efective de luptători. Prima știre cunoscută privește ajutorul masiv dat de Basarab țarului Mihail al III-lea Șişman în 1323, la urcarea acestuia pe tron. După cronicarul bizantin I. Cantacuzino, Mihail, „strîngîndu-și oastea proprie și primind într-ajutor nu puțin și de la ungro-vlahi și încă și de la sciți” (tătari), a pornit împotriva bizantinilor care încercau să ocupe Bulgaria.

Nepotul lui Mihail al III-lea Șişman, pe numele său Alexandru, a fost căsătorit cu Teodora, fiica lui Basarab, alianța dintre cei doi suverani fiind întărită astfel și prin legături de rudenie.

Basarab a rămas credincios acestei alianțe sud-dunărene, trimițînd un nou ajutor militar țarului Mihail în lupta dusă de acesta împotriva lui Ștefan Uroș al III-lea, craiul sîrbilor ;

oștenii lui Mihail și aliații săi au fost însă înfrinți în încleștarea de la Velbujd, din 28 iulie 1330. După opinia lui Nicolae Iorga, prin intervenția sa în conflictele de la sudul Dunării, Basarab urmărea să asigure „un anume echilibru” între statele din această regiune.

Știrea despre participarea lui „Basarab Ivanco”, socrul țarului Alexandru al bulgarilor, „și cu cei care trăiesc în vecinătatea tătarilor negri” la lupta de la Velbujd se găsește în însemnarea lui Ștefan Dușan din prefața Zakonicului ; cele consemnate în acea însemnare au fost apoi reproduse în principalele letopisețe sîrbești. În aceste izvoare istoriografice, românii sînt numiți „Basarabi”, după numele voievodului lor.

În politica lui Basarab cu vecinii un loc aparte l-au ocupat raporturile cu regalitatea Ungară. „Raporturile lui Basarab cu Ungaria angevină — afirma pe bună dreptate Maria Holban într-un studiu publicat în anul 1967 — au oferit multă vreme doar prilejul unor aprecieri grăbite, fără a lumina poziția domnului român înainte de limpezirea adusă de victoria sa din anul 1330, care și ea a fost adesea înfățișată într-un mod fantezist sau tendențios”. Într-adevăr, numeroși istorici maghiari (L. Mak-kai, Daniel Dozsa, Moritz Darvai, L. Elekes ș.a.) au exagerat rolul suzeranității regatului ma-

ghiar asupra Țării Românești, unii dintre ei afirmînd chiar că primii voievozi ai acestei țări ar fi fost numiți de regele Ungariei.

Nicolae Iorga a intuit și aici just lucrurile atunci cînd a susținut că Angevinii — noua dinastie maghiară adusă din Apus, unde feudalismul cunoștea formele sale clasice — au introdus în Ungaria o altă concepție politică decît aceea a Arpadienilor ; adepți ai unei ordini feudale clasice, ei au introdus această ordine cu suzerani și vasali și în relațiile lor cu țările vecine care nu cunoscuseră încă astfel de forme feudale clasice.

La baza acestei suzeranități erau situate „drepturile“ pe care considera că le are regele maghiar asupra Cumaniei, adică asupra părții de răsărit a Munteniei și a sudului Moldovei. După cum a arătat D. Onciul, pretențiile coroanei maghiare asupra acestor teritorii românești își au originea în cuceririle cavalerilor teutoni care au reușit să ocupe pe seama coroanei o parte a țării de dincolo de munți (*ultra montes nivium*), numită parte a Cumaniei (*partem Comanie*). După înfrîngerea suferită de la tătari la Kalga (1223), o parte a cumanilor a cerut protectoratul regelui maghiar, ceea ce l-a îndreptățit pe regele Ungariei ca din anul 1223 înainte să poarte și titlul de rege al Cumaniei. Fiind

și rege al Cumaniei, suveranul maghiar considera că era îndreptățit să revendice teritoriul locuit de acești supuși ai săi, trecuți în mare parte mai apoi, pentru a scăpa de amenințările tătarilor, în regatul Ungariei și în Transilvania.

Unii istorici au explicat în alt mod — adică unilateral — suzeranitatea regelui Ungariei asupra domnului Țării Românești. „Statul unguresc — spunea P. P. Panaitescu — avea nevoie pentru desfacerea mărfurilor sale din Ardeal de drumul Oltului și de al Brăilei; de aceea a ajutat cu oștile sale pe voievodul român care asigura eliberarea acestor căi și l-a luat sub ocrotirea lui. Țara a primit vasalitatea ungurească ca o alianță în vederea ajutorului împotriva păgînilor“. Dealtfel, și cu alt prilej, marele istoric explica orientarea politică a Țării Românești spre Ungaria și prin interesele economice ale acestor puteri vecine. „Și aici (în Țara Românească — n.a.), ca și în Moldova, vasalitatea în forme feudale față de Ungaria a fost o urmare a legăturilor comerciale, o asigurare a drumului de scurgere și de aducere a mărfurilor. Dar drumurile principale ale negoțului venind aici din Ungaria (adică din Transilvania — n.a.), Țara Românească a rămas sub suzeranitatea coroanei sfântului Ștefan“. Se înțelege, desigur, că nu trebuie să neglijăm latura

economică a problemei, dar dacă ne vom bizui numai pe un astfel de punct de vedere, nu vom putea înțelege în toată complexitatea sa mult disputata și adesea controversata problemă legată de suzeranitatea regatului maghiar.

După cum a arătat D. Onciul — opinie însușită și reluată de Iosif Șchiopul și Ștefan Ștefănescu — pretențiile regatului maghiar de suzeranitate asupra teritoriilor de la sud și est de Carpați se explică în parte și prin mișcarea de populație venită din Transilvania în aceste teritorii, întrucît „potrivit dreptului feudal al evului mediu, ocuparea unui teritoriu de către supus (vasal) era socotită ca fiind realizată în numele stăpînului feudal“.

Vasalitatea temporară a domnilor Țării Românești față de regatul maghiar a mai fost legată apoi și de stăpînirea de către aceștia a unor feude la nord de Carpați, așa cum erau Amlașul și Făgărașul, așezări locuite de români. După cum spunea Nicolae Iorga, „era o vasalitate specială care nu încurca întru nimic jocul liber al politicii vasalului față de interesele suzeranului, rămînîndu-i acestuia numai dreptul de a-l declara «infidel» și de a porni, dacă putea, o campanie de pedepsire, începută prin confiscarea feudelor“. Același istoric considera că situația domnului Țării Românești față de

regele maghiar era asemănătoare cu aceea a regelui Angliei față de regele Franței.

O problemă interesantă, dar și greu de elucidat pe toate planurile, se referă la relațiile propriu-zise statornicite între domnul Țării Românești și regele Ungariei. Nu știm aproape nimic despre începuturile acestor relații. Așa cum a remarcat Nicolae Iorga, există o strînsă interdependență între evoluția evenimentelor din Transilvania din acea epocă (oficialitățile de aici s-au opus multă vreme alegerii și apoi domniei lui Carol Robert) și cele din Țara Românească, al cărui domn, profitînd de greutatea prin care trecea coroana maghiară, își va fi consolidat poziția și va fi supus unele teritorii asupra cărora regele va emite pretenții mai tîrziu. Nicolae Iorga lega chiar data prestării omagiului lui Basarab de supunerea Transilvaniei de către regele maghiar ; numai după ce și-a supus Transilvania, Carol Robert l-a putut sili pe Basarab să depună omagiul de vasal *.

* Opinia lui G. Györffy după care „putem pune în 1316 începutul domniei lui Basarab ca vasal“ al regelui Ungariei a fost contestată în studiile sale de către Maria Holban ; în această privință cercetătoarea a propus o altă datare, problemă asupra căreia vom reveni în cadrul tratării noastre.

Pentru a înțelege ceva mai bine împrejurările în care au început relațiile lui Basarab cu regatul Ungariei va trebui să ne referim fie și pe scurt la evenimentele din Transilvania. După cum am arătat în capitolul anterior, Carol Robert nu a putut obține coroana Ungariei decît după ce a reușit să supună pe reputatul voievod al Transilvaniei, Ladislau Borș. Destituit din demnitatea de voievod în 1315, acesta a intrat în strînse legături cu fostul palatin Iacob Kopasz (din familia Borș), destituit și el, precum și cu renumitele familii Köszezi și Gutkeled, apoi cu Matei Csak și cu Moiş din Transilvania. Se pare că și Basarab urma să ajute această mare conjurație împotriva regelui Ungariei.

Contradicțiile dintre Carol Robert și reprezentanții aflați în tabăra potrivnică lui aveau să devină foarte acute, ajungîndu-se în anul 1317 la o înfruntare directă, care a îmbrăcat aspectul unei răscoale. Pînă la urmă, capii răscoalei au fost învinși rînd pe rînd, iar răscoala dezlănțuită împotriva proaspătului suveran maghiar înăbușită. Răsculații care au scăpat cu viață s-au refugiat în cetățile Ciceu, Deva și Lita (în Bihor). După ce castelanul de Ciceu a trecut de partea lui Carol Robert, oastea maghiară a reușit să înfrîngă rezistența luptă-

torilor lui Ștefan Uroș (aliatul lui Ladislau Borș) și să ocupe Mehadia, deținută de un alt răzvrătit, Ioan, fiul banului Teodor (1321).

Rămași stăpîni doar pe Deva și pierzînd posibilitatea de ajutor de la Ștefan Uroș, fiilor lui Ladislau Borș nu le rămînea altă speranță decît sprijinul lui Basarab, domnul Țării Românești. Întrucît oștile regale ocupaseră Mehadia și întrerupseseră astfel legăturile dintre răsculați și banatul Severinului — teritoriu aflat în stăpînirea domnului Țării Românești —, fiii lui Ladislau au căutat alte puncte de legătură cu țara lui Basarab și anume prin Carpații Meridionali. După opinia lui I. Moga, la această concluzie ne duce un document datat la 5 august 1322 prin care regele Ungariei declară că, în timpul cînd „Ladislau, fiul fostului voievod transilvan Ladislau, împreună cu frații săi, răpiți de îngîmfare, cu îndrăzneală temerară și cunoscuta necredință, s-au ridicat ca rebeli împotriva majestății noastre, atacînd regiuni din părțile Transilvaniei pe care le-au pustiit cu păgubitoare incursiuni și tiranice devastări, ridicînd numeroase piedici în calea străduințelor noastre“.

În acțiunile sale, Carol Robert a fost susținut de un anume Nicolae, fiul lui Conrad de Tîlmaci, care a dat regelui dovezi de credință

pentru „înfrîngerea, umilirea și exterminarea necredincioșilor“ săi ; pentru a da, chipurile, noi dovezi de „credință“ față de suveranul maghiar, Nicolae restituise acestuia cetatea Salgo (din apropierea localității Sibiel) împreună cu nouă sate din preajma ei. Datorită acestui fapt — avea să declare însuși regele — „a rezultat, în afară de sporirea stăpînirii noastre, toată odihna și liniștea dorită de credincioșii noștri din acele părți, împotriva incursiunilor sau atacurilor neprevăzute ale adversarilor noștri“.

După cum a arătat I. Moga, faptul că cetatea Salgo închidea una din cele mai importante trecători pentru atacurile venite de peste Carpați, dovedește că „incursiunile sau atacurile neprevăzute ale adversarilor — amintite în documentul citat mai sus — trebuie raportate nu numai la acțiunea inițiată împotriva regelui de către fiii lui Ladislau, ci și la expedițiile pe care le făcuse sau era de așteptat să le facă Basarab și oștenii săi în sprijinul fiilor fostului voievod Ladislau Borș. Prin aceste incursiuni și prin sprijinul acordat fiilor unui voievod al Transilvaniei care nu se supunea lui Carol Robert, domnul Țării Românești nu urmărea decît întărirea poziției sale și slăbirea aceleia a regelui maghiar.

Voievodul român era pe deplin conștient că avînd un aliat credincios la hotarul Țării Românești cu Transilvania va putea să facă față cu mai mult succes presiunilor și acțiunilor agresive ascunse sau declarate ale monarhului maghiar. De altfel, Carol Robert nu se va da în lături să recunoască în persoana lui Basarab un dușman al său. Într-o diplomă regală din 27 martie 1329, regele maghiar arată că îl numise pe magistrul Dionisie „mai mare peste cetatea noastră Mehadia, aflată la margine, pentru a sta împotriva bulgarilor, a lui Basarab, voievodul Țării Românești, a regelui schismatic al Serbiei și a tătarilor ce năvăleau neîncetat cu dușmănie, atacînd hotarele regatului nostru, precum și unitatea credinței celei adevărate“. Datorită abilității sale, Dionisie reușise să păstreze „în pace și nevătămate“ hotarele regatului împotriva acestor atacuri, pierzînd însă pe timpul unei lupte „mai bine de o sută de inși, adică nobili din preajma sa și slujitori de ai săi“.

Din aceeași diplomă rezultă că a fost o vreme în care Basarab era socotit printre dușmanii regatului maghiar, în această categorie intrînd și unele personalități sus-puse din Bulgaria, cu care voievodul român se afla în bune relații. Întrucît diploma se referea la o acțiune de

durată a lui Dionisie (vorbindu-se în ea despre toți cei care au atacat Mehadia între 1322 și 1329) este greu de spus cu precizie cînd și cît timp Basarab a putut fi considerat drept adversar periculos al regatului maghiar.

Analizînd toate datele cunoscute și ținînd seama că numirea lui Dionisie „ca mai mare” peste cetatea Mehadia s-a făcut în 1322, iar închinarea lui Basarab ca vasal al regelui în 1324, Maria Holban a susținut că includerea lui Basarab printre dușmanii împotriva cărora castelanul de la Mehadia trebuia să-și exercite vigilența „e valabilă doar pentru perioada dintre 1322 și mijlocul anului 1324”; în acest timp Basarab stăpînea partea oltenească a banatului de Severin, iar regele maghiar, cetatea de hotar a Mehadiiei. Avînd sub ocupație acea fortificație, oamenii lui Carol Robert puteau supraveghea și urmări atît mișcările făcute de oștenii lui Basarab în zonele apropiate, cît și pe cele ale aliaților săi bulgari.

Informații certe atestă însă că în vara anului 1324 relațiile lui Basarab cu Carol Robert erau bune, între cei doi suverani avînd loc schimburi de solii. Astfel, la 26 iulie 1324, regele maghiar răsplătea pe magistrul Martin, fiul lui Bugar, comite de Sălaj, printre altele și pentru „purta-

rea soliilor noastre, în mai multe rînduri, la Basarab, voievodul nostru al Țării Românești (*woyuodam nostrum Transalpinum*), unde și-a îndeplinit slujba soliei sale în chip credincios și vrednic de laudă“.

După părerea Mariei Holban — cercetătoare atentă a acestei perioade — soliile lui Martin (mai multe la număr) aveau ca scop să obțină pentru regele maghiar întregirea banatului de Severin cu părțile răsăritene stăpînite de Basarab. Concluzia la care a ajuns cercetătoarea este că „formula suzeranității primite în cele din urmă de Basarab la o dată necunoscută nouă, dar posterioară celei de 22 februarie 1324 (cînd apare ultima dată calitatea de castelan de Mehadia), era menită să împace pretențiile regelui Ungariei cu realitatea stăpînirii efective, continuată și mai departe, a Severinului de către domnul român, dar acum în calitate de vasal al coroanei ungare“. Cu alte cuvinte, rămînînd mai departe stăpîn al Severinului și ca o recunoaștere a acestei stăpîniri, Basarab a acceptat să devină vasalul regelui maghiar.

Cînd s-a produs actul respectiv este greu de precizat. Ținînd seama de faptul că regele Carol Robert a fost în Transilvania în iunie-august 1324, este posibil ca atunci să fi avut

loc o întâlnire între cei doi suverani, întâlnire pregătită de soliile magistrului Martin. După părerea Mariei Holban, această întâlnire* a putut avea loc la Hațeg, unde domnul Țării Românești a depus omagiul de vasal după tipicul cunoscut ; la 26 iulie 1324 — după cum se consemnează într-un document de epocă — regele Ungariei îl considera pe Basarab „voievodul nostru“.

Alți istorici, ca de pildă Ilie Minea, au susținut că în 1324 regele maghiar avea nevoie de colaborarea domnului muntean atît din cauza evenimentelor din Transilvania, cît și din pricina pericolului tătar, acestea fiind motivele care au determinat apropierea lui Carol Robert de voievodul Basarab. O opinie asemănătoare a fost susținută și de P. P. Panaitescu. După părerea acestuia, în anul 1324, „Basarab, ajutat de regele maghiar, se lupta cu tătarii“ ; la această luptă s-ar referi și o scrisoare papală din anul 1327, în care Basarab este lăudat pentru „nimicirea neamurilor păgîne“, înțelegîn-

* Cronicarul Ioan de Tîrnave plasează greșit această întâlnire, cu două decenii mai tîrziu, el legînd-o însă de o răscoală a sașilor care a izbucnit în 1324, cînd — spune cronicarul — voievodul transalpin s-a închinat regelui.

du-se aici, în primul rînd, lupta împotriva tătarilor *.

În anul 1325, relațiile lui Basarab cu regele Ungariei par a se fi deteriorat, domnul Țării Românești fiind considerat un „necredincios”. Aflăm despre aceasta dintr-o scrisoare dată de magistrul Ladislau, „un învățat în medicină și în știință”, secretar al cancelariei regale, care mărturisea că în anul amintit, la 8 iunie, „Ștefan, fiul comitelui cuman Parabuh, l-a ponegрит pe domnul nostru Carol, din mila lui Dumnezeu ilustrul rege al Ungariei, și l-a preaslăvit pe Basarab transalpinul, necredincios al sfintei coroane, spre vătămarea respectului regesc, (zicînd) că puterea domnului nostru regele nu poate întru nimic să stea împotrivă și să se compare cu puterea lui Basarab”. Cîtă dreptate conținea această prevestire aveau să arate evenimentele din 1330, cînd, într-adevăr, oștile lui Basarab au zdrobit forțele militare ale regatului maghiar! Subliniem faptul că, la data respectivă, existau în Ungaria oameni

* Este mult mai probabil însă că aceste lupte cu tătarii se vor fi desfășurat în anul 1326, cînd — după spusele *Cronicii prusiene* — regele Ungariei ar fi ucis 30 000 de tătari care au depopulat regatul său. Aceste lupte sînt mult mai apropiate ca dată de anul 1327 în care s-a emis o altă scrisoare, la care ne vom referi în cele ce urmează.

care recunoșteau că *statul condus de Basarab era puternic, în plină dezvoltare și afirmare, căruia regele Carol Robert* „nu poate întru nimic să-i steu împotrivă”.

După numai doi ani, adică în 1327, relațiile dintre cei doi suverani par a fi redevenit normale. Afirmarea poate fi susținută cu fapte demne de a fi reținute. De pildă, la 1 februarie 1327 papa Ioan al XXII-lea trimite câte o scrisoare la câteva personalități de primă mărime și importanță din Transilvania și Țara Românească, printre care și lui Basarab. În scrisoarea ce-i fusese adresată, voievodul român era lăudat pentru zelul dovedit în „stîrpirea neamurilor necredincioase..., dușmani ai crucii” (prin care se înțelegeau păgînii eretici : cumani, tătari etc.) din „pămînturile supuse ție, așezate în regatul Ungariei” (*in terris tibi subiectis in regno Hungarie consistentibus*). Basarab este numit de papă „nobilul bărbat Basarab, voievodul transalpin” (*nobili viro Basarab, voivoda Transalpino*).

Scrisori cu conținut asemănător au fost adresate comitelui Solomon de Brașov, lui Toma, voievodul Transilvaniei, și lui Mikud, banul Slavoniei.

Faptul că Basarab apare într-o situație similară cu aceea a doi mari dregători ai regatului

maghiar pare a arăta că era considerat mai departe vasalul regelui maghiar.

Nu trebuie să uităm însă că Basarab, neavînd relații directe cu scaunul papal, papa îi recunoștea situația pe care o avea față de regele maghiar după spusele acestuia din urmă sau a inisionarilor săi de la curtea regelui apostolic al Ungariei.

Pornind de la constatarea că Basarab este trecut ultimul în registrul papal — unde textul scrisorii este reprodus o singură dată — cercetătorul E. Vîrtosu a considerat că personajele sînt așezate „în ordinea importanței lor politice din interiorul regatului Ungariei, astfel că ordinea enumerării nu micșorează importanța politică reală a voievodului Basarab, nici rolul lui în statul Țării Românești. Arată, dimpotrivă, slaba legătură pe care țara și voievodul Basarab o aveau cu regatul Ungariei“.

După cum a remarcat D. Onciul, părțile stăpînite de Basarab „în regatul Ungariei“ (*in regno Hungariae*) și supuse jurisdicției catolice nu puteau fi identice cu Țara Românească. Istoricul mai remarcă apoi că acele părți de teritorii stăpînite de voievodul român în regatul lui Carol Robert „urmează să fie confiniile regatului revendicate de la Basarab după stăruința voievodului Transilvaniei, feudele ungu-

rești recunoscute apoi lui (Nicolae) Alexandru, părțile de peste munți din titlul domnilor următori, cuprinse mai înainte în țara vlahilor din Transilvania“. Conform altor opinii, prin aceste „părți“ considerate a fi cuprinse în regatul Ungariei ar trebui să se înțeleagă Banatul Severinului, aflat în stăpânirea lui Basarab.

După o apreciere bine fondată a istoricului Ștefan Ștefănescu, susținerea activității misio-narilor catolici ar fi fost o dovadă de diplo-mație a lui Basarab, care „atent la schimbările politice care interveneau în cadrul relațiilor internaționale, a știut să acționeze în direcția care aducea țării conduse de el un plus de putere și prestigiu“.

În anul 1330 relațiile dintre Basarab și Carol Robert s-au deteriorat se pare brusc. În toamna aceluși an, profitînd de faptul că oștirea lui Basarab și a aliaților săi bulgari suferise o în-frîngere grea în lupta de la Velbujd și mizînd probabil pe slăbirea potențialului militar al Țării Românești și pe faptul că voievodul român nu avea asigurate promisiuni de ajutor militar din partea unor aliați potențiali, regele maghiar a pornit o mare campanie împotriva lui Basarab.

III

BĂTĂLIA DE LA POSADA DIN 9—12 NOIEMBRIE 1330

1. OASTEA ȚĂRII ROMÂNEȘTI ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI BASARAB I

Înainte de a ne referi la cauzele și la desfășurarea bătăliei de la Posada, vom încerca să conturăm, în linii principale, structura, valoarea și puterea de luptă a oastei Țării Românești care va înfrunta cu bărbăție armata infatuatului rege maghiar Carol Robert de Anjou.

Izvoarele vremii nu ne dau nici un fel de informații certe privitoare la măsurile pe care le-au luat primii domni ai Țării Românești pentru organizarea oștirii. Aceasta nu înseamnă însă că iluștrii voievozi români ai timpului nu s-au preocupat cu atenție de alcătuirea unor structuri militare eficiente, care să le poată garanta apărarea bogățiilor țării, a gliei, a independenței statului și chiar stabilitatea domniei. Izvorâte și crescute din solul realităților economice și social-politice specifice, din nevoile și

interesele apărării statului și a oamenilor lui, aceste structuri încorporau în ele atât experiența și învățămintele luptelor duse în trecut de înaintași, obiceiurile, deprinderile și practicile specifice epocii, cât și realitățile rezultate din cunoașterea armatelor contemporane, toate acestea apreciate, filtrate și adaptate cu bună judecată. Pornind de la o atentă analiză a structurii sociale a Țării Românești din epoca tratată, putem să apreciem că oastea lui Basarab I se constituia într-un fel de model „clasic” românesc. Un model „clasic”, dar nu osificat. De la el aveau să pornească și numeroși alți mari voievozi ai românilor în organizarea oștirilor lor pentru a putea face față vicisitudinilor istorice, adăugându-i elemente noi în funcție de dezvoltarea economico-socială a țării și implicit de evoluția armamentului, de valoarea și structura armatelor cu care aveau să se măsoare etc.

La baza organizării oștirii la români avea să stea și atunci și întotdeauna un principiu specific, definitoriu ce va deveni clasic : întreaga populație validă a țării trebuia să participe la luptele de apărare a independenței statului, indiferent de condiția socială a luptătorilor.

Întrucît marea majoritate a locuitorilor erau țărani liberi care trăiau încă în *obști libere*, fiind proprietarii pământului pe care-l lucrau

și-l stăpîneau, acești locuitori au continuat să alcătuiască — ca și mai tîrziu, dealtfel — *baza oastei țării* a cărei apărare o asigurau în timp de primejdie. Concomitent cu apărarea țării, a statului, locuitorii își apărau bruma de agoniseli, propriile pămînturi, propria moșie, iar statul și domnia asigurau cadrul organizatoric necesar. Se impune însă să subliniem aici faptul că cele două elemente la care ne referim — statul și oastea — se condiționează și se determină reciproc: consolidarea statului s-a datorat unei mai bune și mai eficiente organizări a armatei, iar această organizare a fost posibilă datorită întăririi puterii formațiunii politice respective.

Constituirea și întărirea treptată a statului și a domniei au făcut necesare apoi apariția și dezvoltarea unui aparat permanent care să asigure administrarea țării în timp de pace, strîngerea dărilor etc. și, totodată, să facă față unor amenințări externe neprevăzute, deoarece ridicarea întregii țări la arme cerea timp și se realiza destul de greu. Astfel au apărut și s-au dezvoltat cu vremea, *pe lîngă oastea mai veche de țărani liberi*, pe care o putea chema sub arme numai domnul țării, alte două categorii de ostași: cei care alcătuiau anturajul domnului, *curtea sa și aparatul său administrativ-militar*,

și *cetele boierilor*, formate din „familiarii” și „slugile” acestora, în fruntea cărora boierii prestau „slujbă dreaptă și credincioasă” domnului țării.

La începuturile afirmării statului feudal Țara Românească, aceste două categorii — care vor alcătui mai târziu așa-numita „oaste cea mică” a țării — nu erau prea numeroase; ele se vor întări pe măsura consolidării și perfecționării organizării statului și a creșterii puterii politice a boierimii.

După cum subliniază generalul-maior dr. Constantin Olteanu într-o lucrare de referință recent publicată, „*Oastea cea mică* s-a găsit permanent în atenția conducerii statului feudal”. Dar în situații deosebit de critice — apreciază cu deplin temei același autor — „s-a apelat la țăranii liberi și la târgoveți, iar uneori și la țăranii aserviți, la ceea ce s-a numit *oastea cea mare*” *.

* Referindu-se la „oastea cea mare”, generalul-maior dr. Constantin Olteanu subliniază că „termenul înșuși nu este o invenție istoriografică, el exprimând în primul rînd conținutul acestei categorii de oaste din care făceau parte «toți locuitorii țării în stare să poarte armele», oaste care era chemată de voievod «cînd se cerea un efort militar deosebit» pentru înfrîngerea dușmanului” (General-maior dr. Constantin Olteanu, *Contribuții la cercetarea conceptului de putere armată la români*, Editura militară, București, 1979, p. 89).

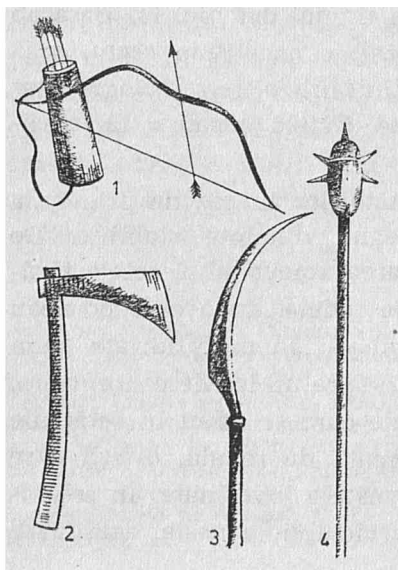
Pornind de la aceste realități, putem să concluzionăm că organizarea militară pe vremea lui Basarab cuprindea : „oastea cea mică“, formată dintr-o categorie nu prea numeroasă de oșteni, dar care erau bine instruiți și înarmați și „oastea cea mare“ constituită în principal din țărani, care se ridicau la luptă, în caz de primejdie, la chemarea domnului. „Oastea cea mică“ avea caracter de semipermanență, pe cînd „oastea cea mare“ se constituia numai atunci cînd țara era amenințată de dușmani.

Structura organizatorică de bază a oștirii Țării Românești în timpul domniei lui Basarab (și nu numai atunci) o constituia *ceata*, ceea ce s-ar putea defini într-o terminologie modernă, prin unitate. Cetele aveau o tărie variabilă.

Mobilizarea luptătorilor în caz de primejdie se făcea după reguli dinainte stabilite. De exemplu, la chemarea voievodului, cetele țărănești se adunau pe județe, după care porneau cît puteau de rapid — „în marș forțat“ (cum am spune astăzi) — spre un loc de concentrare. Pentru garnizoanele care se aflau în cetăți de apărare, erau chemați, de regulă, ostașii care erau recrutați din satele învecinate. În schimbul îndeplinirii serviciului la oaste, aceștia se

bucurau de anumite privilegii din partea domniei.

Oastea Țării Românești din vremea lui Basarab I era modest înarmată. Luptătorii de rînd aveau asupra lor armament tradițional, ușor de purtat și de mînuit, moștenit de la înaintașii lor : arc cu săgeți, sulită, sabie și ghioagă. La luptă ei se mai foloseau de propriile lor unelte de muncă : toporul, coasa, furca, cuțitul și altele. Arcurile aveau o formă ușor acoladată, cu lemnul îngroșat la locul de apucare cu

Arme folosite de „oastea cea mare” a Țării Românești pe timpul bătăliei de la Posada : 1. arc și tolă cu săgeți ; 2. topor ; 3. coasă adaptată pentru luptă ; 4. buzdugan.

mina și prelungiri laterale subțiri pentru fixarea corzii de strunire. Săgețile folosite de arcași aveau vârful în formă triunghiulară alungită. Arcurile, ghioagele, sulitele, topoarele etc. erau meșterite de țărani. Pe timpul încleștărilor cu armatele vrăjmașe, oștenii români din vremea lui Basarab nu purtau un echipament special. Ei veneau la oaste în straiile lor obișnuite și anume : cămașă și itari de in sau de cînepă, sarică, opinci și purtau pe cap căciuli țuguiate. În schimb, boierii și parte din curteni erau îmbrăcați cu cămăși de zale, purtau genunchere și aveau asupra lor scuturi. Unele informații utile și extrem de prețioase privind echiparea și înarmarea oștenilor domnitorului Basarab în vremea bătăliei de la Posada ne sînt furnizate în două din miniaturile din „Cronica pictată de la Viena“ * (Chronicon Pictum

* Se știe că acest tezaur al istoriei medievale ungare, păstrat în fosta Bibliotecă imperială de la Viena — arată Matei Cazacu — este opera canonichului Marcus din Kált, din anul 1358, care a murit fără a-și aduce la bun sfîrșit lucrarea. Textul cronicii reprezintă o istorie a ungarilor din vremuri legendare pînă la Carol Robert, încheindu-se cu episodul mării bătălii de la Posada dintre regele angevin și Basarab Intemeietorul. Dacă narațiunea cronicii este o compilație, făcînd parte din familia de prelucrări ale așa-numitei *Gesta Hungarorum* (Faptele ungarilor), în schimb miniaturile, care de-

Vindobonense) — izvor deosebit de interesant nu numai pentru a putea stabili, fie și în linii generale, înfățișarea luptătorilor români și armamentul cu care combăteau vrăjmașul, dar și modul în care a început și s-a desfășurat celebra bătălie din 1330. Privind cu luare aminte cele două miniaturi, pot fi văzuți cu toată claritatea luptători din oastea lui Basarab îmbrăcați cu sarici lungi și cu căciuli țuguiate pe cap, purtând în mâini arcuri ale căror săgeți urmau să fie slobozite în trupuri vrăjmașe.

Oastea lui Basarab era, prin fizionomia și esența ei, defensivă. Oștenii-țărani erau chemați la luptă în caz de mari primejdii nu pentru scopuri ofensive, nu pentru cuceriri, ci pentru apărarea gliei, a rînduielilor țării, a

pășesc cifra de 150, împreună cu inițialele ornate sînt opera originală a genialului canonic.

Cronica ar fi fost comandată (potrivit părerii primului ei editor, Fr. Toldy, 1867) de către regele ungar Ludovic cel Mare (1342—1382) pentru a o face dar la nunta lui Ludovic, fiul regelui Franței Carol al V-lea cel Înțelept (1338—1380), care se căsătorise cu Maria de Anjou, fiica regelui ungar. Carol al V-lea, luminat și protector al artelor, a adunat o colecție de manuscrise, unică în vremea sa, printre care se afla și *Cronica Pictată*...

Cele peste 150 de miniaturi și inițiale înfățișează sugestiv istoria ungarilor, încheindu-se... cu ilustrarea bătăliei de la Posada, din 9—12 noiembrie 1330“.

independenței. În numele unor astfel de idealuri înalte, ei se înfrăteau și se contopeau cu glia, cu pădurile, cu șesurile, cu dealurile și cu munții. Își făceau din pământul pe care-l moșteniseră de la înaintași sprijin de nădejde și scut. Așa cum remarcă istoricul Nicolae Iorga, „în luptele ce se duc contra regelui Ungariei, niciodată domnul nu va provoca ; el n-are să ceară nimic, nici ca pământ și nici ca drepturi. Își ajunge cu ce are și cu ce poate“. Nu va admite însă nimănui să-i încalce pământurile și să-i strice rosturile ; de se va încumeta cineva s-o facă, nu-l va ierta. Pînă la angajarea bătăliei decisive voievodul român și căpitanii săi aveau să aplice dușmanului tactica „pământului pîrjolit“ și a atragerii lui în locuri favorabile, de regulă înguste și împădurite care-i permiteau să pună în valoare caracteristicile terenului. Hărțuite încontinuu, dezorganizate și înfometate, trupele adversarului erau apoi lovite în plin după o tactică de luptă ingenioasă și eficientă : peste puhoaiile vrăjmașului se prăvăleau pietre și copaci seculari și se slobozeau puzderii de săgeți ucigătoare. Așa s-au petrecut lucrurile și în bătălia de la Posada.

2. CAUZELE CONFLICTULUI

Informațiile referitoare la cauzele începerii înfruntărilor din 1330 între armata lui Carol Robert și oștile lui Basarab sînt sărace și adesea contradictorii. După cum rezultă din documentele regelui maghiar, principala cauză a conflictului ar fi constat din deținerea de către voievodul român a unor teritorii asupra cărora emitea pretenții și Carol Robert. Ar fi fost vorba, chipurile, de unele „ținuturi de margine“ pe care le revendica monarhul maghiar.

Textele emise de cancelaria lui Carol Robert relative la aceste teritorii nu sînt prea clare ; într-un document de acest fel se formula o idee potrivit căreia Basarab stăpînea pe nedrept „țara noastră transalpină“ (deci toată țara) ; în altul, se aprecia că voievodul Țării Românești stăpînea „niște margini ale regatului nostru... din țara transalpină“ ; iar într-un document datat la șaptesprezece ani după bătălie, adică în anul 1347, se stipula că domnul român își întindea autoritatea în „părțile transalpine ale regatului“ maghiar*.

* Indiferent care va fi fost situația, trebuie să arătăm că, cel puțin teoretic, regele maghiar se con-

Din primul document ar trebui să înțelegem că regele maghiar contesta lui Basarab dreptul de a domni, considerîndu-l „necredincios“, cum se va spune mai tîrziu în unele documente de proveniență maghiară ; din momentul în care Carol Robert susținea că voievodul român stăpînea țara pe nedrept, regele urmărea, în mod neîndoielnic, să-l alunge pe Basarab de pe tron *.

sidera suveranul acestor părți și era obligat să le apere. După cum arată regele Ludovic cel Mare la 1365, „după vechiul obicei al regilor răposați, înaintașii noștri, și după datina statornicită a regatului Ungariei..., sîntem siliți și datori să redobîndim hotarele și ținuturile de margine ale acestui regat al nostru din ghearele oricăror răzvrătiți ce s-ar răzvrăti și să le alipim din nou la acest regat al nostru“. Teritoriile ocupate de Basarab fiind considerate de regele maghiar „niște margini“ ale regatului său, îndeplinind și rosturi strategice, el se simțea „obligat“ să le cucerească.

* Ținînd seama de faptul că atunci cînd invadase țara lui Basarab, regele maghiar venise însoțit nu numai de o armată puternică, ci și de o seamă de prelați și călugări — dintre care unii aveau să fie uciși în luptă — Nicolae Iorga susținea că monarhul plănuia și o acțiune de catolicizare după cucerirea țării ; unul dintre acești clerici catolici, pe nume Petru, ar fi fost destinat — după opinia marelui nostru istoric — să ocupe scaunul episcopal de la Curtea de Argeș, unde se va înființa mai tîrziu o episcopie catolică. Este greu de susținut o asemenea opinie, dar ea nu poate fi exclusă cu desăvîrșire din analiza cauzelor conflictului din anul 1330 avînd în vedere tendințele regatului catolic și apostolic al Ungariei din acea vreme.

Din cele subliniate mai înainte rezultă însă că regele Carol Robert imputa direct lui Basarab doar faptul că deținea unele teritorii situate la marginile regatului maghiar, teritorii pe care documentele cunoscute nu le precizează. Dintr-un atare motiv, s-a discutat mult în istoriografia noastră asupra localizării teritoriilor stăpînite de voievodul de la Argeș. În acest sens, unii istorici (ca de exemplu, Constantin C. Giurescu și I. Moga) considerau că ținutul de graniță al regatului ocupat de Basarab ar fi fost Severinul cu cetatea sa ; alți istorici (ca de pildă Ștefan Pascu) — pornind de la ideea că regele nu ar fi putut să recunoască faptul că Severinul făcea parte din Țara Românească și că, deci, Basarab avea drepturi asupra lui — susțin că teritoriile respective „nu pot fi decît părțile estice ale Munteniei sau cele sudice ale Moldovei care, de fapt, se știe că făceau parte din principatul lui Basarab și mai tîrziu“.

Cu privire la această ultimă opinie, remarcăm mai întîi faptul că dacă regele ar fi dorit să ocupe, într-adevăr, aceste teritorii, el ar fi invadat Țara Românească prin partea de răsărit a acesteia, nu ar fi pătruns prin părțile apusene ale ei ca să trebuiască după aceea să străbată în întregime acele teritorii printr-o

țară necunoscută și potrivnică oricărui dușman, lucru greu de realizat, dacă se ține seama de opoziția ce prevedea că va întâmpina. Apoi se admite, în general, că întinderea stăpînirii lui Basarab spre răsărit, pînă la așa-numitele „părți tătărești“ ce-i vor purta mai tîrziu numele, a avut loc după 1330 *, astfel încît la acea dată ele nu se aflau încă în stăpînirea domnului Țării Românești.

După cele consemnate în *Cronica pictată de la Viena*, cauzele și începutul conflictului din 1330 sînt prezentate într-un cu totul alt fel.

* Menționăm aci că relațiile lui Basarab cu tătarii nu ne sînt prea bine cunoscute. Unii istorici printre care și Constantin C. Giurescu au mers atît de departe cu aprecierile lor încît au afirmat că, fiind aliat cu tătarii, Basarab „a putut primi de la hanul lor regiunea Dunării maritime cu titlul de feud“, aceasta înainte de 1323 cînd a luptat împotriva bizantinilor (*Probleme controversate în istoriografia română*, București, 1977, p. 145).

După cele mai autorizate opinii, Țara Românească și-ar fi întins stăpînirea în aceste părți după 1330, în perioada 1335—1338. Faptele vin să ateste, de pildă, că în anul 1338 Umur beg de Aydin a atacat Chilia, situată „la marginea Valahiei“. După opinia lui D. Onciul, bun cunoscător al problemelor la care ne referim, întinderea Țării Românești spre „părțile tătărăști“ — amintite mai tîrziu în titlul domnesc — și încorporarea ținuturilor de la gurile Dunării pînă aproape de țărmul mării s-ar datora participării românești la campania antitătară pe la 1345—1346 (*Curs de istoria românilor*, București, 1905—1906, p. 227—228).

Astfel, în *Cronică* se arată, printre altele : „În același an în care a pierit Felician (Zach) cel de nedemnă amintire, adică în anul Domnului 1330, după ce regele strînsese oștire numeroasă — nu însă toată puterea sa armată, căci destinase foarte mulți luptători la hotarele țării în diferite expediții contra dușmanilor — el însuși, la îndemnul voievodului transilvan Toma * și al lui Dionisie **, fiul lui Nicolae, fiul lui Iancha, s-a dus în luna septembrie prin Severin, în țara lui Basarab, voievodul valahilor, care țară nu poate fi locuită de un neam neobișnuit cu ea, pentru ca regele să alunge din țara aceasta pe însuși Basarab sau, desigur, țara lui să o dea în stăpînirea unuia din însoțitorii săi, cu toate că domnul (Basarab) plătise totdeauna cu credință darea cuvenită mării sale regelui. Îndată ce regele a cuprins Severinul și castrul acestuia, toate cele amintite le-a predat lui Dionisie, împreună cu demnitatea de ban“.

Din această relatare rezultă neîndoios faptul că regele maghiar — instigat de doi dregători ai săi — urmărea să-l alunge din țară pe Basarab, deși acesta nu era vinovat cu nimic

* Thoma de Széchény, voievod al Transilvaniei (1322—1342).

** Dionisie, comite de Bihor.

față de suzeranul său. În citatul reprodus mai sus este vorba, evident, de o altă cauză a conflictului decât aceea despre care vorbesc documentele inspirate direct de rege sau de anturajul său. În timp ce în aceste documente regele maghiar îl acuză pe Basarab că ar fi cotropitorul țării transalpine, în *Cronica pictată de la Viena* lucrurile se inversează cu totul, ieșind în evidență în mod clar că monarhul maghiar era de fapt cotropitorul țării lui Basarab, considerat vasalul său.

După cum spunea G. Brătianu, „este de ajuns să recitești *Cronica pictată* ca să înțelegi că campania lui Carol Robert, întreprinsă cu forțe considerabile, nu urmărea numai Banatul de Severin, ci căuta să izgonească definitiv pe voievodul român din posesiunile sale, pe care le dorea noul voievod al Transilvaniei, Toma Szecheny“.

Cine erau cei doi instigatori ai campaniei din 1330 și ce urmăreau ei ? Dionisie, fiul lui Nicolae și nepotul lui Iwanka * sau Iancha fă-

* Evocînd acest nume, Nicolae Iorga a apreciat că el ar putea fi identificat cu „un frate nelegitim al lui Basarab“. Pornind de la faptul că izvoarele sud-dunărene îl numesc pe Basarab Ivanco Basarab, Iorga considera că acest Iwanka ar fi, în realitate, și el Ivanco, deci un fiu al lui Tihomir. Întrucît însă

cea parte din neamul Szecsi ; el fusese castelan de Mehadia între 1322 și 1324 și dorea să facă totul pentru a-și întinde stăpînirea și asupra teritoriului ce definea Banatul de Severin, teritoriu pe care, după cucerire, în toamna anului 1330, regele Carol Robert i l-a și încredințat de fapt. După cum spunea Maria Holban, pentru fostul castelan de Mehadia „banatul Severinului constituia un fel de drept de care fusese depozitat prin înțelegerea din 1323—1324“ dintre Basarab și Carol Robert. Dionisie urmărea deci scopuri personale, și anume de a-și întinde stăpînirea asupra unui teritoriu aflat în granițele statului condus de Basarab.

Cît privește pe Toma Szecheny, și el era stăpînit de scopuri aventuroase, de mărire și de înavuțire pe seama voievodului Țării Românești. Mai întîi, în 1324 el primise de la regele Carol Robert cetatea Salgo cu 5 sate românești (Săliște, Galeș, Vale, Cacova și Sibiel), foste posesiuni ale lui Ioan de Tălmaci, sate pe care — probabil în virtutea unei mai vechi stăpî-

Dionisie îi era nepot de fiu lui Iwanka, înseamnă că acesta era destul de în vîrstă pentru a fi bunic în 1330. Nicolae Iorga mai susține că „neputînd a fi numit domn, el a fost numit ban de Severin și în urma pretențiilor sale la tron s-a început nenorocita expediție împotriva lui Basarab“.

niri, aici fiind ducatul Amlaşului — le ocupase Basarab. După cum a arătat I. Moga, satele respective erau organic legate de masivul muntos al Loviștei dintre Olt și Lotru *. Faptul că la 1366 — când se fixează hotarul între Transilvania și Țara Românească — acesta trecea pe la nord de satele respective, după „granița” mult mai veche, dovedește că acestea au fost în stăpînirea domnului Țării Românești.

La aceste stăpîniri, D. Onciul mai adaugă problema generală și complicată a „confiniilor” între Transilvania și Țara Românească, atît pentru vechea posesiune a țării Hațegului, cît și pentru țara Făgărașului, care împreună cu teritoriul de lîngă Amlăș se găsesc apoi în stă-

* I. Moga a subliniat importanța acestor cinci sate românești cu munții lor care constituiau „vadul de scurgere al atacurilor de peste munți și terenul de luptă între două stăpîniri, cea românească și cea ungară”. După opinia sa, „importanța strategică a acestor sate — din cauza celor două trecători — reiese din faptul că atît regii ungari, cît și voievozii transilvani evitau să atace pe domnul Țării Românești pe cea mai scurtă cale spre scaunul de reședință de la Argeș, prin defileul Oltului și preferau drumul mai sigur al Severinului și al Cîmpulungului. Un atac prin valea Oltului putea fi ușor întors de domnul român, căzînd în spatele dușmanului prin cele două trecători ce străbăteau munții satelor românești arătate limpede în harta lui Schwanz” (I. Moga, *Marginea*, ducatul Amlaşului și scaunul Săliștei, București, 1942, p. 37 ; extras din vol. *Omagiu prof. Ioan Lupăș*).

pînirea domnului român. Ca și latura transilvană a munților în regiunea Jiului, au fost unite cu Țara Românească, prin egale legături, geografice și etnice, și laturile de peste munți în regiunea Oltului“. Acestea ar fi fost „părțile“ cuprinse în regatul Ungariei, amintite în scrisoarea papală din 1327. În legătură cu zona Loviștei, care ar fi intrat și ea după unii istorici între motivele conflictului dintre Basarab și voievodul Toma, considerăm util și oportun să subliniem faptul că pretinsa stăpînire a regatului maghiar asupra acestei regiuni între anii 1233 și 1311 are ca „suport“ documente false, astfel încît aceasta nu mai este cazul să intre în discuție.

Problema stăpînirilor lui Basarab, contestate de regele maghiar sau de voievodul Transilvaniei, este, oricum, deosebit de complicată și ea nu poate fi lămurită pe deplin din lipsă de izvoare mai precise. Printre altele, nu trebuie să uităm că în vremea aceea nu existau hotare fixate între Transilvania și Țara Românească; în perioada dată, în aria de cuprindere a Țării Românești intrau și unele părți situate la nordul munților Carpați, în primul rînd Amlașul și Făgărașul.

Un alt motiv de nemulțumire al voievodului Toma — care privea în mare măsură și pe

Carol Robert — era sprijinul pe care-l dăduse Basarab fiilor fostului voievod Ladislau Borș, răsculați contra regelui și învinși la Deva de oastea lui Toma. După opinia lui I. Lupaș, „nu este exclus ca voievodul Toma să fi stăruit pentru această întreprindere militară mînat tocmai de dorința de a se răfui definitiv cu rebelii fii ai fostului voievod Ladislau, sprijiniți și ocrotiți la curtea voievodului din sudul Carpaților“.

După opinia lui I. Moga, însuși bătrînul voievod Ladislau Borș se afla refugiat la curtea lui Basarab. Temîndu-se că tînărul Ladislau Borș ar putea ajunge voievod al Transilvaniei cu sprijinul lui Basarab, voievodul Toma urmărea îndepărtarea acestei primejdii; în plus, Toma spera că regele maghiar îi va facilita lui stăpînirea Țării Românești după sperata izgonire din domnie a lui Basarab.

Pentru a dovedi sprijinul acordat de Basarab fiilor fostului voievod Ladislau Borș, I. Moga citează un document din 10 aprilie 1329, în care Carol Robert declară că a confiscat niște sate fiilor lui Ladislau * „din pricina ne-

* După cum apreciază I. Moga, documentul din 1329 nu se poate referi la banatul Severinului — care se afla în stăpînirea lui Basarab — ci la „regiunea românească a castelului Salgo-ducatul Amla-

faștei necredințe cunoscute la care fusese convertit acel Ladislau voievod, care trăiește și acum, iar fiii săi, urmîndu-l în stricăciunea necredinței, totdeauna s-au învrăjmășit contra majestății noastre; și acum, întovărășiți cu alți necredincioși și rivali ai regelui, uneltesc spre aceeași necredință a trădării și, făcînd incursiuni în posesiunile regale, nu se înfricoșează a provoca vaste incendii și atîta distrugere și depopulare încît abia se poate spune prin vorbe“. Între acei „rivali“ ai regelui va fi fost și Basarab, pe care Carol Robert îl și numește într-un document din 9 decembrie 1330 „cunoscutul rival rebel al nostru“.

După opinia lui Nicolae Iorga, monarhul maghiar ar fi fost îndemnat la conflict, pe lîngă dregătorii maghiari citați mai înainte și de elemente boierești din Țara Românească. Referindu-se la acest fapt, istoricul român apreciază: „Fugari de supt stăpînirea lui Basarab l-au informat și ațîțat (pe rege), și le cunoaștem numele: Danciu, fiul lui Vladislav, Dionisie al lui Nicolae, fiul lui Ivanca sau

șului de mai tîrziu — și la ținutul plin de cnezi români al cetății Mehădia. Din aceste două puncte strategice trebuia îndepărtată puterea regală, pentru a înlesni acțiuni mai mari în Transilvania“ — conchide I. Moga.

Iancha, însuși numele chiar al lui Băsărabă și alții. (Acest Dionisie nu este însă altul decât banul numit al Severinului și fostul comandant al Mehadii — n.a.). Ei reprezintă poate și pe moștenitorii acelor formațiuni oltene pe care Băsărabă le suprimase de curînd, folosindu-se de ce a trebuit să urmeze dincolo de Olt după nenorocirea lui Litovoi și a lui Bărbat“.

Pentru a putea înțelege pe deplin mobilurile conflictului dintre Carol Robert și Basarab, la cele consemnate pînă aici va trebui să mai amintim un alt motiv plauzibil și anume o cauză de ordin economic, pusă în lumină de Emil Lăzărescu și G. Brătianu. După opiniile acestor istorici, ca aliat al bulgarilor, domnul Țării Românești participase la războiul contra sîrbilor, război terminat în favoarea acestora prin victoria de la Velbujd. Încercarea de a dirija prin Serbia comerțul Veneției cu Peninsula Balcanică atrăgea necesitatea de a se racorda la această cale aceea a comerțului transilvănean care se îndrepta spre Dunăre. Existența unui stat românesc independent și ostil Serbiei constituia un obstacol în fața acestei dorinți, obstacol ce se încerca a fi îndepărtat indiferent prin ce mijloace și pe ce căi.

În sfârșit la cauzele enumerate pînă aici dorim să mai amintim încă una și facem acest lucru pentru pitorescul expunerii. Este un fapt ce trebuie pus mai degrabă pe seama unei legende. Astfel, după *A csiki szekely kronika*, scrisă în secolul al XVI-lea, cauza războiului din 1330 ar fi fost, chipurile, dragostea unui secui pentru frumoasa soție a lui Basarab (*Sigismundus, qui Basarabi uxorem pulchram creaturam Transalpinensium Blachorum Voyvodae adamaverat*). Cu alte cuvinte — după acest izvor* — am fi avut și noi războiul nostru troian !

Trecînd în revistă multitudinea de ipoteze privind cauzele conflictului dintre regele maghiar Carol Robert și voievodul român Basarab, se impune o concluzie care are menirea să pună în lumină adevărul : inițiatorul conflictului a fost monarhul angevin, sfătuit de sfetnicii săi cei mai credincioși. Scopul expediției inițiate de Carol Robert era clar și precis : monarhul maghiar și apropiații lui urmăreau pe de o parte să intre în posesia unor

* În aceeași cronică — poate prin contaminare cu cele însemnate în *Cronica pictată* — se pun pe seama voievodului Tamas Deak spusele regelui Carol Robert după care monarhul maghiar ar fi transmis solilor săi să-i zică lui Basarab că-l va scoate de barbă din locurile sălbatice în care sălășluia.

teritorii românești ce și le revendicau inițiatorii agresiunii, iar pe de altă parte să-l înlocuiască pe Basarab din domnie. Faptul avea să fie consemnat în *Cronica pictată de la Viena* și apoi recunoscut într-un fel sau altul, în formulări aproape exacte, de Carol Robert și de urmașul său la tron, Ludovic de Anjou. Reamintim ce se spune în cronică : „în anul... 1330, după ce regele strînsese oștire numeroasă... s-a dus în luna septembrie prin Severin, în țara lui Basarab... pentru ca regele să alunge din țara aceasta pe însuși Basarab sau desigur, țara lui să o dea în stăpînirea unuia din însoțitorii săi...“. Să apelăm în continuare și la aprecierile celor doi monarhi. Într-o diplomă din 26 noiembrie 1332, învinsul lui Basarab consemna, printre altele : „pornind oastea noastră strînsă din poruncă regească, am ajuns în niște ținuturi de margine ale regatului nostru ce erau ținute pe nedrept în Țara Românească (în terra transalpina) de către Basarab, schismaticul, fiul lui Tihomir (Thocomer), spre marea nescotînță a noastră și a sfintei coroane ; acest Basarab, necredinciosul nostru român, minat de gîndul său, fără să se teamă a ține seama că cei ce încearcă a se împotrivi stăpînului lor firesc se vădesc a se împotrivi fățiș rînduielilor lui Dumnezeu, nu s-a înfricoșat să ducă la

îndeplinire nelegiuirile urzite în taina cugetului său și s-a împotrivit majestății noastre ca un răzvrătit și trădător, cu o cutezătoare îndrăzneală“. La rîndul său, urmașul lui Carol Robert, Ludovic de Anjou, avea să recunoască și el adevăratele cauze ale expediției predecesorului său în Țara Românească. Într-o diplomă datată la 24 aprilie 1351, el spunea că regele „a mers cu mulțimea puternică a oastei sale în Țara Românească împotriva lui Basarab, pentru a redobîndi unele părți ale sus-zisului regat al Ungariei, cotropite de voievodul Basarab, necredincios față de tatăl nostru“.

3. IPOTEZE PRIVIND LOCUL DE DESFAȘURARE A BĂTĂLIEI DE LA POSADA

Problema localizării bătăliei de la Posada din noiembrie 1330 a fost pe larg și îndelung discutată în istoriografia românească. Pe această linie, s-au expus păreri multiple și adesea contradictorii. Punctele de vedere cele mai controversate au fost legate de încercarea de a se preciza locul în care oștile voievodului Basarab au angajat lupta decisivă cu armata maghiară comandată de Carol Robert. În această privință în căutarea adevărului s-au angajat

zeci de cercetători care au emis numeroase ipoteze și opinii. Astfel, în revista „Magazin istoric“, la rubrica „Opinii, controverse“, istoricul Constantin C. Giurescu amintește de existența a șapte opinii, în timp ce într-un studiu publicat de Andrei Pandrea în revista „Argeș“ se enumeră 11 locuri sau zone ipotetice ale bătăliei *.

În cadrul dat, lupta propriu-zisă de la Posada a fost localizată în diverse puncte de pe harta țării noastre, aceste puncte îmbrăcînd o arie geografică foarte largă, începînd din Valea Cernei pînă în pasul Branului și Valea Prahovei. În legătură cu localizarea istoricei bătălii, ne vom referi la o seamă de opinii. Astfel, P. Drăgălina, considerînd că după înfrîngerea suferită din partea oștilor române regele Carol Robert s-ar fi retras forțat la Timișoara, aprecia că lupta s-ar fi dat în cheile Crasnei, undeva între Orșova și Mehadia ; Bogdan Petriceicu Hasdeu susținea că înclăștarea

* Iată care sînt aceste ipoteze : 1. La două zile de o presupusă Gherghiță ; 2. Sub „castro Argyas“ ; 3. În cheile Crasnei ; 4. În munții Făgărașului sau ai Gorjului ; 5. În munții Gorjului ; 6. La Gureni ; 7. La podul Dîmbovicioarei ; 8. La Stoenеști ; 9. În Țara Loviștei ; 10. Pe valea Oltului ; 11. Pe valea Prahovei (vezi Andrei Pandrea, *Unde s-a dat bătălia de la Posada*, în „Argeș“, nr. 3/1972).

din noiembrie 1330 ar fi localizată undeva în Gorj* ; istoricul G. Popa-Lisseanu susține că „lupta s-a dat mai degrabă pe valea Oltului“ ; la rîndul său, marele nostru istoric Nicolae Iorga a localizat lupta pe tîpșanul Posadei, deasupra Podului Dîmboviței, pe drumul ce duce de la Cîmpulung la Bran** ; o părere asemănătoare a emis și N. A. Constantinescu, acesta apreciînd că bătălia s-ar fi dat în pasul Branului, unde exista un loc denumit Posada*** ; istoricul I. Minea înclină să creadă că

* În zona Tismanei s-a păstrat o tradiție după care bătălia ar fi avut loc în Gorj, „la Posada Gurenilor“.

** Referindu-se la miniaturile din *Cronica pictată*, pe care le-a interpretat într-o strînsă legătură cu înfățișarea terenului din presupusa sa localizare a bătăliei, Nicolae Iorga spunea : „Recunoaștem poziția : e aceia de pe linia care duce de la Cîmpulung la Bran, în care drumul se afundă în căldarea, potrivită pentru surprinderi și măceluri, zisă *Posada*, după vreo posadă, o cetățuie, bulevard exterior sau straje de cetățuie ce va fi fost aice“.

Marele istoric susținea că reprezentarea din cronică corespunde exact realității din această regiune pe care el o cunoștea foarte bine. De aceea, spunea el, „ca loc al luptei am dat Posada, singurul cazan de munte ca acesta pe drumul ce duce de la Cîmpulung la Bran ; aici, de altminterea, erau să fie zdrobite, exact așa, peste puțin timp, alte oști, ale regelui unguresc Sigismund“.

*** „Culmea dintre satele Rucăr și Podul Dîmboviței poartă astăzi acest nume : un munte despădurit, peste care trece drumul mare, din vechi timpuri“.

lupta s-ar fi dat pe drumul Tîrgoviște-Cîmpulung, care face legătura cu drumul ce duce de la Curtea de Argeș la Cîmpulung ; Mihai Mărculescu a susținut că lupta a avut loc la Posada de pe valea Prahovei, între Comarnic și Sinaia ; Ion N. Mailat consideră că lupta din anul 1330 „a avut loc la Posada de pe drumul Rucăr-Bran... între Podul Dîmboviței și Dealul Sasului, cu cea mai mare intensitate la valea Posadei și lângă resturile de întărituri ce se văd și azi“.

În contrast cu aceste opinii, o serie de alți istorici au localizat Posada legată de bătălia din 1330 într-un cu totul alt loc și anume undeva „pe vechiul drum care leagă Curtea de Argeș, prin Cîineni, de Sibiu“. În zona respectivă exista un drum vechi care ducea de la Pripoare-Perișani spre Sibiu, deci spre Transilvania.

Primul care a propus această localizare a fost geograful Ion Conea, în 1935, în lucrarea sa *Țara Loviștei*. Ținînd seama de faptul că pe valea Oltului, de-a lungul apei, nu exista încă drum și că drumul Loviștei era foarte umblat pe vremea domniei lui Basarab I, I. Conea a emis ipoteza că „tot pe el a ieșit și Carol Robert din țară, după înfrîngerea din 1330. În lungul lui deci, undeva pe la Perișani, trebu-

este căutată și faimoasa Posadă... Ungurii, care stăpîniseră Loviștea pînă în ajunul luptei de la Posada, trebuiau să cunoască perfect drumul Loviștei și — orice ar spune cronica — e greu să credem că ei s-au lăsat duși de oamenii lui Basarab pe cine știe ce altă cale, unde să fi suferit înfrîngerea“. Peste cîțiva ani, în lucrarea *Corectări geografice în istoria românilor*, geograful I. Conea a revenit pe larg asupra localizării propuse în 1935. Considerînd că „drumul pe care configurația reliefului l-a designat din totdeauna ca cel mai ușor pentru pătrunderea în Loviște și spre Transilvania, pentru toți acei care veneau atît dinspre Muntenia, cît și din Oltenia“ este cel pe la Sălătruc și Perișani și că „expedițiile romane pe valea Oltului spre Transilvania, invaziile barbare care vor fi fost prin aceste părți spre Ardeal, apoi drumul medieval de comerț al Sibiului, ca și drumul întemeierii Munteniei chiar, toate acestea s-au petrecut sau trebuiesc identificate în drumul cel bătrîn al Loviștei, pe la Perișani-Titești“, cunoscutul geograf a făcut noi pledoarii în sprijinul localizării bătăliei din 1330 în acest pas, pe care l-a numit „cel mai istoric pas din Carpații noștri — necunoscut de istorici“. Susținîndu-și ipoteza, același autor arăta că era imposibil ca regele să se fi

întors pe la Cîmpulung-Bran, pe unde trebuia să facă un ocol destul de mare, și că este mult mai probabil că a luat drumul Loviștei, bine cunoscut de unguri. Acest drum urcă de la Sălătruc la priporul de la Clocoticiu, unde este mărginit de munți înalți, pentru ca de la Poiana drumul să devină defileu veritabil care se termină la Pripoare. După I. Conea, descrierea din *Cronica pictată* este aidoma cu configurația terenului de la Perișani, astfel încît „la Perișani-Pripoare trebuie mutată Posada“.

În anul 1944, într-un scurt articol în care se rezumau opiniile sale privitoare la localizarea bătăliei din 1330, Conea susținea categoric că Posada „nu putea fi decît în Loviștea“.

Fiind, în linii principale, de acord cu localizarea geografului I. Conea, istoricul Constantin C. Giurescu a optat și el pentru o atare localizare. Astfel, încă din anul 1935, el afirma în *Istoria românilor* că „e mai probabil ca lupta să fi avut loc... între Curtea de Argeș și Sibiu, poate prin Loviștea“. Aceeași idee a fost reluată de distinsul istoric într-un articol tipărit în 1971 : „în Loviștea a avut loc, după toate probabilitățile, lupta din noiembrie 1330 ; aici a repurtat Basarab biruința sa“. Ca argu-

ment se aducea faptul că pe aici trecea drumul* cel mai scurt spre Transilvania. Pentru localizarea Posadei legată de bătălia din 1330 în defileul din Țara Loviștei au optat și istoricii Miron Constantinescu, Constantin Daicoviciu și Ștefan Pascu. Referindu-se la istorica bătălie, ei au apreciat că lupta între oștile lui Carol Robert și cele ale lui Basarab a avut loc „unde va în defileul munților, probabil în Țara Loviștei, la o posadă“.

În ultimii ani, localizarea luptei în Țara Loviștei și anume la Perișani-Pripoare a fost susținută cu unele argumente demne de a fi luate în considerare de către Andrei Pandrea și Doru Moțoc. Primul a arătat că drumul de la Curtea de Argeș, spre Transilvania prin Loviștea este mult mai scurt (87 km) față de cel care leagă orașul de pe Argeș de Cîmpulung

* Referindu-se la această arteră de circulație, profesorul dr. doc. Dumitru Tudor aprecia: „Acesta este cunoscutul drum denumit mai târziu al «Țării Loviștei», care ocolește muntele Cozia. El a fost folosit de către Traian în timpul expediției din 105 e.n. și de către voievozii munteni pînă în momentul construirii de către austrieci a celui de pe cursul Oltului. A fost un drum cu multe urcușuri, pripoare și sufocat de păduri. Probabil că în Țara Loviștei s-au petrecut cele două mari dezastre militare: ale lui Cornelius Fuscus (în 87 e.n.) și al lui Carol Robert (în 1330)“.

prin Bran de Braşov (168 km)*. A. Pandrea a mai adus şi câteva argumente de ordin toponimic şi arheologic. Din prima categorie de argumente fac parte o seamă de denumiri, cum sînt : Posada, Piriul Posăzii, Piatra Şanţului, Valea Roşie, Rîpele Roşii etc. ; cea de-a doua categorie de argumente se referă la existenţa unui „depozit de bolovani“ descoperit cu ani în urmă într-o groapă din muchia Pietrii Şanţului, de nişte săbii ruginite** descoperite în

* O constatare asemănătoare o făcuse şi I. Conea atunci cînd apreciască că cel de al doilea drum era mult mai dificil de parcurs („drum greu, suind şi coborînd vreo zece culmi orientate nord-sud, cu ape pe văi, cu păduri pe creste“). Nu acelaşi lucru se poate spune despre drumul Loviştei, care — pe lîngă faptul că este mai scurt — a fost un drum practicabil, un drum natural şi amenajat atît de romani cît şi în evul mediu.

În legătură cu această veche arteră de circulaţie ţinem să mai precizăm că drumul Loviştei a fost folosit de locuitori pînă tîrziu în secolul al XIX-lea. În programele curselor de poştă de prin anii 1840—1843, publicate în „Anuarele statistice ale prinţipatului Valahiei“, figurează şi itinerarul ce lega Bucureştii de Sibiu prin această regiune a Perişanilor.

** Locul în care s-ar fi descoperit acele săbii ruginite este denumit „Ruginoasa“. Referindu-se la acest loc, Nicolae Budescu, din Curtea de Argeş, ne oferă următoarea informaţie : „Am trăit în aceste locuri vreme de trei ani, între 1924—1927 şi-mi aduc aminte cum pe un plai al Coziei, de deasupra Pripoarei, numit Ruginoasa, se mai găseau încă săbii ruginite (de unde şi numele Ruginoasa)“.

zonă prîn anii 1924—1927, precum și de numeroase urme ale unor fortificații.

Doru Moțoc lărgeste gama de argumente aduse în sprijinul plasării bătăliei de la Posada din noiembrie 1330 într-o zonă din Țara Loviștei. Printre altele, el se referă la lungimea defileului, care explică atât posibilitatea ca bătălia să se fi întins pe durata a patru zile, cât și pe posibilitatea de a fi fost cuprinsă și închisă în defileu întreaga armată maghiară; după opiniile lui Doru Moțoc, defileul de la Perișani-Pripoare ar fi singurul care întrunește aceste condiții în limitele coordonatelor geografice cărora li se circumscriu evenimentele din 1330.

Intrucît defileul amintit constituia un punct obligatoriu de trecere, este de presupus că Basarab — știind că pe aici va trece oastea maghiară — a ales și a amenajat din timp defileul în vederea desfășurării luptei cu sorți de izbîndă. „Alegerea defileului de la Pripoare, intens fortificat, drept loc de desfășurare a operațiunilor militare — apreciază Doru Moțoc — mai prezenta un avantaj pentru oastea lui Basarab: făcea inofensivă cavaleria inamică, punctul forte al armatei maghiare“.

Un alt argument pe care îl aduce în discuție același autor se referă la informația potrivit

căreia regele ar fi scăpat din vacarmul încleștării de la Posada lovișteană printr-o spărtură produsă în „latura dreaptă a zidului de dușmani“. Într-adevăr, privind cu luare aminte terenul din zonă vom putea observa că pe partea dreaptă a defileului se află trei masive muntoase : Coasta Bratii, Piatra Șanțului și Muchia Perișanilor, cu versanți abrupti. Între acești masivi se găsesc două văi pe unde trec două pîraie, unul numit Frumușița, iar celălalt pîrîul Posăzii, pîrîul Strajei sau pîrîul Pietrei Șanțului, prima denumire evocînd chiar numele luptei. Probabil că pe una din aceste văi va fi scăpat cu viață Carol Robert cu însoțitorii săi *.

Doru Moțoc își mai susține opiniile și pe baza a două argumente de ordin epigrafic : primul se referă la existența într-un anumit loc de pe malul apei Băiașului, pe marginea drumului ce duce la Perișani, a unei cruci pe care s-a putut identifica o inscripție „în limba slavă veche“, cu următorul text : „Aici, și al Fiului și al Sfîntului Duh“. „Cuvîntul *aici*, care nu se întîlnește de obicei pe crucile din

* După opinia lui A. Pandrea, „unicul loc de ieșire din chei — și el anevoie de străbătut“ — este pe valea Frumușiței de unde se ajunge în muchia Pietrii Șanțului, de unde se poate coborî la Ciîneni.

margine de drum — consideră Doru Moțoc — ne duce cu gândul la ipoteza că acea cruce de la Pripoare a fost amplasată acolo spre a aminti de ceva care s-a petrecut în acel loc. Acest «ceva» poate fi, socotim noi, o bătălie importantă, de ce nu, chiar aceea din 9—12 noiembrie 1330 ?“.

Cel de al doilea argument este o lespede mare, ovală, aflată în curtea bisericii din Băiaș, avînd săpată pe ea un text care spune că „și mulți alții s-au mîntuit“, ceea ce poate însemna că „avem de-a face cu o inscripție comemorativă, realizată pentru glorificarea unor oameni care și-au dat viața într-o luptă“. Faptul că piatra se găsește în vecinătatea defileului de la Pripoare l-a îndreptățit pe autor să considere că „inscripția ar putea eterniza memoria unor oșteni căzuți în lupta din 9—12 noiembrie 1330“*.

* Concluziile la care a ajuns Doru Moțoc referitoare la lespede ovală și la însemnul memorial, deși par verosimile și interesante, trebuiesc privite însă cu rezerva cuvenită. Pentru că, după opiniile altor autori, atît crucea, cît și piatra ovală, ar avea cu totul alte explicații; după aprecieri mai noi, *cele două inscripții citate mai înainte nu au nici o legătură cu lupta de la Posada, fiind două texte religioase*. Ele au fost văzute de epigrafistul C. Bălan pentru publicarea în colecția de inscripții. Redăm textul pregătit de el. Prima inscripție: „În numele

În localizarea bătăliei de la Posada din 9—12 noiembrie 1330 se impune să se aibă în vedere, pe lângă cele consemnate pînă aici, și alte opinii și ipoteze care s-au emis * sau

Tatălui i Fiului i Sveatago Duha (= sfintului Duh). Prosti mia Gospodi Boje moi, az mnogo greašnik rab Bojiu di... (= Iartă-mă, Doamne Dumnezeu meu, eu mult greșitul rob al lui Dumnezeu di...). A doua inscripție: „Vi imia Otța i Siina i Sveatago duha (= În numele Tatălui și Fiului și Sfintului Duh), hram Dumeneca a Totororu Sfinților. Pomeani Gospodi duše usopših (= Pomenește, Doamne, sufletele adormiților) robii lui Dumnezău, beisereci, veacina i (= veșnică)... Anc..., Stan, Anca (R), Ion, Stana Stăn... Ion“. Aceste două inscripții — cuprinzînd și texte în limba slavonă — au fost compuse și dăltuite în piatră, se pare, la începutul secolului al XVIII-lea (1700—1720), foarte probabil de către Oprea diaconul din Titești. Dacă așa stau lucrurile, atunci este evident că ele nu au nici o legătură cu lupta din 1330.

* În încercarea de localizare a bătăliei din 1330 se cere să se țină seama și de o serie de observații interesante făcute de Maria Holban. După opinia sa, oastea regală nu era neapărat obligată să aleagă drumul cel mai scurt spre Transilvania, ci pe acela care trecea printr-o regiune rămasă nepustii'ă de români și nedevastată de oștile maghiare în cursul venirii, chiar dacă această cale era mai lungă. Ținînd seama de această situație — apreciază mai departe M. Holban — Basarab putea să determine el însuși itinerarul regelui și să-și organizeze în consecință planul de atac, așa cum va face Ștefan cel Mare în 1497. Faptul că oștenii lui Basarab au avut timp să taie copacii și să pregătească întărituri (*indagines*) dovedește că domnul știa dinainte că regele va merge pe calea unde îl aștepta cu trupele sale pregătite de atac.

O altă observație făcută de aceeași autoare privește nepotrivirea care ar exista între descrierile

care se vor formula de acum înainte, menite să aducă lumină în atît de disputata și controversata problemă ce ne interesează.

făcute locului bătăliei în *Cronica pictată* și în alte documente la care ne vom referi ; în timp ce în acele documente se vorbește foarte des de locuri strîmte și păduroase întărite, în cronică se vorbește pe larg de un drum prăpăstios printr-un defileu de munte. Întrucît această descriere se potrivește mai degrabă campaniei din 1368, cînd oastea voievodului Transilvaniei care trecuse în Țara Românească a fost închisă *inter indagines et vesprium densitates ac passus strictissimos*, „nu este exclus ca în reconstituirea momentului 1330, după aproape 4 decenii, să se fi asociat impresii mai recente și mai vii la amintirile tacite ale unei generații precedente. Dealtmînter, caracterul păduros al decorului este confirmat și de ecoul acestei lupte în cronica lui Petru de Duisburg“.

Prima observație a Mariei Holban poate fi luată în considerație, întrucît, după cum rezultă dintr-un document din 1335, regele susținea că Basarab i-ar fi promis să-i arate un drum de întoarcere fără primejdii.

Cea de a doua observație nu ține seama de faptul că în același document (pe care autoarea amintită îl crede fals), locul bătăliei este descris ca și în *Cronica pictată* : o cale în veci blestemată, închisă din toate părțile cu stînci prăpăstioase și înalte, iar pe unde era mai deschisă, înconjurată cu fortificații tari (*in quadam via perpetue anathemati data, ex utraque parte ripis preeminentibus circumclusa et ante, unde patentior erat, in pluribus locis indaginibus fortiter circumspecta*).

Este deci clar că ambele categorii de izvoare pledează pentru un drum care trecea printr-o vale lungă, mărginită de stînci prăpăstioase. Faptul că valea era destul de lungă a făcut, de altfel, posibilă durata luptei : patru zile (9—12 nov. 1330) ; dacă drumul

Aspecte de ordin strategic ne fac să opinăm tot pentru „Posada“ lovișteană. În cazul în care Carol Robert ar fi ales ca drum de retragere culoarul Rucăr-Bran, cu trecere obligatorie prin Cîmpulung, oastea maghiară ar fi avut de întâmpinat rezistența cel puțin încă a unei fortificații (în afară de „Castro Argyas“), a cetății de lângă Cîmpulung, fapt ce nu ar fi trecut neobservat nici de *Cronica pictată* și nici de documentele ulterioare. Este, de asemenea, de presupus că pe acest itinerar se afla în anul 1330, în apropiere de Rucăr, și cetatea Dîmboviței, atestată documentar la 1368. Evident, orice comandant al unei oști în retragere, obosită, hărțuită neconținut, lipsită de alimente pentru luptători și furaje pentru cai, cum era oastea maghiară în toamna anului 1330, ar fi ales, fără îndoială, un drum pe care să nu existe cel puțin un punct fortificat, dacă nu chiar două.

De asemenea, considerații legate de anotimpul în care s-a efectuat retragerea armatei maghiare ne determină să punem sub semnul întrebării localizarea Posadei în defileul Rucăr-Bran.

prin această vale ar fi fost mai scurt, oastea regală nu ar fi putut fi blocată în defileu, ar fi forțat trecerea, iar lupta ar fi durat mult mai puțin.

Bătălia de la Posada s-a desfășurat între 9—12 noiembrie, deci într-o perioadă în care în munți este posibilă, oricând, o înrăutățire a vremii : ninsori, frig, vînt puternic, viscol. Drumul de trecere din Țara Românească în Transilvania prin Cîineni se află la o altitudine ce variază între 600 și 800 m, deci cu posibilități mai mici, pentru o armată, de a fi surprinsă de un timp total nefavorabil, care cel puțin i-ar fi îngreuiat, dacă nu i-ar fi făcut chiar imposibil marșul. Spre deosebire de această cale de trecere a munților, pasul Bran se găsește la o altitudine de 1240 m, fiind mult mai expus „capriciilor vremii“. Credem că și cele arătate mai sus pot constitui un factor de care Carol Robert va fi ținut seama în alegerea variantei optime a căii de retragere, mai ales că în anturajul său se afla și voievodul Transilvaniei cu oștenii săi, cunoscător sau cunoscători ai locurilor.

Totodată, o însemnată pondere în localizarea „Posadei“ în Țara Loviștei ne oferă analiza topografică a terenului și a modului în care se vor fi dus luptele în raport cu ceea ce se cunoaște în acest sens din *Cronica pictată* și din celelalte documente.

Vechiul drum de legătură dintre Țara Românească și Transilvania, prin Curtea de Ar-

geș — Valea Danului — Sălătruc — Titești — Racovița — Cîineni — Sibiu, folosit ca drum de poștă pînă în a doua jumătate a secolului trecut, se prezintă în felul următor : între Curtea de Argeș și Sălătruc, pe o distanță de 23 km, drumul este destul de larg și de-a lungul său nu se pot întreprinde acțiuni militare de felul celor descrise în *Cronică*. De la Sălătruc spre Cîineni, distanța între cele două localități fiind de 35 km, începe, de fapt, defileul ce s-ar potrivi cel mai bine cu relatările *Cronicii pictate*. Pe prima sa porțiune, de aproximativ 15 km, pînă la Pripoarele Perșanilor, urmînd mai întîi valea Adîncă (toponimie deosebit de sugestivă), apoi culmea văii Adînci, drumul are o lățime ce variază între 4 și 6 m, fiind un drum de coastă ce urcă mereu, mărginit pe o latură de un teren relativ înalt, destul de împădurit, iar pe cealaltă latură de un teren în pantă, destul de abrupt. Pe alocuri, acest drum, atunci cînd traversează culmile dealurilor, se deschide în poiene. Lățimea foarte mică a drumului, precum și laturile sale, una abruptă, alta în vale, nu permit unei oști în marș să adopte un dispozitiv de luptă. Din contră, o oaste ce mărșăluiește pe un atare drum se eșalonează pe kilometri întregi, lățimea coloanei fiind de aproximativ patru luptători. După calcule relative, armata

lui Carol Robert ar fi numărat circa 10 000 de oameni. Intrînd pe un asemenea drum, ce poate fi considerat fără nici un fel de reticențe un defileu, oastea ungară s-ar fi eșalonat pe o distanță de aproximativ 5 km, lățimea coloanei de marș fiind de patru oameni, iar intervalul dintre ei, în adîncime, de aproximativ 2 m. O astfel de eșalonare o făcea extrem de vulnerabilă unui atac dat de pe latura abruptă a drumului.

Pe această porțiune este posibil să se fi produs atacul oastei române dat „de sus”, cu săgeți și prăvăliri de copaci înținați. Tot pe această porțiune, acolo unde lățimea drumului nu a mai fost convenabilă unei astfel de lupte, respectiv în poiene, oștenii lui Basarab I ar fi putut construi întăriturile (indagines) amintite în *Cronică*, pentru a-l îngusta și a nu permite oastei invadatoare să se desfășoare. Atacul dat, în modul arătat mai sus, făcea imposibilă atît înaintarea armatei pătrunse într-un asemenea defileu, cît și retragerea sa, ceea ce iarăși ar corespunde celor descrise în documentele referitoare la lupta de la Posada.

Poienile pe care le face drumul atunci cînd traversează culmile dealurilor, există și un sat Poiana (iarăși toponimia este sugestivă) sînt locuri propice pentru executarea unui atac di-

rect, corp la corp, avantajînd o oaste de tip popular, ca a lui Basarab I, mai ușor înarmată și, deci, mult mai manevrieră, față de o oaste tipic feudală ca cea a lui Carol Robert, mai greoaie, avînd forța de șoc alcătuită în principal din cavalerie, care, cu toate că drumul se largise puțin, nu se putea desfășura pentru luptă. Și forma de luptă directă, corp la corp, este pomenită de izvoarele istorice ale bătăliei de la Posada.

O îngustare a drumului și, mai ales, trecerea sa printr-o vale mai adîncă, avînd latura estică abruptă, se mai constată pe porțiunea de la Pripoarele Perșanilor la Perșani unde pe o distanță de aproximativ 3 km, urmează cursul pîriului Băiașu, care taie munții dizlocînd cantități masive de bolovani mari de rîu. O îngustare a drumului între două culmi se mai constată la Podul Albului. De la Podul Albului drumul se lărgeste la aproximativ 20—40 m, în această lățime, intrînd, evident, și laturile sale, pînă la localitatea Titești. Pe tot parcursul de la Pripoare la Perșani și la Vadul Albului, defileul permite atît atacurile „de sus“, date cu săgeți, pietre și copaci, cît și cele directe, formele de teren din zonă fiind total defavorabile ducerii luptei de către o oaste tipic feudală, chiar mai bine înarmată și mai numeroasă,

cu o oaste alcătuită mai ales din țărani, oameni ai pământului, mai puțin numeroși și mai modest înarmați, dar mai ușor adaptabili condițiilor de teren. Probabil că de la Sălătruc la Pripoarele Perșanilor luptele au fost continue, de hărțuială, date din loc în loc, iar pe porțiunea de la Pripoarele Perșanilor la Perșani, partea finală a defileului, s-a desfășurat o încleștare mai aprigă de forțe.

La Titești drumul se bifurcă, latura sa din stînga luînd-o prin Racovița pe valea Oltului la Cîineni, iar latura din dreapta, prin Boișoara, duce tot la Cîineni. De remarcat aici latura din dreapta a drumului (relevată și de I. Conea), care sugerează „spărtura din dreapta” pe care a fugit Carol Robert de Anjou. Pe culoarul Rucăr-Bran nu există nici un drum lateral. De la Titești pînă la Racovița, drumul mai străbate o singură porțiune de „defileu” doar de aproximativ 1 km și aici vor fi fost poate ultimele lupte între oastea lui Basarab I și Carol Robert, precum și ultimele întărituri ridicate de români.

De la Sălătruc, de unde începe „Posada”, și pînă dincolo de Titești, unde considerăm că se termină „Posada”, distanța este de circa 30 km. Luptele, desigur, după cum arată și configurația terenului, nu au fost continue.

Atacul nu s-a produs în același timp pe tot acest traseu, fapt evidențiat și de numărul de zile (9—12 noiembrie) pe parcursul cărora s-a desfășurat bătălia. Este foarte probabil că luptătorii români au devansat continuu mișcarea inamicului, după un atac urmînd o repliere rapidă spre poziții cheie, amenajate din timp, avantajoase pentru ei și defavorabile dușmanului. În aceste condiții, o medie de înaintare de 7—8 km pe zi, parcurși prin lupte care au dus la pierderi masive de efective din oastea lui Carol Robert (30 km în 4 zile) ni se pare în concordanță cu condițiile de teren, cu specificul luptelor purtate și cu descrierile din *Cronica pictată* și din celelalte documente privitoare la bătălia de la Posada.

Pentru localizarea bătăliei de la Posada în Țara Loviștei pledează și un alt factor de ordin militar. Îngustimea „defileului” (posadei), precum și faptul că în zonă nu există decît o singură cale de acces spre Transilvania, de la Sălătruc la Titești, arată că Basarab I și-a pregătit poziția din timp, că a devansat mișcarea oastei maghiare și că a pătruns cu forțe considerabile în trecătoare înaintea dușmanului. În perimetrul desfășurării bătăliei nu se află nici o comunicație care să permită pătrunderea în defileu, concomitent sau în ur-

mărire a două oștiri (comunicații de rocadă). Pentru domnul român, devansarea mișcării inamicului în „Posada” Loviștei a constituit o acțiune militară ușor de înfăptuit, de la Curtea de Argeș la Sălătruc (punct ce marchează intrarea în defileu) fiind 25 km, iar terenul este în cea mai mare parte împădurit; devansarea trupelor dușmane ar fi fost foarte greu de realizat în cazul în care Posada ar fi plasată în culoarul Rucăr-Bran (de la Curtea de Argeș la Rucăr, pe distanța cea mai scurtă, sînt 68 km, drumul nefiind decît în mică măsură acoperit). O distanță dublă ar fi sporit posibilitățile armatei feudale maghiare de a observa că oastea Țării Românești sau o mare parte a ei i-a tăiat retragerea și că urmează a o intercepta într-un punct obligatoriu de trecere.

După această trecere în revistă a părerilor exprimate de istorici și cercetători referitoare la localizarea bătăliei din 1330, să vedem ce spun izvoarele despre locul luptei. După *Cronica pictată*, lupta a avut loc într-un defileu prin care armata maghiară a trebuit să treacă și care, pe alocuri, a fost întărit cu „*indagines*” („calea aceasta era cotită și închisă de amîndouă părțile de rîpe foarte înalte... și pe unde această cale era mai largă acolo românii

o întăriseră în mai multe locuri cu *indagines*“). Acest defileu, cu malurile sale rîpoase, apare și în cele două miniaturi ale *Cronicii pictate de la Viena*.

Aceeași lacună cu privire la precizarea locului bătăliei o întîlnim și în unele documente elaborate în cadrul cancelariei maghiare ; din ele se poate deduce că lupta s-a desfășurat : „într-un loc crîngos și păduros, încins cu dese întărituri“ ; „într-un loc strîmt și întunecos“ ; „în niște locuri strîmte și păduroase, împrejmuite de întărituri puternice“. În textele latine se consemnează : „*in quondam loco nemoroso et silvoso indaginumque densitate firmato*“ ; „*in quondam loco condenso et obscuro*“ sau „*in quiusdam locis districtis et silvosis indaginibusque firmatis stipatis*“. Din cele relatate în atari documente rezultă deci că bătălia s-a desfășurat într-un loc strîmt sau în niște locuri strîmte, prevăzute sau împrejmuite cu întărituri puternice și într-un decor păduros.

În sfîrșit, într-un document datat la 7 aprilie 1331, vorbindu-se despre lupta din 9—12 noiembrie 1330, se afirmă că regele maghiar „a fost lovit și dovedit de voievodul Basarab în curmezișul muntelui românilor“ (*fuisse percussus et convictus per Bazarab woivodam trans Alpem Olacorum*), ceea ce dovedește că

lupta s-a dat în munții care separau Țara Românească de Transilvania, într-un loc neprecizat însă.

Din înșiruirea acestor citate rezultă că *nici un document privitor la lupta din 1330 nu amintește expres faptul că aceasta s-ar fi dat la Posada*; toate documentele descriu vag locul luptei, fără să-l numească*. Printr-o interpretare mai largă, din aceste descrieri rezultă că este vorba de un loc de trecere pe o vale strîmtă, un punct obligatoriu de trecere pe care documentele medievale îl numeau posadă. Altfel, în trei documente relative la luptele din 1395 dintre trupele lui Sigismund de Luxemburg și Vlad Uzurpatorul se spune că acestea s-au dat pe cînd oastea regală urca „culmile munților, zise în vorbirea obișnuită Posada (Pazzata), prin niște strîmtori și poteci înguste (*indaginibus strictis et semitis*), strînse între tufișuri mari, unde mulțimea românilor stăteau la pîndă, aruncînd cu cruzime, din păduri dese și întunecoase, suliți vătămătoare și săgeți otrăvite și înveninate asupra însoțitorilor și supușilor noștri”; „în trecătorile foarte înguste ale munților, numite Posada“ (*in alpibus, Pazata dictis, strictissimis indaginibus*) sau „în

* După cum s-a arătat la p. 108, numele de Posada a fost dat de N. Iorga.

munții ziși ai Posadei, închiși și întăriți cu prisăci foarte înguste“ (*in alpibus Pazata dictis, strictissimis indaginibus conclusis et obduratis*).

În textul latin al documentelor amintite, diacul dă numele de Posada atât munților, cât și trecătorilor foarte înguste dintre aceștia, ultima fiind accepțiunea adevărată, întâlnită și în documentele interne în care *posada înseamna punct obligatoriu de trecere, punct care era păzit de obicei*. De pildă, într-un document din 1674 se spune că se număraseră „aici la posadă, în straja vămii de la Rucăr și Dragoslavele“, niște vite ce urmau a fi trecute în Transilvania. Socotim util să arătăm că posada de la Rucăr-Dragoslavele — păzită de așa-numiții posădari — nu era singura din Țara Românească ; tot posadă se numeau și trecătoriile de pe valea Prahovei și a Oltului (de la Turnu Roșu), iar într-un document mai târziu sînt amintiți în Oltenia „posădarii posăzii ce păzeau potecul“. Reținem deci că *posada nu este un nume propriu, ci unul comun, avînd accepțiunea de loc de trecere printre munți sau pe valea unui rîu*.

În același timp posada avea și sensul de obligație de a face pază la hotare, fiind înlocuită în unele documente cu viglu (care la bizantini

însemna obligația de pază și apărare a cetăților). Pentru acest sens cităm scrisoarea lui Neagoe Basarab către brașoveni în care se plînge că, întrucît aceștia făceau mereu „răzmerițe“, „în aceste vremuri de iarnă trebuie să ținem pe siromahi în posadă“ (adică la locul ce trebuia păzit de la hotarele țării).

Încheind consemnarea opiniilor și ipotezelor emise de specialiști în legătură cu stabilirea locului de desfășurare a bătăliei de la Posada și luînd în considerare tot ceea ce s-a consemnat în această privință în documentele cunoscute nouă, putem aprecia că indiferent de concluziile noi la care se va putea ajunge în urma adîncirii cercetării în problema discutată, un fapt rămîne sigur, cert, de necontestat : bătălia din 9—12 noiembrie 1330 s-a desfășurat într-un loc de trecere îngust și păduros, într-o posadă ; a fost o înclētare aprigă, de lungă durată, care s-a încheiat cu o victorie epocală a oștenilor lui Basarab. În ceea ce ne privește, autorii prezentei lucrări se raliază celor care au marcat locul înclētării de acum 650 de ani în Posada din Țara Loviștei. Ca atare, în subcapitolul care va urma, ei își vor axa expunerea ținînd seama de această localizare.

4. ÎNCEPUTUL ȘI DESFĂȘURAREA BATALIEI

După cum se consemnează în *Cronica pictată de la Viena*, începutul luptelor dintre armata regelui maghiar Carol Robert și oastea lui Basarab I a avut loc în luna septembrie 1330 *. „În anul domnului 1330 — se spune în *Cronică* — regele și-a adunat o mare oaste... și la în-

* Pornindu-se de la considerentul că lupta hotărâtoare dintre forțele celor doi adversari s-a desfășurat abia după două luni, adică în prima decadă a lui noiembrie, unii istorici, ca, de pildă, Maria Holban, au apreciat că luna septembrie ar fi fost greșit consemnată în cronică. O atare apreciere este însă discutabilă. Ținându-se seama de faptul că o campanie ca cea la care ne referim a fost de lungă durată și că pînă la angajarea bătăliei propriu-zise de la Posada armata maghiară a avut de parcurs un itinerar destul de întins, care a măsurat circa 250 de km, că forțele inamice înaintau printr-o țară necunoscută și potrivnică lor, apreciem că distanța în timp dintre începutul campaniei și angajarea luptelor în defileul de la Posada este pe deplin explicabilă.

Este adevărat că în acea vreme campaniile de lungă durată începeau, de regulă, mai de timpuriu, de obicei primăvara. Dar în cazul aflat în discuție vor fi intervenit unii factori care au influențat sau au determinat pe monarhul maghiar să invadeze Țara Românească în luna septembrie și nu mai înainte. Se poate aprecia că regele Carol Robert a pornit în expediție numai după ce va fi aflat de înfrîngerea de la Velbujd, crezînd, probabil, că voievodul român își va fi avut o parte din oaste slăbită și obosită, și, ca

demnul voievodului ardelean Toma și a lui Dionisie... s-a dus în persoană, *în luna lui septembrie*, prin Severin, în țara voievodului valahilor Basarab“.

Ce efective va fi avut armata regelui maghiar? În această privință, informațiile de care dispunem sînt destul de sărace. Documentele de epocă provenite din tabăra adversarului lui Basarab ne oferă aprecieri diferite, avînd evident, menirea de a ascunde adevăratul scop al expediției monarhului maghiar. Așa cum am văzut deja, în *Cronica pictată de la Viena* se apreciază că regele Carol Robert „și-a adunat o mare oaste“ cu care a pătruns „în persoană, în luna septembrie, prin Severin, în țara voievodului Basarab“.

Începînd din anul 1332, cînd ecoul grelei înfrîngerii de la Posada slăbise în rîndurile celor din tabăra lui Carol Robert, expediția întreprinsă în Țara Românească este surprinsă

atare, că va putea supune cu mare ușurință armata lui Basarab. Este, de asemenea, foarte probabil ca ambițiosul suveran maghiar, care venea asupra Țării Românești cu o armată puternică și bine echipată, să fi scontat pe faptul că expediția sa va fi doar o simplă formalitate — „o plimbare“, cum se și afirmă, de altfel, în unele documente ale cancelariei regale — și, deci, oastea voievodului român nu va fi în măsură să opună o rezistență prea înverșunată.

în mai multe documente emise de cancelaria suveranului Ungariei. Deși aprecierile cuprinse în astfel de documente sînt diferite, ele au totuși darul să completeze știrile din *Cronica pictată*. Într-un astfel de izvor, datat la 2 noiembrie 1332, regele afirmă că „în anul domnului o mie trei sute treizeci, cînd am ajuns cu o parte a oastei noastre (*cum quodam particulam gente nostra*) în Țara Românească a (măriei) noastre spre a o cerceta, după ce am străbătut-o în liniște, la ieșirea noastră de acolo, Basarab, necredinciosul nostru român (*infidelis noster Transalpinus*), cu răutatea unei necredințe de mai înainte urzită, la adăpostul viclean al unei păci fățarnice (*sub fecte pacis astutia*), a năvălit plin de dușmănie asupra unei părți din oastea noastră, într-un loc crîngos și păduros, încins cu dese întărituri“.

Din cele citate mai înainte se cuvine deci să reținem faptul că regele maghiar ar fi început expediția în țara lui Basarab cu o parte din oastea sa. Mai considerăm necesar să subliniem încă un lucru : aici scopul expediției este, chipurile, o simplă „cercetare“ a Țării Românești pe care regele ar fi străbătut-o în „liniște“ ca pe o simplă posesiune a sa ; la ieșirea din țară, o parte din oastea regală ar fi fost atacată pe neașteptate de Basarab.

Documentul la care ne referim conține, evident, o contradicție : dacă a fost vorba de o vizită pașnică a regelui într-o țară vasală, cum de s-a ajuns la o „pace falsă“ ? Se știe doar că pacea se încheie numai după o prealabilă stare de război ; fără ivirea nici unui conflict, cum era să se încheie, deci, acea „pace fă-țarnică“ ?

Rămânând cu discuția noastră în cadrul aceleiași controversate probleme legate de aprecierea valorii la care se ridica armata regelui Carol Robert în timpul începerii expediției în Țara Românească, ni se pare util să arătăm ca dintr-o scrisoare adresată papei rezultă că atunci când a pătruns în țara lui Basarab regele maghiar se întorcea dintr-o expediție războinică împotriva tătarilor, după o strălucită victorie, și că avea cu el *întreaga sa armată*, nu o simplă parte din aceasta, o mică „escortă“ ce-l însoțea într-o simplă „cercetare“. De altfel, în alte câteva documente, regele însuși va recunoaște că era însoțit de o oaste *foarte puternică* sau de „toată puterea oastei“ sale, aceasta fiind alcătuită din nobili, prelați, baroni și din numeroși alți luptători. Într-un document datat la 19 mai 1335 se consemnează că, în campania din anul 1330, oastea Țării

Românești a atacat nu doar o parte din oastea regelui maghiar, ci că atacul s-a declanșat „o dată și a doua oară (împotriva) noastră (a regelui) și a *puternicei noastre oștiri*, pe care o aveam acolo cu noi“. Din cele citate aici se degajă cu claritate concluzia că nu era deci vorba de o acțiune ofensivă întreprinsă de români împotriva unor mici părți ale trupelor lui Carol Robert, ci de un atac sau chiar de două atacuri ce aveau ca obiectiv să lovească în plin puternica oștire pe care regele maghiar o avea cu el.

În legătură cu valoarea pe care o va fi avut armata lui Carol Robert, iată ce spun documentele latine : *cum tota gentis nostre potentia ; cum gente nostra valida ; cum exercitum nostrum regio edicto convocatum ; valide genti nostre* sau *cum valido exercitu*. Deși aceste consemnări sînt deosebit de edificatoare, în *Cronica pictată* — pentru a eluda aprecierile diferențiate și contradictorii dintre documente cu privire la forța armată ce l-a însoțit pe rege în campania din Țara Românească — s-a mers pe o cale de mijloc : regele a pătruns în țara lui Basarab, într-adevăr, cu „o armată numeroasă, dar totuși nu cu întreaga sa putere, căci destinase foarte mulți luptători pentru diverse

expediții împotriva dușmanilor regatului” *.

Sintetizînd cele discutate pînă acum, putem aprecia că în privința efectivelor cu care monarhul maghiar a început campania din 1330 se conturează trei variante.

Prima : Carol Robert a pătruns în Țara Românească avînd efective mici cu care regele pornise, chipurile într-un gen de „cercetare” sau de simplă plimbare.

A doua : a început campania cu o armată numeroasă, dar nu cu toată oastea maghiară.

A treia : a atacat țara lui Basarab cu toată armata sau cu o oaste foarte puternică, așa cum se consemnează de fapt în cele mai multe documente. Cea de a treia variantă ni se pare cea mai întemeiată și cea mai apropiată de adevăr.

Odată pătrunsă în țara voievodului Basarab, marea armată condusă de Carol Robert a ocu-

* Este vorba, foarte probabil, de un corp de oaste de cîteva mii de oameni trimis de Carol Robert în ajutorul regelui polon Vladislav Lokietek, socrul regelui maghiar, care lupta împotriva cavalerilor teutoni. Această participare este confirmată și de o diplomă din noiembrie 1330 prin care Mihail, prepozitul mănăstirii din Jazow, amintește de nobilii din comitatul Abauj plecați în războiul împotriva teutonilor (*contra cruciferos prutenorum provincie*).

pat mai întâi Severinul. În *Cronica pictată de la Viena* se consemnează : „După ce regele a cuprins Severinul și fortăreața lui, le-a încredințat toate numitului Dionisie împreună cu demnitatea de ban“. Din același izvor putem afla apoi că armata maghiară a înaintat într-o „țară care nu putea fi locuită de un popor neobișnuit cu ea“.

După ce a pătruns în Țara Românească, stăpinit de evidente scopuri dușmănoase, monarhul Ungariei a continuat să înainteze cu trupele sale către inima teritoriului țării, pentru ca la momentul potrivit — cum citim în *Cronica pictată* — „să dea lupta“.

Ce a făcut Basarab în fața mării primejdii ce-i amenința țara? A aplicat în viață un principiu după care se vor conduce toți marii noștri voievozi în vremuri de restriște : a chemat la oaste, pentru apărarea Țării Românești, pe toți locuitorii valizi (pe care cronicile contemporane îi numesc *rustici* = țărani). El și-a adunat de îndată așa-numita „oaste cea mare“, care constituia principala forță în calea invaziilor străine. De asemenea, bizuindu-se pe o tactică adecvată, moștenită de la înaintașii săi daci, voievodul român a hotărît să pustiască totul în calea năvălitorilor pentru a-i lipsi astfel de posibilitatea de aprovizionare și a

evitat pe cît posibil lupta cu adversarul în cîmp deschis. În concepția sa de luptă, Basarab urmărea să atragă armata maghiară într-un loc strîmt, unde aceasta să nu-și poată desfășura forțele, iar la momentul potrivit s-o izbească în plin bazîndu-se pe puterea de rezistență și de împotrivire, pe curajul și dîrzenia atît a luptătorilor din „oastea cea mică a țării“, cît și pe acelor din „oastea cea mare“, adică pe a întregului popor înarmat. Totodată, pentru a dezorganiza armata dușmană și a-i vlagui efectivele, luptătorii români au desfășurat o continuă acțiune de hărțuire a acesteia, așa cum vor face mai tîrziu Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și alți iluștri voievozi români. Despre aceste acțiuni simple de hărțuire documentele și cronicile epocii nu ne vorbesc. Dar este ușor de înțeles că fiind atacat, fiind pus în fața unui pericol grav, Basarab nu va fi lăsat trupele dușmane să înainteze nestingherite prin țara sa.

Cu toate ca, în special după ocuparea Severinului *, deveniseră destul de evidente porni-

* Este posibil ca ocuparea Severinului, considerat ca fiind posesiune a regatului maghiar încă din 1247, să fi fost primul obiectiv al expediției lui Carol Robert. Constatînd că nu i s-a opus o rezistență prea mare și considerînd că expediția va fi, în continuare, o simplă înaintare, mîndrul rege se va fi gîndit să

Miniatura din *Cronica pictată de la Viena* : Solul voievodului Basarab I îi prezintă regelui maghiar Carol Robert de Anjou o scrisoare prin care se propune încheierea păcii.

rile dușmanoase, scopurile agresive ale expediției întreprinse de armata lui Carol Robert în Țara Românească, voievodul român a încercat să stingă conflictul. În acest scop, Basarab

ocupe toata țara, aceasta constituind un al doilea obiectiv al campaniei întreprinse de monarhul maghiar în Țara Românească.

a trimis regelui Carol Robert o solie de pace „vrednică de toată cinstea“ — după cum ne spune *Cronica pictată*. Solii voievodului român s-au înfățișat suveranului maghiar cu următoarele propuneri: domnul oferea lui Carol Robert 7 000 de mărci de argint ca despăgubire pentru cheltuielile făcute cu stringerea armatei; ceda Severinul, pe care armata maghiară îl ocupase; promitea plata anuală a unui tribut (censum) către coroană; voievodul român trimitea un fiu al său să slujească pe cheltuiala sa la curtea regală. În schimb, îl sfătuia în termeni loiali, chiar duiosi pe rege să se întoarcă în bună pace și să nu mai înainteze, avertizându-l că altfel se va expune unei mari primejdii. Basarab l-a mai prevenit pe Carol Robert că, în cazul în care va continua să pătrundă și mai adânc în interiorul Țării Românești, i se va opune cu forța armelor. Iată ce se notează în *Cronică*: „Fiindcă voi, rege și stăpîn al meu, v-ați ostenit cu strîngerea oștirii, eu voi răsplăti osteneala voastră cu 7 000 de mărci de argint și vă voi lăsa în pace și Severinul cu toate cele ce se țin de el, pe care acum le țineți cu puterea în mîinile voastre. Pe deasupra, tributul ce datorez coroanei voastre îl voi plăti cu credință în tot anul. Și nu mai puțin, voi trimite la curtea voastră pe unul

dintre fiii mei să vă slujească pe banii și pe cheltuiala mea, numai să vă întoarceți îndărăt cu pace și să feriți persoanele voastre de primejdii, pentru că, dacă veniți mai înăuntrul țării, nu veți putea nicidecum să vă feriți de primejdii“.

După calculele făcute de Octavian Iliescu, suma de 7 000 de mărci oferită lui Carol Robert drept „despagubiri“ de război ar reprezenta echivalentul a circa 74 kg aur sau a 1157,904 kg argint curat de titlul 1 000‰; suma respectivă era enorm de mare și ea echivala cu 21 000 de florini de aur. Posibilitatea pe care o avea Basarab de a oferi regelui o sumă atât de mare denotă că Țara Românească era bogată, înfloritoare, iar voievodul dispunea de rezerve însemnate de bani, realizate îndeosebi din schimburile comerciale. „Această acumulare de numerar — socotește pe bună dreptate O. Iliescu — trădează o economie feudală în plină ascensiune, deși încă la începuturile ei. În cadrul acestei economii, s-au consolidat bazele materiale necesare dezvoltării statului feudal al Țării Românești“.

Ce a urmat după ce voievodul român a trimis lui Carol Robert solia de pace? Regele maghiar a respins-o într-un mod cu totul ne-

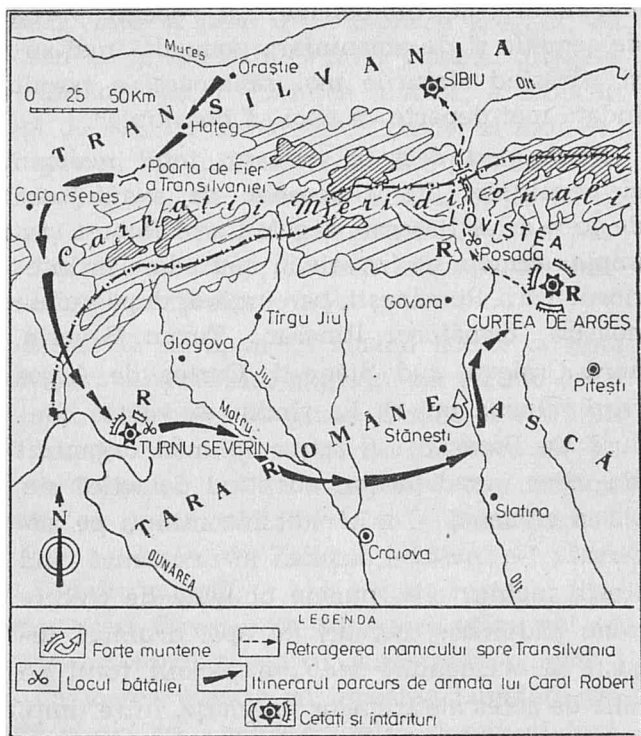
demn chiar și pentru un monarh arogant. Să vedem ce se spune în *Cronica pictată* : „Regele, auzind aceasta, cu mintea trufașă, a izbucnit față de soli cu următoarele vorbe, zicându-le : să spuneți așa lui Basarab că el e păstorul oilor mele *, și eu, din ascunzișurile sale, de barbă îl voi scoate“ (*sic dicite Basaraad : Ipse est pastor ovium mearum ; de suis latibulis per barbas suas extraham*).

Izvoarele ne spun că auzind aceste cuvinte din gura suveranului angevin, un sfetnic de-al lui Carol Robert, pe nume Danciu, l-a sfătuit să țină seama de propunerile înțelepte ale lui Basarab și să nu se angajeze într-o acțiune care ar putea să-i fie foarte primejdioasă. „Danciu, comite de Zoliom și Lipton — citim în *Cronica pictată* — așa a grăit regelui : Stăpîne, acest Basarab se adresează către voi cu mare smerenie... pentru aceasta răspundeți-i în scrisoarea voastră cu favoarea bunătății regale și arătați-i deplină iubire și milostivire“. Dar monarhul maghiar, ne informează același izvor, n-a vrut să dea ascultare acestor

* Este posibil ca sub aceste cuvinte jignitoare la adresa lui Basarab, voievodul unei țări puternice, să se ascundă o amintire din analele latine mai vechi (cunoscute poate regelui napolitan) care numeau pe români „pastores romanorum“.

îndemnuri, ci, dimpotrivă, „a repetat vorba de semeție și de amenințare pomenită mai sus și părăsind sfaturile mai sănătoase, a pornit îndată mai departe ca apoi să dea lupta“.

Respingînd deci în mod cu totul nedemn și nepoliticos oferta deosebit de avantajoasă de pace a lui Basarab, regele Carol Robert și-a împins armata de invazie și mai adînc în interiorul Țării Românești, parcurgînd, după opinia noastră, următorul itinerar : Turnu Severin, nord Craiova, sud Stănești, Curtea de Argeș (vezi schema nr. 1). La rîndul ei, oastea condusă de Basarab s-a retras în mod organizat din calea invadatorilor, adoptînd o tactică suplă și eficientă : l-a hărțuit încontinuu pe adversar ; l-a lovit pe dușman în momentul cînd acesta înainta prin puncte obligate de trecere (zone păduroase, cursuri de apă, drumuri înguste și accidentate etc.) ; a pîrjolit totul pe căile de acces ale trupelor vrăjmașe. Între timp, în țara pustiită de Basarab și de oștenii săi, foametea a început să devină o problemă acută pentru cei din tabăra regelui maghiar. Faptul este consemnat expres și în *Cronica pictată* : „Și, în țara necunoscută, între munți și dealuri cu păduri, regele neputînd să găsească cele de trebuință pentru hrana sa și a lor săi, în scurtă

Schema nr. 1. Itinerarul pe care considerăm că l-a parcurs armata lui Carol Robert pînă la angajarea bătăliei de la Posada.

vreme începură a pătimi de chinurile foamei însuși regele, ostașii și caii“.

După cum rezultă din textul citat, înaintarea oastei maghiare s-a făcut prin regiunea de-

luroasă împădurită, pe sub munți, deci prin partea nordică a Țării Românești, care — după cum au dovedit cercetările lui I. Donat — era atunci zona cu cea mai densă locuire. Faptul că oastea maghiară suferea de foame în această regiune foarte populată dovedește, fără putință de tăgadă, că locuitorii pustiiseră totul în calea invadatorilor, desigur la porunca domnului. Trecerea Oltului se va fi făcut foarte probabil prin regiunea Vilcea, printr-o zonă în care Nicolae Iorga evidențiază existența unei vechi tradiții despre luptele românilor împotriva maghiarilor care le încălcaseră locurile și vetrele și le stricaseră rosturile și îndeletnicirile pașnice.

Continuând înaintarea prin țara lui Basarab, regele angevin și marea sa armată au ajuns pînă în apropiere de Curtea de Argeș, după cum va mărturisi însuși Carol Robert într-un document din 1336, în care evocă vremea în care „cu toată puterea oastei noastre“ a intrat în Țara Românească și cînd un anume Bako cu puțini ostași, mîntuindu-se printr-un noroc „vrédnic de mirare..., ne-a ajuns tocmai sub cetatea Argeș (*sub Castro Argyas*), unde noi și întreaga noastră oaste am rămas uimiți de sosirea lui neașteptată și unde și-a împlinit în

chip vrednic de laudă însărcinările ce i-au fost date și pe care le-a luat asupra sa“.

Faptul că regele recunoaște că Bako a ajuns ca prin minune în locul unde se afla cu armata sa constituie o dovadă indirectă că oastea lui Carol Robert se găsea într-o situație critică, fiind foarte probabil înconjurată de oștirea lui Basarab care controla toate căile de acces spre „Castro Argyas“*, adică spre cetatea de la Curtea de Argeș, din care pricină Bako se strecurase cu multă dificultate printre străjile

* În privința localizării a ceea ce în documente se numește „Castrum Argyas“, părerile istoricilor noștri sînt împărțite. O parte dintre ei, printre care și Constantin C. Giurescu, îl identifică cu cetatea de la Curtea de Argeș. De asemenea, A. Sacerdoțeanu a identificat „Castrum Argyas“ tot cu această localitate întărită. Semnatarii lucrării de față se raliază acestui punct de vedere. O altă parte a istoricilor, dintre care ținem să-i amintim pe Ion Conea și Andrei Pandrea, înclină să vadă în „Castro Argyas“ cetatea de la Căpățineni, de pe drumul care duce astăzi la marea hidrocentrală de pe Argeș, fortificație numită de unii specialiști Cetatea de la Arefu Argeșului (Ion Conea), iar de alții Cetatea de la Poenari, de la Căpățineni sau Cetatea lui Vlad Țepeș.

La sfîrșitul secolului trecut, Bogdan Petriceicu Hasdeu susținea că Cetatea Argeșului s-ar fi numit așa pînă în 1330, cînd a căpătat numele de Cetatea Negru-Vodă „în memoria victoriei acestui mare principe“.

Pornind și de la faptul că în documentele de limbă latină emise de cancelaria lui Vlaicu Vodă orașul voievodal de reședință Curtea de Argeș apare cu numele de „Argyas“, nume ce nu se dă nici uneia

muntene* care supravegheau cu atenție mișcările trupelor invadatoare.

Unii istorici au apreciat că în momentul în care armata condusă de Carol Robert a ajuns la „Castrum Argyas“ ea ar fi fost întâmpinată prin luptă de oștenii lui Basarab și că, la rîndul lui, monarhul maghiar ar fi încercat să asedieze cetatea.

În lipsa unor dovezi sau informații cît de cît demne de a fi luate în studiu, este greu de spus și chiar de presupus ce s-a întîmplat

dintre cetățile amintite mai sus, poate să fie încă o dovadă că atunci cînd se vorbește de „Castrum Argyas“ se desemnează cetatea de la Curtea de Argeș.

S-a emis chiar o ipoteză de către unii specialiști militari potrivit căreia oastea maghiară care ar fi trecut de „Castrum Argyas“ ar fi atacat cetatea de la Arefu sau Cetatea de la Poenari. După opinia acestora, efectivele dușmane ar fi fost repede respinse, ceea ce l-ar fi determinat pe Carol Robert să ordone retragerea trupelor sale. Dar, după cum subliniază istoricul A. Sacerdoțeanu, acea cetate fiind mică, nu putea adăposti în ea decît o garnizoană de 30—40 de oameni, efectiv destul de redus, care, în cazul unui atac executat în forță și cu efective numeroase, „nu știm cum ar fi putut opune o mare rezistență“. Situîndu-se pe poziția celor care nu au dat crezare unor astfel de ipoteze, Manole Neagoe a apreciat că monarhul maghiar nu se putea angaja cu o armată de cavalerie pe o vale strîmtă, unde să dea o bătălie în condiții evident nefavorabile pentru oastea sa. Ținînd seama de condițiile geografice, „o acțiune armată în jurul Căpățînenilor... devine aproape o absurditate“.

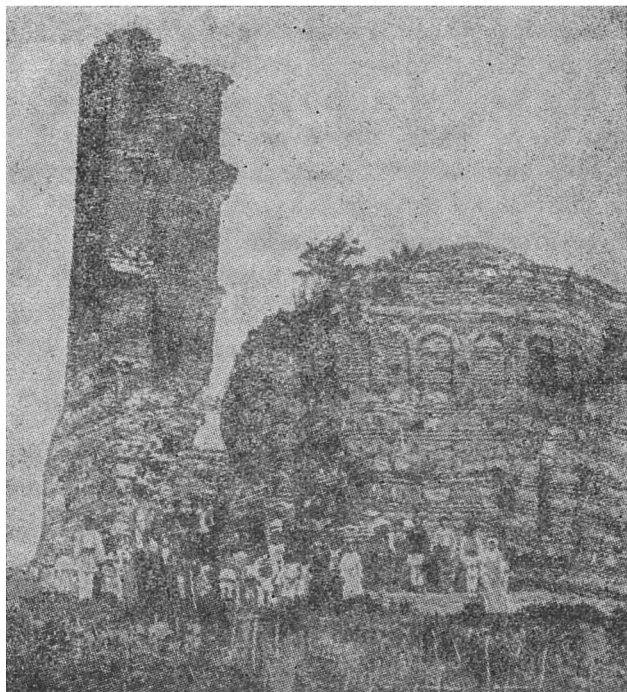
* După tradiție marginea dinspre sud a vechiului oraș voievodal Curtea de Argeș se numea Bătușari.

la Curtea de Argeș, dacă au fost sau nu lupte și care a fost amploarea acestora. Se pare că pe bună dreptate I. Minea constata: „tace cronica, nu spune nici un document că cetatea Argeșului a fost ocupată. A asediat oștirea regală cetatea munteană? N-o spune cronica deoarece armata lui Carol Robert a avut eșec ?“.

După informațiile noastre, un singur document se referă la unele acțiuni de ordin militar în zona localității Curtea de Argeș. Este vorba de o diplomă maghiară, datată la 30 iunie 1347, în care Ludovic cel Mare evocă un moment în care Carol Robert, „părintele nostru, mergînd cu puternica sa oștire pentru a dobîndi din nou părțile transalpine ale regatului său, și-a așezat tabăra înaintea cetății Argeș, acel Ștefan, acum voievod (al Transil-

Încercînd să descifrăm sensul pe care îl avea în epocă o astfel de denumire, am ajuns la concluzia că locuitorii din acea parte a orașului-cetate aveau menirea să stea „de straje“, iar în caz de primejdie din partea vreunor trupe vrăjmașe să dea semnale de alarmă pentru cei din cetate prin bătutul tobelor. De aici avea să rămînă și denumirea acelei zone din partea de sud a străvechii așezări de pe malurile Argeșului.

După alte opinii, denumirea la care ne referim ar avea o altă semnificație: bătușarii sau botușarii ar fi fost niște meșteșugari care confecționau un anume gen de încălțăminte.

Ruinele cetății Sîn Nicoară din fosta reședință
voievodală de la Curtea de Argeș.

vaniei), pe atunci mare comis și conducătorul
oștirii parintelui nostru, rămânând deapururi
nedeslipit de părintele nostru, cu zelul credin-
ței sale obișnuite, prinzînd pe șase din schis-
maticii necredincioși care hărțuiau pe oamenii

credincioși ai tatălui nostru, i-a adus tatălui nostru, ucigînd pe cei mai mulți dintre ei“.

Informația ne oferă însă posibilitatea să acceptăm că, odată ajunsă la „Castrum Argyas“, oastea maghiară sau părți ale ei au zăbovit un anumit timp în orașul voievodal, perioadă în care grosul oastei lui Basarab se va fi retras pe drumul care duce în defileul de la Posada din Țara Loviștei, fără să fi pierdut însă contactul cu dușmanul. Referindu-se la această problemă, Maria Holban concluzionează : „Așadar, aflăm că armata și-a pus tabăra în fața cetății Argeș, dar că toată isprava de aici a constat din unele capturări răzlețe de români care hărțuiau pe oamenii regelui. Nu e amintită nici o luptă și nici vreun asalt dat cetății. Dacă aceasta ar fi fost cucerită sau ocupată, măcar și fără lupte de către rege, succesul acesta ar fi fost trîmbițat cu mare răsunset și deci cu atît mai mult s-ar fi pomenit în toate documentele de o capitulare la Argeș, dacă ea ar fi avut cumva loc“.

Nu este exclusă însă nici ideea că s-au desfășurat unele lupte de o mai mică sau de o mai mare amploare și în interiorul orașului Curtea de Argeș. Iată ce spune, de pildă, Manole Neagoe : „Carol Robert de Anjou, după ce a ars tîrgul, a încercat să cucerească cetatea

de la Curtea de Argeș. Eforturile lui s-au dovedit zadarnice. Și, spre mînia lui, s-a trezit dintr-o dată într-o situație din cele mai periculoase și curioase, în același timp : din asediator devenise el însuși asediat, oastea lui fiind permanent hărțuită de călărimea munteană și de apărătorii cetății de scaun“.

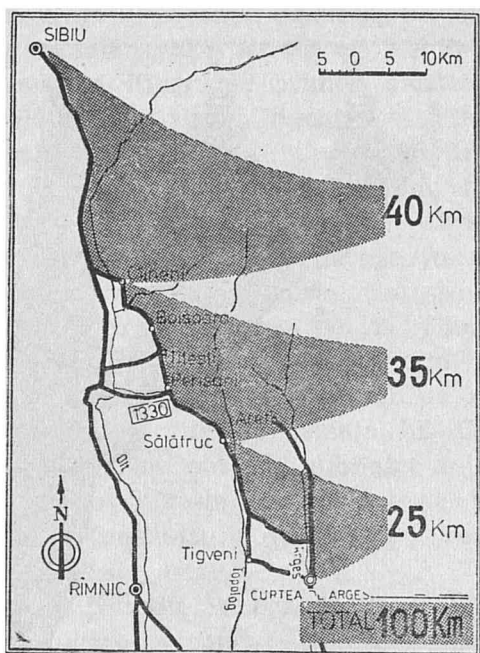
Săpăturile arheologice efectuate în ultima vreme pe locurile fostei reședințe a lui Basarab de la Curtea de Argeș au oferit specialiștilor informații care le-au permis să aprecieze că în timpul luptelor din 1330 clădirile reședinței au suferit unele avarii motiv pentru care ele au trebuit să fie refăcute în jurul anului 1340.

Fie că admitem faptul că în orașul reședință voievodală de la Curtea de Argeș s-au dat lupte între oastea lui Basarab și armata lui Carol Robert, fie că încă nu avem suficiente argumente pentru a ne pronunța definitiv asupra acestor opinii, un fapt rămîne cert : monarhul maghiar și trupele lui au ajuns „sub Castro Argyas“. Cum pe tot drumul făcut pînă aici inamicul nu găsise nici alimente, nici furaje, subzistențe atît de necesare purtării războiului, cum se apropia iarna și nici nu ajunsese să-și măsoare forțele cu oastea voievodului Basarab, se poate aprecia că monarhul angevin a hotărît să se retragă cît mai repede spre Tran-

silvania, unde putea găsi din belșug toate cele de trebuință întreținerii armatei.

Se pune în mod firesc o întrebare : pe ce drum urma oare să se retragă ? Pe unul oclitor, în condițiile în care ajunsese să sufere „de foame regele însuși, ostașii și caii“ — după cum glăsuiește *Cronica pictată* ? Este puțin probabil ! Se poate aprecia că în condiții cît de cît similare orice comandant cu o anumită cultură de ordin militar și cu o practică de război chiar și de scurtă durată ar fi ales drumul cel mai scurt și cel mai cunoscut. În condițiile unei retrageri impuse de împrejurări, alegerea unui itinerar cît mai scurt și în general cu drumuri cît de cît cunoscute oferă de fapt comandantului cel puțin cîteva avantaje : poate trece mai repede de impedimentul lipsei de alimente și de furaje ; scutește trupele de eforturi fizice inutile, de deplasări pe drumuri lungi și necunoscute, care i-ar putea ridica în cale surprize nebaneuite ; îi dă comandantului și nu numai lui siguranța că va scăpa ceva mai repede din chinga în care era strîns sau din capcana în care intraseră.

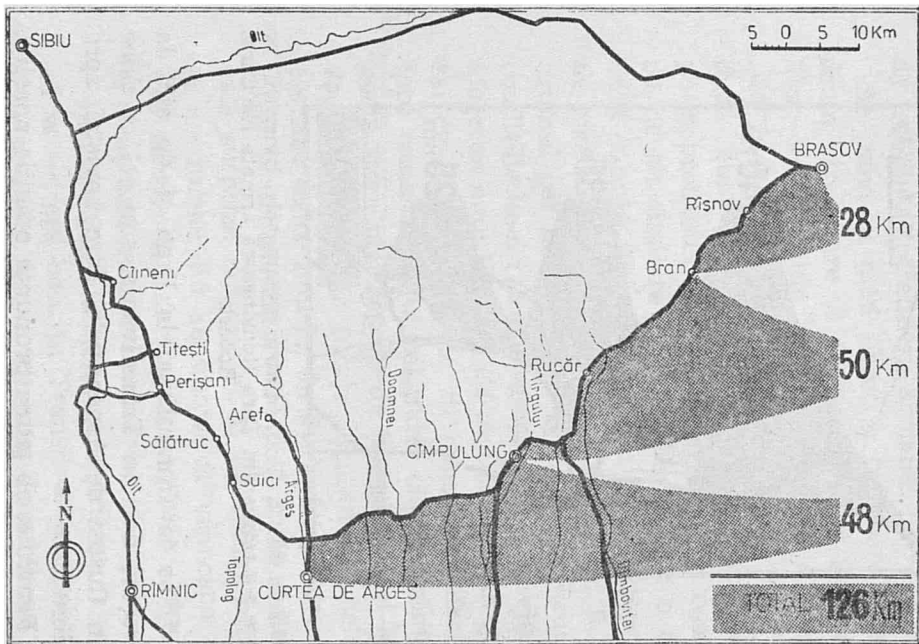
În condițiile date, pe ce drum ar fi urmat să se retragă oare în Transilvania oastea maghiară aflată într-o situație deosebit de dificilă ? Pe cel care duce de la „Castrum Argy-

Schema nr. 2. Unul dintre presupusele itinerarii pe care s-a retras din Țara Românească armata lui Carol Robert.

as“, pe la Cîmpulung, la Bran și de aici la Brașov, deci în Transilvania, sau cel ce duce din Curtea de Argeș, prin Țara Loviștei, spre Sibiu ?

Pentru a ne putea pronunța opiniile noastre, dorim mai întâi să inserăm aici un calcul făcut

Schema nr. 3. O altă variantă propusă de unii istorici români ca itinerar de retragere a armatei lui Carol Robert.

cu ani în urmă de Andrei Pandrea, urmărind pe schița anexată (vezi schemele nr. 2 și 3) cele două presupuse itinerare : primul, Curtea de Argeș, Sălătruc, Pripoare, Ciineni, Sibiu, în total 10 km ; cel de-al doilea, Curtea de Argeș, Cîmpulung, Bran, Brașov. Făcînd un calcul simplu, rezultă, așadar, că drumul cel mai scurt pe care s-ar fi putut retrage în mod forțat oastea maghiară spre Transilvania trecea prin Țara Loviștei, pe la Ciineni. Prin defileul Branului itinerarul este mai lung decît acesta. În plus, drumul pe care presupunem că s-a retras armata lui Carol Robert era, așa cum am mai subliniat deja, o cale de comunicație de ordin strategic bine cunoscută de comandanții de oști din vremea la care ne referim.

În ceea ce privește itinerarele de retragere a armatei ungare, comandate de Carol Robert, din Țara Românească în Transilvania, investigațiile făcute de autorii lucrării de față au dus la noi precizări.

Astfel, supunem discuției lungimea căilor posibile de retragere a armatei feudale ungare de la Curtea de Argeș în Transilvania, pornind de la cele două ipoteze cu care istoriografia referitoare la bătălia de la Posada a operat cu majoritate covîrșitoare. Dacă armata lui

Carol Robert de Anjou ar fi trecut munții pe itinerarul Curtea de Argeș — Cîineni — Sibiu, ea ar fi avut de străbătut o distanță de 100 km, (Curtea de Argeș — Sălătruc 25 km, Sălătruc — Cîineni 35 km, Cîineni — Sibiu 40 km). În cazul în care s-ar fi folosit itinerarul Curtea de Argeș — Cîmpulung — Brașov, deci culoarul Rucăr-Bran, problema retragerii pe acest drum implică noi aspecte față de cele acreditate pînă acum. Se pare că cercetările trecute, care dau distanța de 168 km între Curtea de Argeș și Brașov, au considerat ca drum de retragere a oastei maghiare actualul drum național dintre cele două localități amintite mai sus, respectiv Curtea de Argeș-Pitești 38 km, Pitești-Cîmpulung 50 km, Cîmpulung-Bran 57 km, Bran-Brașov 28 km, în total 173 km cifră apropiată de cea acreditată pînă acum de 168 km. În acest fel, lungimea mai mare a acestei a doua căi posibile de retragere a devenit un argument cu mare pondere în favoarea localizării „Posadei” în Țara Loviștei.

Investigațiile efectuate de noi au arătat că între Curtea de Argeș și Cîmpulung există o legătură directă, adică drumul național nemo-dernizat 73 c. Drumul străbate o zonă subcolinară și are o lungime doar de 48 km. Con-

siderăm că acest drum a ființat și în vremea campaniei întreprinse de Carol Robert împotriva lui Basarab I, mai ales că el lega direct cele două capitale ale Țării Românești. De altfel, pe parcursul acestui drum dintre Curtea de Argeș și Cîmpulung se află și comuna Domnești, fapt ce ar putea oferi unele indicii cu privire la vechimea sa. Folosind acest drum mai scurt (și desigur un comandant de oaste avea în vedere și acest aspect), distanța dintre Curtea de Argeș și Brașov este de numai 126 km, deci doar cu 26 km mai lungă decât cea dintre Curtea de Argeș și Sibiu (Curtea de Argeș-Cîmpulung 48 km, Cîmpulung-Bran 50 km, Bran-Brașov 28 km, în total 126 km).

Astfel, argumentul celei mai scurte distanțe dintre Curtea de Argeș și Transilvania în favoarea localizării Posadei în Țara Loviștei pare a nu mai avea ponderea majoră ce i s-a acordat pînă acum.

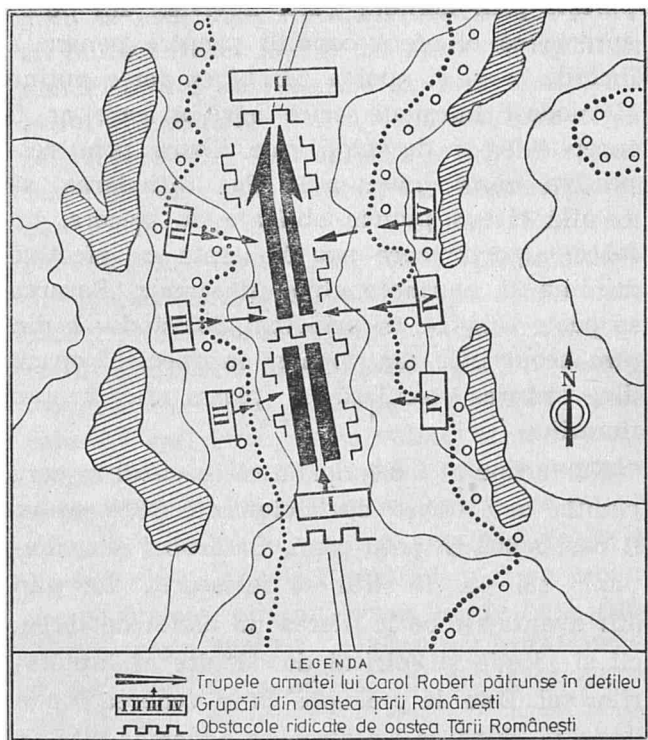
Admițînd deci că armata regelui maghiar a pornit de la „Castrum Argyas“ spre Sibiu, prin defileul din Țara Loviștei, să încercăm să reconstituim itinerarul pe care presupunem că s-ar fi putut deplasa trupele comandate de Carol Robert. Odată intrată în defileul de la Pripoare, pe un drum îngust, mărginit de rîpe

greu de escaladat, armata invadatoare s-a trezit blocată și din față și din spate de luptătorii neînfricatului Basarab. Oastea vrăjmașă a fost astfel prinsă ca într-o capcană din care oricărei trupe i-ar fi fost aproape imposibil să mai scape cu bine. Iată ce ne spune *Cronica pictată de la Viena* în capitolul intitulat „*Rex vadit cum exercitu contra Bazaraad*“ : „Socotindu-se în siguranță... (regele) a ajuns pe o cale oarecare cu toată oastea sa, dar calea aceasta era cotită și închisă de amîndouă părțile de rîpe foarte înalte de jur împrejur și pe unde această cale era mai largă, acolo valahii în mai multe locuri o întăriseră cu prisăci... Din pricina urcușului prăpăstios din acea cale nu se puteau sui contra valahilor pe nici una din rîpele de pe amîndouă laturile drumului, nici nu puteau merge înainte, nici nu aveau loc de fugă, fiind făcute acolo prisăci, ci erau cu totul prinși ostașii regelui ca niște pești în virșă ori în mreajă“.

Am zăbovit și noi zile în șir prin defileul de la Posada din Țara Loviștei, „între munți și dealuri și păduri“. Am privit acea zonă nu numai cu ochiul istoricului tentat mai întotdeauna să împace litera documentului cu realitatea din teren, ci și cu cel al cercetătorului militar. Urmărind cu atenție drumul care șer-

puiește prin defileul Țării Loviștei, am putut aprecia că el oferă condiții propice pentru a închide în el și apoi a zdrobi cu forțe puține și modest înarmate orice agresor care ar fi încercat să-și deschidă cale liberă prin respectiva zonă muntoasă. Pe întinderea sa se află câteva puncte obligate de trecere, un fel de „porți“ care pot fi barate cu efective minime și înarmate chiar și sumar. Bararea se poate asigura, în principal, folosindu-se din plin acoperirile din zonă și în special copacii din pădurea seculară și piatra din trupul munților.

Nu încape nici o îndoială că în cazul în care bătălia hotărâtoare din noiembrie 1330 se va fi desfășurat în acea zonă, Basarab I și „căpitanii“ săi vor fi știut să folosească din plin atât avantajele ce le oferea un astfel de teren, cât și vitejia și spiritul de dăruire al luptătorilor săi. Este de presupus că în vederea luptei decisive, după ce l-a atras pe adversar într-un loc strîmt și accidentat, flancat de pereți înalți din pămînt și piatră, voievodul Țării Românești și-a organizat un dispozitiv de luptă adecvat, dovedind în această privință o ingeniozitate în care se reflectă nivelul artei militare românești din acel timp.

Schema nr. 4. Dispunerea unei părți din oștirea Țării Românești comandate de Basarab I pe o porțiune a defileului din Posada Iovișteană.

În cadrul dat, putem deduce că Basarab I și-a împărțit oastea în patru grupări (vezi schema nr. 4).

O grupare va fi avut rolul să închidă defileul în partea sa dinspre nord, adică ieșirea din defileu, folosindu-se în acest scop bolovani, trunchiuri și crengi de copaci și masive cantități de pământ. Prin aceasta se urmărea să se zăgăzuiască orice încercare a vrăjmașului de a-și deschide cale liberă pentru fugă.

O altă grupare va fi avut misiunea să închidă defileul în partea sa dinspre sud, după intrarea armatei cotropitoare în interiorul acestuia. O astfel de măsură viza să taie inamicului orice posibilitate de a încerca să se retragă pe drumul pe care venise.

Celelalte două grupări — să le denumim, de principiu, grupări de flanc — fiind ceva mai numeroase ca efective decât primele două, urmau să ocupe poziții de luptă de o parte și de alta a strîmtorii, pe înălțimi abrupte. În momentul în care oastea dușmană era zăgăzuită în defileu, luptătorii acestor grupări trebuiau să lovească invadatorul cu săgeți și cu sulite, cu bolovani și cu tot ce mai aveau la îndemână.

Luînd în considerație faptul că luptătorii ce se aflau în cadrul „grupărilor de flanc” acționau împotriva trupelor vrăjmașe de sus, de pe creste, de pe înălțimi abrupte și, deci, erau ceva mai feriți de ripostele acestora, se poate

emite ipoteza că baza efectivului ce alcătuiau astfel de grupări o constituia masele de țărani înarmate cu arcuri, cu ghioage, sulite, dar și cu uneltele lor de muncă obișnuite (topoare, coase sau seceri etc.). Un argument în această privință îl constituie și cele două miniaturi din *Cronica pictată de la Viena*. În aceste imagini pot fi văzuți în postura de luptători, alături de ceilalți oșteni ai dătoriei, oameni simpli din popor, îmbrăcați în straiele lor obișnuite, pitoresc colorate, și cu căciuli mițoase pe cap.

Bătălia de la Posada a început vineri, 9 noiembrie 1330, după cum se consemnează în *Cronica pictată de la Viena*, și s-a încheiat pe 12 noiembrie cu zdrobirea oastei invadatoare comandate de Carol Robert. Inamicul pătruns în defileu a fost atacat prin surprindere din toate părțile. Va fi fost un măcel cumplit. Apărându-se după valurile și șanțurile de pământ, de la intrarea și de la ieșirea din defileu ori fiind cățărați pe stînci, luptătorii români, în imensa lor majoritate țărani, oameni iscusiți din popor, repezi în mișcări, minioși că vrăjmașul le-a încălcat plaiurile, au aruncat peste puhoiul de trupe inamice săgeți și bolovani, armata lui Carol Robert intrînd repede în derută.

Iată cum se descrie acest episod al încleștărilor în *Cronica* sus-amintită : „mulțimea ne-numărată a valahilor sus pe rîpe a alergat din toate părțile și a aruncat săgeți asupra oastei regelui, care se găsea în fundul unei căi adînci, ce nici nu se putea numi cale, ci mai curînd un fel de corabie strîmtă, unde din pricina înghesuiei cei mai sprinteni cai și călăreți cădeau din toate părțile“. La un moment dat, rezultă din același izvor, luptătorii regelui maghiar, loviți din toate părțile de ploaia de săgeți, de bolovani, de bucăți de stînci rupte din trupul muntelui ori de cioturi de copaci „nici nu puteau merge înainte, nici nu aveau loc de fugă“. În acel vacarm al încleștării — citim în *Cronica pictată* —, militarii din armata lui Carol Robert „se izbeau unii de alții precum se leagănă în leagăn și se scutură pruncii sau cum se clatină trestii de vînt“. Prinsă ca într-o capcană, lovită în plin, fără încetare, cîteva zile la rînd, oastea maghiară a fost măcinată metodic.

Apriga încleștare din defileu ne este samnalată cu lux de amănunte, în cadrul anului 1335, într-un document care conține un text asemănător (dar nu identic) cu cel inserat în *Cronica pictată*. Este vorba de o diplomă regală datată 13 octombrie 1335. Ajunsă într-o vale,

mărginită pe ambele părți de râpi prăpăstioase și fortificată în față, unde era locul mai deschis, cu întărituri (*indagines*) — se spune în document — oastea regală a fost atacată de „mulțimea ostașilor români“. Aceștia, „năvărând asupra noastră cu un atac înverșunat și srașnic din toate părțile, au izbit în diferite campuri oștirea noastră, atacându-ne cu îngrozitoare atacuri ciinești, improșcând din praștii, izbind cu cruzime și lovind cu săbiile cetele noastre... Ca de un zid fiind împiedicați de mulțimea loviturilor mistuitoare, nu puteam nici să înaintăm, nici să găsim loc pentru fugă“, oastea fiind expusă „prea deselor lovituri ale sabiilor, sașeților, lăncilor și buzdușganelor care cădeau ca o ploaie repede“.

După afirmațiile cronicarului Petru de Duisburg, peste puhoiul de oaste maghiară ce cotropise țara s-ar fi prăvălit copaci uriași, dinainte tăiați. În fața oastei dușmane, țărani (*rustici*) ar fi aplicat tactica ce a devenit apoi tradițională, care va fi utilizată și la Ghindăoani, în 1395, și la Codrîi Cosminului, în 1497 : au tăiat din timp copacii din drumul pe care înainta oastea maghiară și apoi i-au prăvălit asupra acesteia, producându-i mari pierderi. Iată ce se spune textual în acea cronică : „De îndată ce țara lui (Basarab) a fost invadată, țara-

Miniatură din *Cronica pictată de la Viena* în care se ilustrează secvențe din bătălia de la Posada din 9—12 noiembrie 1330 (oastea regelui maghiar Carol Robert de Anjou prinsă în defileul de la Posada este atacată de către luptătorii lui Basarab I cu săgeți, bolovani și trunchiuri de copaci; regele Ungariei se pregătește să părăsească lupta).

Trupe din armata lui Carol Robert de Anjou într-o aprigă înclăștare cu luptătorii din oastea voievodului Basarab I (miniatură din *Cronica* lui Johannes de Turocz).

nii din acea provincie au tăiat cu ferăstraiele pe la mijloc copacii din pădurea prin care trebuiau să treacă ungurii la întoarcere, (astfel) că atunci cînd unul cădea, atingînd altul, îl doboră și pe acela și tot așa mai departe. De unde a urmat că, întrînd ungurii la întoarcere în zisa pădure și țărani suspomeniți au mișcat arborii, aceștia au căzut unul peste altul și astfel, căzînd și dintr-o parte și din alta, au rapus foarte mulți dintre unguri“.

După cum rezultă din acest interesant izvor — pus în valoare de Emil Lăzărescu în anul 1935, dar neutilizat pînă acum, după știința

noastră, de către istorici — copacii nu au fost tăiați și prăvăliți în valea pe unde trecea armata regelui Ungariei (operație care nici nu ar fi fost posibilă), ci în timp ce trupele maghiare mășăluiau obligate printr-o pădure. Doborîrea copacilor avea rolul nu numai să decimeze oastea maghiara, dar și să-i îngreueze drumul, știut fiind că cei mai mulți oșteni maghiari mergeau călare. Din cercetările noastre pe teren, pe porțiunea „defileului“ din Sălătruc și Pripoarele Perșanilor, unde drumul este de coastă, cu laturile din deal în vale, copacii doborîți asupra unei oști în marș eșalonată mult în adîncime duc la pierderi însemnate de efective, deoarece luptătorii nu pot fugi nici înainta, nici nu se pot retrage, nici nu pot opri rostogolirea peste ei a arborilor, ceea ce corespunde cu descrierea din *Cronica pictată*.

Sintetizînd cele inserate pînă aici privitor la apriga încheștare din defileul de la Posada, sîntem tentați să apreciem că desfășurarea bătăliei propriu-zise a îmbrăcat cîteva etape distincte.

Prima etapă se referă la închiderea armatei maghiare în defileu, ale căror creste erau ocupate din timp de către luptătorii viteazului Basarab.

A doua etapă — care va fi fost și cea mai aprigă și cea mai îndelungată ca desfășurare — a constat din atacarea continuă, după o tac-

tică specific românească, a puhoiului de oaste dușmană închisă în defileu. În tot acest timp bravii luptători ai Țării Românești, urcați pe stinci sau aflați „în poziție” la intrarea și la ieșirea din defileu, au slobozit asupra vrăjmașului săgeți și sulițe, l-au lovit cu bolovani, i-au hărțuit pe militarii inamici fără zăbavă, făcându-i să „se izbească unii de alții” — după cum se specifică în *Cronica pictată* —, măcinându-i metodic, pînă ce va fi slăbit, în mod evident, puterea de rezistență a greoaiei armate maghiare.

O a treia etapă a încleștării și ultima va fi fost la limita de nord a defileului, acolo unde se presupune că s-au retras pentru a ieși din strînsoare rămășițele trupelor maghiare. Faptul că într-un document semnalat de Nicolae Iorga în anul 1922 relativ la evenimentele din 1330 se afirma că s-ar fi dat două lupte (*semel et secundo*) i-a determinat pe unii istorici să accepte această ipoteză. După afirmațiile lui Nicolae Iorga, o luptă se va fi desfășurat la 9 noiembrie, la intrarea în defileu, iar cea de-a doua, finală, la 12 noiembrie, cînd resturile armatei maghiare au fost înfrînte. Faptul că în *Cronica pictată* se susține că măcelul a durat și în zilele următoare lui 9 noiembrie, îndreptățește opinia noastră potrivit căreia oștenii lui

Basarab au acționat în forță atît pe timpul intrării trupelor inamice în defileu, cît și după închiderea acestuia, cînd luptele au atins cotele cele mai înalte, și după ce oastea maghiară, vlăguită, a încercat să-și deschidă drum de ieșire din chingile munților. Ultima luptă se va fi dat la ieșirea din defileu, închisă din vreme cu întărituri (*indagines*). Poate din cauza atîtor și atîtor episoade de aspre înfruntări luptele de la Posada se vor fi întins pe o durată de patru zile, fapt destul de rar, dacă nu unicat în epocă.

În cele patru zile de intense și dramatice lupte, din tabăra dușmană au căzut țintiți în plin de săgeți, tăiați de săbii sau loviți de pietre colțuroase de stîncă sau de bolovani „o mulțime de ostași, de principii și de nobili și numărul lor nu se poate socoti” — după cum se inserează în *Cronica pictată*. A pierit în bătălie, consideră generalul Radu Rosetti, „floarea armatei ungurești”. Din această crîncenă bătălie — se consemnează într-o cronică — „regele abia a scăpat cu cîțiva credincioși luați pentru apărarea sa. Căci au stat împrejurul lui ca niște ziduri de piatră magistrul Donch cu fiul său Ladislau și alți oșteni ai curții regale și magistrul Martin, fiul lui Berend, care au primit ei înșiși asupra lor toate loviturile de săbii și de săgeți ce cădeau ca o ploaie năval-

nică, numai să scape viața regelui de năvala morții“. În aceeași cronică se notează că și românii au avut pierderi grele și că „numărul românilor uciși acolo de unguri numai istețul și vicleanul logofăt al iadului l-a socotit“.

Utilizînd textul *Cronicii pictate*, un istoric din secolul trecut, pe nume Fessler, arăta la rîndul său : „curajul n-a dat nădejde, armele și echipamentul nici un ajutor, disperarea nici o putere și tărie, deoarece lipsea spațiul necesar pentru luptă“. Românii — aprecia același autor — au folosit întîi pietrele și săgețile, iar apoi, „cînd rezerva de săgeți fu istovită, începu omorul cu arma și cu măciuca“. După părerea lui Fessler, românii au ucis pe toți prelații care însoțeau pe rege. Din această „vale a morții“ — cum inspirat s-a exprimat istoricul — au scăpat foarte puțini unguri, astfel încît atunci cînd regele a intrat în Timișoara, din armata numeroasă cu care plecase cu cîteva săptămîni mai înainte, „nu mai erau nici măcar atîția (oameni) cîți îl însoțeau odinioară la o vînătoare de plăcere“.

Documentele emise de cancelaria maghiara, ca și *Cronica pictată* ne-au păstrat și numele a numeroși nobili maghiari uciși sau răniți în bătălia de la Posada din 1330. Între aceștia s-au numărat magistrul Andrei, prepozitul bi-

sericii de Alba, vicecancelar regal ; magistrul Laurențiu, comitele de Zărand ; Bako, fratele lui Thatamer ; prepozitul de Alba, Pethew, fiul lui Ștefan, vicecastelanul de Ciceu ; Petru, fiul lui Bartaleu ; Toma, fiul lui Leurenthe de Seguar ; magistrul Ștefan, notar al regelui ș.a. La șirul celor de mai sus mai trebuie să adăugăm „capetele a nu puțini dintre nobilii“ maghiari de care se vorbește într-un document de proveniență maghiară datat la 26 noiembrie 1332. Numeroșii militari din armata maghiară care au fost răniți în lupta de la Posada sau urmașii celor uciși cu acest prilej au fost răsplătiți „cu dărnicie“ de regele angevin și de urmașul său, Ludovic cel Mare. Astfel, după cum remarca G. Popa-Lisseanu, „regele Carol Robert, scăpînd cu mare greutate dintr-o primejdie de moarte, a ținut minte pățania în toată viața sa și, în semn de recunoștință, a încărcat cu binefaceri, înnobilînd prin acordare de proprietăți, de moșii și de bunuri, pe toți cîți au luptat alături de el în aceasta nenorocită expediție de război“. Mai departe, G. Popa-Lisseanu rezumă în lucrarea sa 12 documente cunoscute la acea dată (1939) despre lupta din 1330.

Documentele amintite evocă pe larg modul în care s-au comportat pe timpul bătăliei o

seamă de cavaleri maghiari, înfrinți însă pînă la urmă de oștenii lui Basarab. În unele din aceste izvoare se consemnează că magistrul Laurențiu, „fără să se teamă nici chiar de primejdia morții și de pierderea bunurilor sale, pentru apărarea maiestății noastre, el a înfruntat chiar luarea în prinsoare“. Un alt nobil care a stat în preajma regelui a fost magistrul Toma, care „ori de cîte ori vedea că se poticnește sau se obosește calul“ pe care-l călărea regele, „tot de atîtea ori voia să ne dea calul său spre a-l călări, dacă ar fi fost nevoie, nedîndu-se înapoi de a rămîne pe jos pentru noi, în primejdia unei morți neîndoioase“, spune regele în 1335.

Servicii oredincioase față de rege a făcut apoi magistrul Kolus, răsplătit de Ludovic de Anjou printr-o diplomă din 24 aprilie 1351. În acel act se spune că regele maghiar, „complexat de o prea mare oboseală, din pricina loviturilor dușmanilor ce năvăleau asupra lui, a căzut de pe calul său și nu ar fi putut cu ușurință să se urce pe calul său“. În acel moment de grea cumpănă pentru rege, „iată că sus-zisul magistru Kolus, netemîndu-se, pentru mîntuirea și binele tatălui nostru, să aleagă mai degrabă moartea de cît viața, ca o pildă a credinței curate, s-a îngrijit cu iscusință (să-l

ajute), după toate puterile sale, pe tatăl nostru să încalece pe acel cal, și astfel tatăl nostru a scăpat de rîndul acela, prin grija acestuia, de primejdiile morții“.

Pe timpul bătăliei, în preajma regelui s-a aflat un oarecare Nicolae, fiul lui Radoslav, pe care Carol Robert l-a răsplătit printr-o diplomă la 13 octombrie 1335 *. Textul diplomei este deosebit de interesant; el pare a fi rupt dintr-o filă de cronică. Din acel text rezultă cît de mare a fost primejdia morții pentru însuși regele Ungariei, salvat ca prin minune de vitejia și sacrificiul apropiaților săi. „Făcîndu-se din partea cîtorva ostași de lîngă mine — spune regele — deasupra capului meu un acoperămînt de scuturi și înlăturîndu-se astfel potopul ca de ploaie repede a unor lovituri de săbii, de lănci și de alte izbituri, ne puturăm feri viața de primejdia morții ce se apropia din ce în ce mai mult. Atunci credinciosul nostru Nicolae, un tînăr atlet... cu ochii țintă la mine, furios ca un leu, încordîndu-și forțele și tăria brațului său de ostaș, rupse și aruncă la pămînt toată armătura sa de fier și, așa, dezbrăcat, numai cu scutul și agitîndu-și lancea sa

* Această diplomă emanată de cancelaria regală maghiară avea să fie considerată ca falsă de către unii istorici.

cea ascuțită, se aruncă din nou în linia celor ce năvăliseră asupra noastră, avînd să lupte voinicește. Nu se mai gîndea să-și apere capul său, ci era țintă la capul nostru... deasupra căruia zburau paloșele a cinci viteji oșteni valahi, care se grăbeau înainte de toate să reteze capul nostru de rege... Acolo însuși viteazul ostaș Nicolae a primit în față șase răni la cap și la umeri... destul de grele și a lăsat pe locul luptei vreo 25 de nobili de ai săi. Și astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, se potoli ardoarea dușmanilor și se putu sparge latura dreaptă a zidului de dușmani și, luînd-o la picior prin spărtura făcută, din bătălia venită fără de veste, cu voia Celui prea înalt, care pe toate de mai înainte le orînduiește, siliți la fugă de dușmani și urmăriți din acel loc, aflarăm prilejul mîntuirii și luarăm drumul spre casă“.

Pe lîngă unele exagerări evidente, textul citat evocă plastic, după opinia noastră, tensiunea deosebită a luptei, ca și primejdia de moarte în care s-a aflat mîndrul rege, supus unui adevărat potop de lovituri. Documentul mai arată că, în afară de săgeți și bolovani, luptătorii au folosit din plin săbiile ; se poate emite chiar ipoteza potrivit căreia pe timpul încleștării s-a ajuns la lupta corp la corp. Din diploma amintită, ca dealtfel și din numeroase

alte documente citate de noi în această lucrare, trebuie reținut un fapt notabil : în cursul luptei, regele Carol Robert a fost în mare primejdie ; la un moment dat ajunsese chiar pe punctul de a-și pierde viața ; a scăpat din iadul luptei de la Posada numai datorită intervențiilor hotărâte și riscante ale unor apropiați ai săi care l-au apărat sau i-au oferit calul și pînă la urmă l-au salvat de la moarte. După cum se spune în *Cronica pictată*, dacă regele nu și-ar fi schimbat hainele și armele sale cu cele ale lui Desideriu, fiul banului Dionisie, care a fost omorît în locul său, Carol Robert ar fi avut soarta salvatorului său.

Scena salvării monarhului angevin pare a constitui subiectul uneia din cele două miniaturi ale *Cronicii pictate* care înfățișează lupta de la Posada : după ce Desideriu s-a prăbușit zdrobit — se poate observa într-una din miniaturi — regele și mica sa escortă se arată îngroziți, încercînd să iasă cît mai repede din infernul din defileu, protejîndu-și trupurile cu scuturile.

Pe timpul înclăștării de la Posada, în care regele Carol Robert a scăpat ca prin minune cu viață, luptătorii lui Basarab I au luat un mare număr de prizonieri și au capturat o mare cantitate de pradă de război, printre care arme,

cai, harnașament, veștminte scumpe, vase de preț etc. Iată ce s-a consemnat în această privință în *Cronica pictată de la Viena* : „Și a fost aici un cumplit dezastru... Valahii au dus mulți prizonieri, atît răniți cît și neatinși și au pus mîna pe foarte multe arme și haine de preț ale tuturor celor căzuți, și bani de aur și argint și vase prețioase și brîuri de sabie și multe pungi cu groșite late * și mulți cai cu șăi și frîie pe toate le-au luat și le-au dus la Basarab voievod“.

Aceste aprecieri atît de amănunțite și de o plasticitate rar întîlnită, ca de altfel toate celelalte la care am avut prilejul să ne referim în tratarea noastră, dovedesc neîndoios că în timpul bătăliei de la Posada din 9—12 noiembrie 1330, suveranul angevin Carol Robert a înregistrat una dintre cele mai mari înfrîngeri din cariera sa, dacă nu cea mai dezastruoasă.

Faptul că și în izvoarele narrative maghiare se consemnează victoria obținută de oștile române în bătălia de la Posada, din noiembrie 1330, dovedește că este vorba de o înfrîngere zdrobitoare a armatei ungare, situație ce nu putea fi ascunsă. Pierderea bătăliei de către armata lui Carol Robert a rămas multă vreme

* Monedă ungurească din epocă.

în atenția multor cronicari străini, printre care s-au numărat și polonezii Ian Dlugosz și Martin Strikowsky. Primul mărturisea în scrierea sa : „Carol, regele Ungariei, năvălind fără pricină asupra voievodului Munteniei și disprețuind propunerile pașnice ale acestuia, prin viclenie este bătut, astfel încît regele însuși abia scapă cu fuga“. După opinia celui de-al doilea cronicar, regele maghiar, „ridicînd un război năpraznic asupra domnului muntean Basarab, fu bătut cu desăvîrșire printr-o stratagemă, astfel încît cu puțini ai săi de abia scapă cu fuga în Ungaria“.

Așa cum avea să consemneze într-o scriere de-a sa istoricul român I. Minea, înfrîngerea lui Carol Robert la Posada „a fost așa de năpraznică încît pentru contemporani, pentru publicul din Ungaria, a putut apărea ca bătaia lui Dumnezeu“.

Afectați peste măsură de pierderea bătăliei, regele maghiar Carol Robert și urmașul său, Ludovic de Anjou au încercat să explice în fel și chip insuccesul din noiembrie 1330 ; printre altele, primul dintre ei, nici mai mult, nici mai puțin, l-a acuzat pe Basarab de necredință, de trădare, de faptul că ar fi încheiat cu el, chipurile, o pace falsă etc. De exemplu, pentru a ascunde dezastrul oștirii sale, într-o scrisoare

adresată papei Ioan al XXII-lea, Carol Robert susținea că fusese victima unei „curse mișelești” din partea lui Basarab. În răspunsul său, papa îl compătimea pe monarhul angevin pentru „nenorocirea care s-a întâmplat din pricina unor curse mișelești” pregătite regelui și oștirii sale la întoarcerea dintr-o expediție victorioasă împotriva tătarilor. După cum spunea însă Ilie Minea, „cu cât știrile trimise de rege mergeau mai departe, cu atât se depărtau mai mult și de adevăr!”. Aveau să se depărteze de adevărul adevărat nu numai cronicarii maghiari ai epocii sau cei care aveau să se afle în sfera de influență a monarhiei Ungariei, ci și numeroși istorici străini din vremuri mai îndepărtate sau mai apropiate de noi. Încercînd într-un fel sau altul să ascundă sau măcar să voaleze adevărata realitate privitoare la înfrîngerea pe care a suferit-o în 1330, la Posada, armata regelui Ungariei, o parte dintre acești istorici au emis unele opinii potrivit cărora Basarab ar fi acceptat o capitulare în fața monarhului angevin în timp ce el se afla la „Castrum Argyas” sau că voievodul român ar fi încheiat un armistițiu cu regele Carol Robert. Istoricii români au respins, pe bună dreptate, ca fiind nefondate și neîntemeiate astfel de informații. Ba, mai mult, ei au scos la iveală

și unele mobiluri care i-au făcut pe istoricii în cauză să emită asemenea puncte de vedere neștiințifice și tendențioase. În acest sens, Maria Holban sublinia, printre altele, într-un studiu, că „invenția recentă a capitulării de la Argeș e o încercare de a întregi și confirma invenția mai veche a păcii fățarnice a lui Basarab, pusă în circulație de *Chronicon pictum* pe la sfârșitul deceniului al 6-lea al secolului al XIV-lea, adică aproximativ patruzeci de ani după eveniment“.

Istoricii români din generația mai veche, ca de altfel și cei din vremurile noastre au respins cu tărie, ca fiind lipsita de argumente și neavînd suport științific, și ideea așa-zisului armistițiu sau a păcii de la Curtea de Argeș. De pildă, istoricul I. Minea consideră că „pacea“ a fost inventată pentru ca să explice „cum s-a produs marea nenorocire a armatei regale. Nu există explicare mai comodă decît că din cauza lipsei alimentelor și hranei pentru cai, regele a primit condițiile de pace oferite de Basarab..., că apoi armata a înaintat fără grijă, că Basarab a putut deveni perfid, mai ales că era și schismatic, că a atacat fără motiv și fraudulos..., s-a năpustit cu oștenii săi asupra armatei regale“.

Combătînd punctele de vedere greşite ale unor istorici străini privitoare la așa-zisa pace care s-ar fi încheiat între Basarab și Carol Robert înainte de angajarea lor în bătălia hotărîtoare de la Posada din 9—12 noiembrie 1330, Maria Holban arată : „Cum în rîndurile precedente (ale cronicii) fusese vorba de respingerea ofertei de pace a lui Basarab la începutul campaniei trebuia motivată nevoia încheierii ulterioare a unei păci de către rege. Pentru aceasta au fost folosite elementele împrumutate tradiției orale : lipsa de alimente și greutatea inerente unei armate aflate într-o țară necunoscută. Condițiile păcii sînt deduse pur și simplu pe cale de raționament din împrejurările existente, fără a se observa totuși lipsa lor de consecvență. Căci dacă Basarab s-ar fi legat într-adevăr să asculte de rege, cu alte cuvinte să-și reînnoiască jurămîntul de vasalitate, nu mai era nevoie de specificarea celorlalte două condiții : adică garantarea siguranței reîntoarcerii și obligația de a arăta drumul cel mai drept... Iar dacă autorul cronicii voia să nu omită nici una din cererile regelui, atunci desigur că surprinde tăcerea manifestată cu privire la întîmpinarea lipsei de aprovizionare, care a fost totuși, în mintea cronicarului, cauza principală a încheierii acelei suspensiuni de

arme. Și totuși, de rezolvarea acestei probleme vitale nu pare să se fi îngrijit nimeni“.

Contradicțiile dintre punctele presupusului armistițiu sînt evidente : supunerea lui Basarab presupunea victoria oastei regale, dar asigurarea întoarcerii pe un drum indicat de Basarab dovedește, dimpotrivă, că regele era cel învins.

Ca și Ilie Minea, Maria Holban susține, pe bună dreptate, că încheierea așa-zisei înțelegeri era necesară cronicarului străin „pentru a explica liniștea desăvîrșită a regelui, condiție indispensabilă a atacului prin surprindere al lui Basarab“.

După părerea noastră, chiar dacă am admite că Basarab ar fi încheiat așa-zisul armistițiu (cu toate că nu dispunem de informații care să ne ofere posibilitatea susținerii unei astfel de opinii), voievodul român ar fi avut, desigur, unele circumstanțe atenuante, ca să folosim un termen modern. Basarab ar fi putut să țină seama în hotărîrea sa de faptul că *orice mijloc poate fi utilizat pentru a învinge dușmanul care cotopește țara*, iar cotopirea țării nu poate rămîne nepedepsită. După cum spunea Bogdan Petriceicu Hasdeu, „a scăpa țara este culmea virtuții în orice împrejurare și cu orice armă, orice armă și orice împrejurare“.

Urmărind cu toată insistența să micșoreze în ochii lumii adevăratele dimensiuni ale înfrîngerii suferite de armata maghiară în bătălia de la Posada din 9—12 noiembrie 1330, în unele documente emise de cancelaria urmașului lui Carol Robert, Ludovic de Anjou, s-a vehiculat la un moment dat și versiunea potrivit căreia Basarab I a ieșit învingător în confruntarea cu trupele monarhului angevin pentru că a avut sprijin din partea unor aliați. Într-adevăr, Ludovic de Anjou susține, de exemplu, într-un document, că la luptele din 1330 ar fi participat, de partea voievodului român, pe lângă „toată puterea“ (lui Basarab), și „ceata adunată a păgînilor vecini, precum și a altor necredincioși ai părintelui nostru“ (*vicinorum paganorum ac aliorum eiusdem patris nostri infidelium aggregata caterva*). În acest document se vehiculează ideea că voievodul de la Argeș a fost sprijinit de efecive recrutate în special din rîndurile tătarilor, deci a păgînilor.

Unii istorici au dat crezare acestei afirmații. Intrucît documentele contemporane evenimentelor la care ne referim nu vorbesc de un asemenea ajutor — pe care Carol Robert nu avea motive să-l treacă sub tăcere în cazul în care ar fi avut cunoștință de el — considerăm că

ideea așa-numitului „ajutor“ a fost emisă și vehiculată mult mai târziu pentru a justifica înfrângerea oastei maghiare. Fiind deci vorba de „o amplificare târzie a elementelor inițiale din documentele contemporane“, apreciem — fapt pe larg subliniat și de Maria Holban — „că nu este cazul să construim în mod artificial un sistem politic al lui Basarab, aliat cu unii contra altora, când în realitate nici chiar cronica de curte, contemporană bătăliei de la Posada din 1330, nu pomeneste de vreun ajutor străin“. Pe lângă toate acestea, considerăm că ar mai trebui să se țină seama și de faptul că Basarab (cunoscut și sub numele de Negru Vodă) a rămas în tradiția populară ca un luptător împotriva tătarilor, astfel încât este greu să dăm crezare unor știri târzii despre o presupusă alianță a sa cu «păgînii» împotriva cărora a luptat pentru a-și elibera țara“.

Faptele, realitatea și izvoarele contemporane vin să ateste un adevăr de necontestat : victoria din 1330 de la Posada a fost obținută în exclusivitate de Basarab I și de bravii săi oșteni. În această privință ni se pare pe deplin întemeiată și binevenită o afirmație care aparține lui Ilie Minea : „Adevărul nu se poate ascunde, deși regele, înfrînt și umilit în ambiția sa, a căutat să-l acopere“.

5. IMPORTANȚA ȘI SEMNIFICAȚIA VICTORIEI REPURTATE DE OȘTILE ROMÂNE CONDUSE DE BASARAB I ÎN BĂTĂLIA DE LA POSADA. UNELE CONCLUZII

Victoria cîștigată în noiembrie 1330 de oastea lui Basarab voievod la Posada a avut o mare însemnătate politică în istoria țării noastre. Ea a consolidat sub toate aspectele Țara Românească de curînd întemeiată, arătînd totodată că aceasta era un organism viguros, cu reale perspective de dezvoltare și de înflorire, capabil să-și apere în continuare independența împotriva unor agresori hrăpăreți și puternici.

Istoricii români care s-au ocupat de studierea bătăliei de la Posada au fost unanimi în a aprecia atît rolul și locul pe care l-a avut strălucita victorie repurtată de Basarab I în 9—12 noiembrie 1330 pentru istoria Țării Românești și a neamului nostru, cît și profunda ei semnificație. Astfel, A. Bunea afirma: „Zilele din 9 pînă la 12 noiembrie 1330 sînt cele mai memorabile din istoria Țării Românești, căci atunci și-a pus ea temeliile cele mai puternice, pe care nici o încercare dușmănoasă nu le-a mai putut clinti. Statul cel tînăr de atunci și-a luat locul între celelalte state din Europa“.

După aprecierile lui I. Lupaș, lupta de la Posada „poate fi considerată ca un botez de sînge al independenței românești” sau ca „momentul inițial al independenței românești”. Ilie Minea sublinia că „victoria din 1330 a consolidat situația politică a Țării Românești și i-a dat un prestigiu de pe urma căreia va putea să-și arate, să-și impună pretențiile în această parte și să-și statornicească hotarul răsăritean și sudic, iar pe cel nordic să-l păstreze”. Marele nostru istoric Nicolae Iorga consemna că în sîngele cu care oștenii conduși de Basarab I au udat defileul de la Posada „se botează neatîrnarea noastră de unguri”. După afirmațiile lui Constantin C. Giurescu, „victoria strălucită de la Posada arată puterea noului stat românesc și în același timp îi asigura o dezvoltare liberă”. La rîndul său, istoricul Ștefan Ștefănescu arăta : „victoria lui Basarab a consacrat independența Țării Românești și a favorizat dezvoltarea țării. Viața de stat a cîștigat în coeziune și stabilitate. Țara Românească a intrat într-o perioadă de prosperitate pe care i-o asigura creșterea numărului populației și a schimbului de mărfuri”.

Cunoscînd, în coordonatele lor principale, cauzele conflictului care au dus la încleștarea de acum 650 de ani, ipotezele privitoare la

locul de desfășurare a bătăliei de la Posada, aspectele definitorii ale desfășurării luptelor din 9—12 noiembrie 1330, ca și deznodământul și semnificația victoriei repurtate atunci de români, se poate pune în mod firesc întrebarea : cum a fost cu puțință ca oastea condusă de Basarab I, oastea unui stat mic și tânăr, să înfrunte și să biruie o armată invadatoare numeroasă, masivă și bine înarmată a unei mari puteri europene din acea vreme ?

După părerea noastră, cheia succesului trebuie căutată, în primul rând *în caracterul drept al războiului purtat de Basarab Intemeietorul*, război eliberator, impus de necesitatea respingerii armatelor invadatoare minate spre pământurile românești, bogate și roditoare, de pofta de jaf și de cotropire, de setea de aventură. Caracterul drept al războiului a stimulat toate energiile luptătorilor Țării Românești, a generat în rândurile acestora un moral ridicat, manifestat prin eroismul, spiritul de dăruire și de jertfă dovedite de ei atât pe timpul pătrunderii și înaintării dușmanului în interiorul țării dar în special în zilele aprigelor încleștări din defileul de la Posada.

Momentul Posada avea să prefățeze, să deschidă un șir lung de atâtea și atâtea alte bătălii pe care fiii poporului nostru au fost nevoiți

să le poarte animați întotdeauna de scopuri nobile și drepte : lupta de apărare a ființei naționale a poporului, a gliei strămoșești, a libertății, independenței și suveranității patriei. „Istoria poporului nostru, istoria armatei noastre — sublinia cu o mândrie pe deplin justificată tovarășul Nicolae Ceaușescu — demonstrează cu putere că niciodată poporul român, armata sa nu și-au propus țeluri agresive. Secole de-a rîndul armata noastră a luptat pentru a apăra independența țării, pentru a asigura înfăptuirea unității naționale, pentru afirmarea independentă a națiunii noastre“.

Un alt factor al succesului rezidă în *caracterul popular, de masă*, pe care l-a avut oastea lui Basarab I. Din unele informații rezultă că în acele ceasuri de mare primejdie care amenința Țara Românească, voievodul român a chemat la luptă pe toți locuitorii care erau în stare să poarte armele sau uneltele obișnuite de muncă (devenite și ele arme) și s-a bizuit în temerara sa pornire împotriva armatei conduse de Carol Robert pe „tota sua potentia“, adică pe toată puterea sa. Din știrile cuprinse în cronici și în special din tradiția populară reiese apoi că în bătălia de la Posada, alături de „oastea cea mică“, a luptat „oastea cea mare“, adică masele de truditori ai pămîntului.

Este de la sine înțeles că victoria din 1330 asupra unei armate puternice ca aceea a regatului maghiar nu ar fi fost în nici un chip posibilă dacă voievodul român nu ar fi avut la dispoziție o oaste care a fost sprijinită și susținută în acțiunile ei de toți locuitorii țării, bărbați și femei, tineri și bătrâni. Dealtfel, este un fapt binecunoscut că încă din cele mai vechi timpuri, de la geto-daci, din vremea cnezatelor și voievodatelor și apoi a constituirii celor trei țări române — Țara Românească, Moldova și Transilvania — ca și după aceea, în epocile care au urmat, pentru a face față valurilor de invadatori, locuitorii din spațiul carpato-danubian-pontic s-au organizat ostășește, fiind în orice moment gata să-i respingă pe cotropitori, să-i alunge de pe plaiurile noastre bogate și mănoase. Reflectînd acest adevăr, Nicolae Bălcescu socotea cu deplin temei că la noi „tot românul se năștea cu datoria d-a fi soldat și d-a apăra statul la vreme de nevoie, și cînd vrăjmașul călca pămîntul românesc, toată țara trebuia să fie în arme“.

Pe timpul bătăliei de la Posada — ca în toate luptele pe care poporul nostru a trebuit să le ducă pentru apărarea entității naționale, a integrității patriei, a dreptului său sacru de a trăi liber —, *greul încleștării l-a dus ță-*

rănimea, adică harnicii lucrători ai ogoarelor, păstorii și crescătorii de vite, cei care se îndeletniceau cu albinăritul, îngrijitorii heleșteilor, tăietorii de pădure etc. În caz de mare primejdie pentru țară și pentru ei, la chemarea voievodului, țăranii își lăsau îndeletnicirile pașnice și, alături de celelalte categorii ale populației, se prezentau la oaste pentru a-și apăra avutul și țara, pentru dreptul de a fi stăpîni la ei acasă, pentru neatîrnarea țării, pentru progres și civilizație.

Așa cum se precizează în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, „Țărănimea a constituit forța principală a armatelor multor mari conducători de oști, care au înscris pagini de înălțător eroism în lupta împotriva dominației străine... Țărănimea a dus greul bătăliilor împotriva cotropitorilor străini, pentru unirea țărilor române, pentru cucerirea independenței de stat, pentru încheierea statului național unitar român“.

Bogatele tradiții ale luptei maselor largi populare împotriva dominației străine, rezistența dîrză cu care românii s-au opus secole și milenii de-a rîndul armatelor cotropitoare aveau să ofere concluzii și învățăminte care

au stat la baza fundamentării de către Partidul Comunist Român a doctrinei militare a României socialiste, doctrină pe care secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, comandantul suprem al forţelor armate, a sintetizat-o în chip magistral în preceptele : apărarea patriei este o datorie de onoare a fiecărui cetăţean ; apărarea patriei este cauză şi operă a întregului popor. „Ținînd seama că în condițiile de azi un război antiimperialist, de apărare, poate fi numai un război popular — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, partidul şi guvernul se preocupă de întărirea forţei de luptă a întregului popor. În acest scop sînt asigurate instruirea şi dotarea corespunzătoare a gărzilor patriotice — formațiuni înarmate ale clasei muncitoare, ţărănimii şi intelectualității, cu vechi şi glorioase tradiții în țara noastră. De asemenea, partidul se îngrijeşte de pregătirea militară a tineretului nostru, devotat fără margini patriei şi poporului, gata oricînd să apere cu supremul sacrificiu glia străbună, orînduirea nouă, socialistă, înălțată pe pămîntul României“.

Conducerea exercitată cu măiestrie de voievodul român pe timpul mobilizării oștirii sale, în perioada înaintării armatei maghiare în interiorul țării, dar mai ales în momentele gre-

le, pline de dramatism, ale bătăliei din defileul de la Posada a constituit un alt factor care a asigurat succesul oastei Țării Românești. „Succesele obținute de Basarab I — apreciază, pe bună dreptate, generalul-maior dr. Constantin Olteanu — s-au datorat talentului său de conducător de oști, dar, mai ales, organizării militare speciale a oastei Țării Românești“. Într-adevăr, Basarab I și colaboratorii săi cei mai apropiați au fost iscusiți organizatori ai oștirii lor și au dat dovadă de ingeniozitate în găsirea celor mai potrivite forme și metode de luptă, suplinind, prin aceasta, într-un anumit fel, atât inferioritatea numerică a oastei lor, cât și puținătatea mijloacelor de luptă propriu-zise. În cadrul dat, înfometarea și întârzierea înaintării inamicului, uzarea lui prin lovituri continue, date prin surprindere, rezistența pe diferite alinamente, în special la trecerile peste cursuri de apă și în fața cetății de la Curtea de Argeș, au dus la slăbirea treptată a armatei invadatoare și au creat condiții favorabile executării loviturii hotărâtoare în defileul de la Posada. Apreciind ingeniozitatea românilor în găsirea celor mai favorabile procedee și metode de luptă pentru înfrângerea agresorilor, Nicolae Bălcescu sublinia : „Nimeni nu se gîndea cum s-ar putea dobîndi o mai bună orga-

nizare, cînd românii deteră o deslegare acelei vestite probleme militare, care sta în a dobîndi rezultatele cele mai bune cu cheltuiala cea mai puțină, deslegare la care d-abia după cinci veacuri a putut ajunge Europa“. Mai departe, evidențiind faptul că în timp ce la alte popoare nu se conturaseră încă o seamă de principii de artă militară pe care românii se bizuiseră în luptele ce fuseseră obligați să le ducă și în care obținuseră succese de răsunset, Nicolae Bălcescu mai spunea : „Să nu ne pară acum cu mirare dacă despre unele părți a artei militare vom vedea că românii aveau mult mai bune principii decît aveau pe vremea de atunci nemții, franțezii și englezii“.

Folosirea cu iscusință a particularităților terenului, amenajarea și fortificarea lui cu lucrări genistice — ca să folosim un termen mai modern —, *utilizarea cu ingeniozitate a acoperirilor din zona înclăștărilor*, iată un alt factor care în bătălia de la Posada a înclinat balanța succesului în favoarea oștenilor lui Basarab I. Acest factor va fi și el ridicat în perioada următoare la nivel de principiu al artei militare românești, Basarab fiind și în acest domeniu un strălucit precursor al marilor comandanți de oștiri din istoria patriei. În

bătăliile pe care atîția alți iluștri voievozi români vor fi nevoiți să le ducă în numele înaltelor idealuri de dreptate, pentru apărarea libertății și independenței țărilor lor, vor folosi din plin experiența acumulată de Basarab și de oștirea lui în privința adaptării luptelor la condițiile specifice de teren. Unele exemple pot fi edificatoare. Iată cum se descrie într-un document din vremea lui Sigismund de Luxemburg lupta dusă de acesta împotriva oștenilor lui Vlad, domnul Țării Românești, în anul 1395 : „pe cînd urcam culmile munților, zise în vorbirea obișnuită Posada, prin niște strîmtori și poteci înguste, strînse între tufișuri mari, unde mulțimea românilor stătea la pîndă, aruncînd cu cruzime, din păduri dese și întunecoase, sulii vatămătoare și săgeți otrăvite și înveninate asupra însoțitorilor și supușilor noștri“.

Parcă vedem în această descriere o reeditare a înclăștărilor din 9—12 noiembrie 1330 !

În luptele pe care a fost nevoit să le poarte Mircea cel Bătrîn — unul dintre iluștri urmași ai lui Basarab I în scaunul Țării Românești — acesta a folosit cu o măiestrie neîntrecută avantajele pe care i le oferea terenul. Oștenii conduși de el au înfrînt la Rovine, într-un loc mlăștinos și înconjurat de păduri seculare, o puternică

armată otomană care avea în fruntea sa pe unul dintre cei mai renumiți generali ai timpului, pe faimosul Baiazid. Așa cum se consemnează într-un valoros studiu publicat recent de generalul-maior dr. Ilie Ceaușescu, „Succesul voievodului muntean s-a datorat, printre altele, și priceperii și măiestriei cu care și-a ales locul pentru angajarea bătăliei decisive. După ce l-a atras pe dușman într-o zonă ce-i era favorabilă, Mircea cel Bătrîn a așteptat momentul cel mai potrivit pentru a-l lovi în plin. Adăpostiți într-o pădure seculară, la un semnal, pedestrașii voievodului român s-au năpustit prin surprindere asupra vrăjmașului lovindu-l în flancul drept. Acțiunea românilor a fost atât de puternică și nimicitoare încât l-a determinat pe Baiazid să ordone retragerea trupelor sale... Succesul reputat de luptătorii lui Mircea, la Rovine, a rămas înscris la loc de cinste în istoria glorioasă a poporului român, ca simbol al luptelor glorioase pentru apărarea gliei străbune.“

La rîndul lor, în înfruntările cu forțele vrăjmașe care le pustiau țara, o seamă de voievozi ai Moldovei au dovedit o adevărată artă în folosirea cu iscusință a terenului. În această privință, a strălucit, ca un adevărat luceafăr, Ștefan cel Mare.

Bazîndu-se pe caracterul suplu și manevrier al oștirii sale, viteazul domn al Moldovei a atras adesea forțele dușmane care-i stricau tihna și rosturile pașnice, care-i prădau țara, în locuri favorabile, acolo unde configurația terenului și acoperirile din zonă constituiau factori care aveau să influențeze direct deznodămîntul luptei. Un exemplu edificator îl reprezintă lupta din Codrii Cosminului, din anul 1497, împotriva leșilor. Deoarece, regele Ioan Albert al Poloniei, fiul lui Cazimir, a făcut „marea greșeală să pornească împotriva Moldovei, cu gîndul de a pune ca domn pe fratele său, Sigismund“, și pentru că n-a respectat sfaturile înțelepte și condițiile îndreptățite ale domnului român „ca polonii să se retragă tot pe unde veniseră, iar nu prin altă parte, ca să nu facă stricăciuni“, Ștefan cel Mare a hotărît să atace trupele străine în momentul în care acestea urmau să treacă pe un drum care șerpuia prin vestiții Codrii ai Cosminului. Ca atare, atunci cînd armata dușmană ajunsese în mijlocul pădurii, oștenii moldoveni au atacat-o prin surprindere și au prăvălit asupra șirurilor compacte ale leșilor *copaci înținați*. Neputînd nici să se desfășoare, din pricina locului strîmt și nici să fugă, din cauza prăpădului care se abătuse asupra lor, leșii

fură pur și simplu zdrobiți, la fel ca oștile maghiare în 1330.

Referindu-se la acea încleștare, cronicarul Grigore Ureche subliniază că Ștefan cel Mare a dat ordin „să secuiască pădurea (Codrul Cosminului), să o înțineze ca să poată porni împotriva oștii cînd va intra în pădure“; cînd polonii au pătruns în codru, luptătorii moldoveni, „năruind copacii cei înținați asupra lor, multă oaste leșească au pierit, unii de oșteni, alții de țărani, ce le cuprinsese ca cu o mreajă calea, alții de copacii cei înținați“.

În tactica de luptă pe care s-a bizuit voievodul român pe timpul înfruntării cu leșii la Codrii Cosminului, în ingeniozitatea cu care s-au folosit acoperirile din teren era încorporată și valorificată, evident, și experiența rezultată din istorica bătălie de la Posada din noiembrie 1330.

Pornind de la realitatea istorică, în scrierile lor, Nicolae Bălcescu, Nicolae Iorga, A. D. Xenopol și alți iluștri patrioți ne-au lăsat considerații utile și interesante privitoare la ingeniozitatea și capacitatea românilor, a comandanților lor de oști în găsirea celor mai potrivite forme și procedee de luptă care să ducă la zdrobirea cotropitorilor în condițiile unei inferiorități numerice a armatei și a dotării ei

sub raport tehnic. Referindu-se la aceste probleme Nicolae Iorga făcea unele aprecieri care prin valoarea lor ar merita să figureze la loc de seamă într-un tratat de artă militară românească : „Cînd venea primejdia și ea nu se putea înlătura mai bărbătește decît prin fugă, sătenii de la munte grămădeau bolovani care trebuiau să cadă în strașnică grindină asupra năvălitorilor; cei din codri, bătrîni stejari înțînîndu-i numai în coaje; iar cei mai puțini apărați din oamenii țării din țărani, luau în mîini coasele care secerau picioarele cailor, măciucile care turteau țeasta fiarelor și cu atît mai lesne a vînătorilor de pămînt străin, și arcurile care, făceau să zboare stoluri ucigătoare de săgeți înveninate“.

Ideile tradiționale ale folosirii cu iscusință a avantajelor ce le oferea terenul, punerea în valoare a mijloacelor de luptă improvizate aveau să preocupe îndeaproape numeroase alte generații de apărători ai pămîntului nostru strămoșesc. În acest sens amintim, bunăoară, că folosirea judicioasă a terenului și a mijloacelor improvizate de către trupele populare conduse de Avram Iancu în timpul revoluției pașoptiste au făcut din Munții Apuseni — așa cum sublinia Karl Marx — „centrul unui veritabil război național“. Vorbind de ingenio-

zitatea cu care în anul revoluționar 1848 românii transilvăneni au reușit să fortifice și să stăpânească vreme îndelungată o suită de defilee și așezări din perimetrul Apusenilor, să zăgăzuiască înaintarea forțelor adverse mult mai numeroase și mai bine dotate, în comparație cu oștile de tip popular ale lui Avram Iancu și ale tribunilor lui, Nicolae Bălcescu spunea: „Am văzut cu mirare cum ei dibuiseră adevăratele principii ale războiului și cum simțiseră importanța pozițiilor naturale și folosul ce știură trage din orice localitate“.

Experiența acumulată în decursul vremurilor de restriște de oștenii români și de masele populare pe planul utilizării cu ingeniozitate a terenului avea să fie valorificată pe deplin și ridicată la cotele cele mai înalte de către luptătorii din generația care a avut înalta și nobila misiune patriotică de a acționa, ca un singur om, la chemările înflăcărate ale patriei și ale Partidului Comunist Român, pentru eliberarea României de sub dominația fascistă. În epopeea acelor lupte s-au derulat fapte eroice care ne-au reamintit și ne-au readus în memorie Sarmizegetusa și Posada, Codrii Cosminului și Călugăreni, Oituzul și Mărășeștiul și toate încleștările la care fiii poporului nostru au fost nevoiți să participe animați nu de

scopuri agresive, de cuprinderi și de cuceriri, ci pentru apărarea plaiurilor lor natale moștenite încă de la geto-daci. Din multitudinea de exemple pe care se bazează afirmațiile noastre, ne vom referi la un singur episod petrecut în defileul Arieșului. Era în septembrie 1944. Moșii trăiau din plin, ca toți locuitorii țării care sorbiseră aerul proaspăt și pur al eliberării, bucuriile și nădejtile de viață nouă izvodite de actul istoric de la 23 August 1944 care „a inaugurat — așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de dreptate și libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca națiune liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii“. Dar un nor aducător de foc și de moarte le-a întunecat oamenilor de pe văile Arieșului bucuriile și înseninările. Trupe hortiste au încercat să pătrundă prin defileu. Pe valea Arieșului au început să sune tulnicele și goarneau care chemau oamenii să pună mîna pe arme. Ecourile lor au răscolit inimile urmașilor lui Horea și ai lui Avram Iancu, care au venit cu sutele pentru a-și apăra glia strămoșească.

, Mobilizați... toți bărbații care pot purta arma“, comunica sătenilor, în ziua de 5 septembrie, la orele 17, locotenentul de rezervă Ludovic Todea, comandant de pluton. După numai două ceasuri, același ofițer anunța : „Până la ora 2 sa vină toți civilii din Sălciua de Jos și de Sus la Șipote, împreună cu premilitarii și cu oamenii din apărarea pasivă, pentru lucrări de apărare“. Au venit toți cei chemați, au venit plugarii, ciubărarii, lemnarii din Hășdate și Iara, din Buru și Ocoliș, feroviarii care deserveau linia Turda-Abrud, minearii de la Baia de Arieș și mulți alții.

Printr-un efort comun și conștient, s-a constituit o linie de rezistență folosindu-se din plin meșteșugul și inițiativa oamenilor și ceea ce oferea însuși muntele. Artificierii din Baia de Arieș au dizlocat, prin explozii cu dinamită, din trupul masivului stîncos, zeci de tone de rocă, înzăvorînd șoseaua în locul denumit Valea Poșaga. La rîndul lor tăietorii de pădure au blocat drumul cu un mare număr de copaci, doborîți chiar atunci din codrii Apusenilor. Versanții văii Arieșului au fost ocupați în mai multe puncte de ostași din batalionul fix „Arieș“. Și cînd trupele hortiste au pătruns în defileu, au fost întîmpinate cu o grindină de plumbi și de schije. Peste coloanele dușmane

s-au prăvălit stinci și copaci, ca în vechile lupte de la Posada și de la Codrul Cosminului. Când își amintesc întâmplările, participanții la acțiuni spun că nu numai ei, ci „și copacii și stîncile luptau“. „Pămîntul moțesc ardea ca fierul topit sub cizma cotropitorilor, încolțiți din toate părțile“.

Din episodul relatat mai sus desprindem în-vățămintele prețioase care ne ajută să înțelegem și mai bine concepția Partidului Comunist Român cu privire la războiul dus de întregul popor pentru apărarea patriei împotriva cotropitorilor.

În sfîrșit, la factorii enumerați mai sus — departe de a-i fi epuizat pe toți — considerăm necesar să mai adăugăm încă unul, poate cel mai semnificativ dintre ei : este vorba de *iubirea de țară, de glie, de locurile în care s-a plămădit, s-a dezvoltat și s-a afirmat pe toate planurile poporul român*. Avînd rădăcini înfipte adînc în solul întregului spațiu carpato-danubian-pontic, românii și-au apărut întotdeauna leagănul, vatra strămoșească, agoniseala făurită prin hărnicie și muncă cinstită. Vicisitudinile, greutățile, suferințele, valurile dușmane care s-au abătut ca furtunile pustiitoare și ca păsările de pradă asupra lor nu i-au putut înge-nunchia nicicînd. Dimpotrivă, le-au oțelit și

brațele și mintea, le-au călit voința și dîrzenia, le-au sporit dragostea de țară, le-au întărit hotărîrea de a nu ceda în fața greutăților, de a nu pregeta în fața jertfelor în numele unei cauze drepte și nobile : apărarea gliei, a independenței și libertății țării. În acest sens stau pildă rezistența opusă de neînfricații noștri înaintași sub conducerea competentă a lui Burebista și Decebal, apoi a lui Gelu, Glad, Menumorut și Litovoi în fața cotropitorilor, a expansiunii unor puternice armate ale timpului. Stau mărturie, în același timp, vitejia, dîrzenia și spiritul de dăruire cu care oștenii români au acționat în timpul marilor bătălii desfășurate sub cîrmuirea înțeleaptă a unor iluștri voievozi ca Basarab I, Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și atîția alții. În cadrul acestor glorioase bătălii, Posada anului 1330 va rămîne înscrisă cu litere de aur în cartea de vitejie a poporului român.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

*** *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 27 ; 31.

*** *Hotărîrea plenarei C.C. al P.C.R. din 26—27 octombrie 1977 cu privire la aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent*, „Scînteia” din 16 noiembrie 1977.

NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul de-săvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 707.

NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 898—899.

NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura politică, București, 1975, p. 691.

NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 34—35.

NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 79.

NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 18, Editura politică, București 1979, p. 581.

Izvoare

- Chronicon Pictum Vindobonense*, ed. sub titlul *Képes Kronika*, de Derczényi Dezső și colab., 2 vol., Budapesta, 1964; textul relativ la luptele din 1330 în volumul *File din cronici. Crestomație privind istoria militară românească (secolele X—XIX)*, selectarea textelor și note de Dan Căpățină și Sergiu Iosipescu, Editura militară, București, p. 17—19.
- GYÖRFFY, G., *Adatok a románok XIII századi történetéhez és a román állam kezdeteihez (Contribuții la istoria românilor în sec. XIII și la începuturile statului român)* „Történelmi Szemle”, VII, 1964, nr. 3—4, p. 537—568.
- IORGA, N., *O mărturie nouă asupra luptei lui Basarab vodă cu ungurii* („Convorbiri literare”, 35, 1901, p. 285—286).
- LĂZĂRESCU, E., *Despre lupta din 1330 a lui Basarab voievod cu Carol Robert* („Revista istorică”, XXI, 1935, p. 241—246).
- MOTOGNA, V., *Iarăși lupta de la Posada (Un document necunoscut)* („Revista istorică”, IX, 1923, p. 81—85).
- POPA-LISSEANU, G., *Românii în izvoarele istorice medievale*, București, 1939, p. 223—246.
- POPA, OCT., *Basarab în „A csiki székelv krónika”* („Revista istorică”, XVIII, 1932, p. 12—15).

Lucrări, studii, articole

- *** *Argeș. Ghid turistic al județului*, București, 1978, p. 51—53.

- BĂLCESCU, NICOLAE, *Opere alese*, vol. I, București, 1960, p. 5, 23.
- BĂLCESCU, NICOLAE, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei până acum*, în *Scrieri militare alese*, București, 1975, p. 72.
- BRĂTIANU, GHEORGHE I., *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, Editura Eminescu, 1980. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Valeriu Răpeanu.
- BRĂTIANU, G., *Les Roumains aux bouches du Danube à l'époque des premiers Paléologues* („Revue historique du Sud-est européen“, 22, 1945, p. 199—203).
- BRĂTIANU, G., *Les rois de Hongrie et les Principautés Roumaines au XIV-e siècle* („Bulletin de la Section historique“ de l'Académie Roumaine“, XXVIII, 1947, p. 67—105).
- CEAUȘESCU, ILIE, general-maior dr., *Războiul întregului popor pentru apărarea patriei la români*, Editura militară, București, 1980, p. 92.
- CHIȚESCU, LUCIAN, *O formațiune politică românească la nord și la sud de munții Făgăraș în secolul al XIII-lea* („Revista de istorie“, 1975, nr. 8, p. 1057—1066).
- CONEA, I., *Basarabii din Argeș. Despre originea lor teritorială și etnică*, București, 1935.
- CONEA, I., *Țara Loviștei. Geografie istorică*, București, 1935.
- CONSTANTINESCU, MIRON, DAICOVICIU, CONSTANTIN, PASCU, ȘTEFAN, *Istoria României. Compendiu*, București, 1971, p. 106.
- CONSTANTINESCU, N. A., *Bătăliile mari ale românilor. I. Bătălia de la Posada, 1330, 9—12 noiembrie*, București, 1930.

- CUPȘA, ION, general-maior (rez.) dr., *Organizarea și înzestrarea oștilor Țării Românești în secolele XIV—XV. Principalele războaie de apărare purtate sub conducerea lui Basarab și Mircea cel Bătrîn, în Istorie militară românească*, București, 1973, p. 49—51.
- DECEI, A., *L'invasion des Tatars de 1241/1242 dans nos régions selon la Djami ot-Tevarikh de Fâzl Ol-lah Râsid od-Din* („Revue roumaine d'histoire”, XII, 1973, nr. 1, p. 101—121).
- DRĂGANU, N., *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, București, 1933, p. 520—530.
- DRĂGHICEANU, V., *Despre mănăstirea Cîmpulung. Un document inedit: jurnalul săpăturilor făcute de Comisia Monumentelor istorice* („Bis. ort. rom.”, 83, 1964, nr. 3—4, p. 284—335).
- FILITTI, I.C., *Despre Negru vodă*, București, 1924.
- GIURESCU, C.C., *Căutînd pe hartă Posada, Rovine, Vicina* („Magazin istoric”, nr. 1, 1971, p. 52—54).
- HASDEU, B.P., *Negru Vodă. Un secol și jumătate din începuturile s'atului Țerei Românești (1230—1380)*, introducere la *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, București, 1898.
- HOLBAN, MARIA, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria Angevină (Problema stăpînirii efective a Severinului și a suzeranității în legătură cu drumul Brăilei* („Studii”, 15, 1962, nr. 2, p. 315—347).
- HOLBAN, MARIA, *Despre raporturile lui Basarab cu Ungaria Angevină și despre reflectarea campaniei din 1330 în diplomele regale și în „Cronica pictată”* („Studii”, 20, nr. 1, 1967, p. 3—43).
- HOMAN, B., *Gli Angioini di Napoli in Ungheria, 1290—1403*, Roma, 1938.
- ILIESCU, OCTAVIAN, *Despre natura juridică și importanța despăgubirilor oferite de Basarab voievod regelui Carol Robert (1330)* („Studii și materiale de istorie medie”, V, 1962, p. 133—150).

- IORGA, NICOLAE, *Istoria armatei românești*, București, 1970.
- IOSIPESCU, S., *Despre unele controverse ale istoriei medievale românești (sec. XIV)* („Revista de istorie”, 1979, nr. 10, p. 1959—1978).
- *** *Istoria poporului român*, București, 1970, p. 126.
- LUPAȘ, I., *Atacul regelui Carol Robert contra lui Basarab cel Mare*, Cluj, 1932.
- MINEA, I., *Războiul lui Basarab cel Mare cu Carol Robert (Lupta de la Posada)*, Iași, 1932 (din „Cercetări istorice”, 1929—1931, p. 324—343).
- MOGA, I., „*Marginea*”, *ducatul Amlașului și scaunul Săliștei*, București, 1942 (extras din volumul *Omagiu prof. Ioan Lupaș*).
- MOGA, I., *Voievodatul Transilvaniei. Fapte și interpretări istorice*, Sibiu, 1944.
- MOTOC, DORU, *Unde s-a semnat actul de naștere al Țării Românești? Contribuții la localizarea bătăliei din 9—12 nov. 1330* („File vîlcene”, 1972, p. 85—106).
- NĂGLER, THOMAS, *Cercetările din cetatea de la Breaza-Făgăraș* („Studii și comunicări”, Muzeul Brukenthal, 14, 1969, p. 89—121).
- OLTEANU, CONSTANTIN, general-maior dr., *Contribuții la cercetarea conceptului de putere armată la români*, Editura militară, București, 1979, p. 89—93.
- OLTEANU, ȘTEFAN, *Etapele procesului de formare a statelor feudale românești* („Revista de istorie”, 30, nr. 2, 1977, p. 313—330).
- ONCIUL, D., *Originile principatelor române*, București, 1889; reprodus în *Scrieri istorice*, ed. A. Sacerdoțeanu, I, București, 1968, p. 560—715.
- ONCIUL, D., *Negru vodă și originile principatului Țării Românești*, București, 1892; reprodus în *op. cit.*, I, p. 328—428.

- OTETEŢA, A., *La formation des états féodaux roumains* („Nouvelles études d'histoire“, III, 1965, p. 87—104).
- PANAIT, PANAIT I., *Cercetarea arheologică a culturii materiale din Țara Românească în secolul al XIV-lea* („Studii și cercetări de istorie veche“, nr. 2, 1971, p. 247—262).
- PANDREA, ANDREI, *Unde s-a dat bătălia de la Posada* („Argeș“, nr. 3, 1972, p. 16—17).
- POPA, RADU, *Les recherches archéologiques dans le problème de la formation des états médiévaux roumaines* („Revue roumaine d'histoire“, 12, 1973, nr. 1, p. 41—59).
- POPA, RADU, *Diploma cavalerilor ioaniți. Litovoi un voievod între cnezi* („Magazinul istoric“ nr. 4, 1976, p. 1—6).
- POPESCU, PETRU DEMETRU, *Basarab I* (seria „Domnitori și voievozi), Editura militară, București, 1978.
- PRODAN, DAVID, *Boieri și vecini în Țara Făgărașului în sec. XVI—XVII* („Anuarul Institutului de istorie și arheologie“, Cluj, VI, 1963, p. 161—312).
- PURCARU, ILIE, *Posada — 650* („Flacăra“, anul XXIX, 28 februarie 1980).
- ROMANESCU, GHEORGHE, colonel, *Oastea româna de-a lungul veacurilor. Album*, Editura militară, București, 1979.
- ROSETTI, RADU, general, *Istoria artei militare a românilor pînă la mijlocul veacului al XVII-lea*, București, 1947, p. 102.
- SACERDOTEANU, AURELIAN, *Argeș — cea mai veche reședință a Țării Românești* („Studii și comunicări“, Muzeul din Pitești, 1968, p. 105—121).
- STOICESCU, NICOLAE, *Oastea cea mare în Țara Românească și Moldova* (sec. XIV—XVI, în vol. *Oastea cea mare*, Editura militară, București, 1972).

ȘTEFĂNESCU, ȘTEFAN, *Mișcări demografice în țările române pînă în sec. al XVII-lea și rolul lor în unitatea poporului român, în Unitate și continuitate în istoria poporului român*, București, 1968, p. 187—200.

ȘTEFĂNESCU, ȘTEFAN, „*Întemeierea*” Țării Românești și a Moldovei. Tradiția „descălecatului” din Transilvania („*Studii și articole de istorie*”, XVII, 1972, p. 91—94).

TUCĂ, FLORIAN, colonel, *Bătălia de la Posada și importanța ei pentru consolidarea independenței Țării Românești*, în *File din istoria militară a poporului român*, vol. II, București, 1974, p. 7-20.

XENOPOL, A.D., *Întemeierea țărilor române* („*Revista pentru istorie, arheologie și filologie*”, III, vol. 5, 1885, fasc. I, p. 1—28, fasc. II, p. 285—309).

XENOPOL, A.D., *Descălecarea Munteniei* („*Viața românească*”, VI, nr. 3, 1911, p. 309—322).

INDICI

a) ONOMASTIC

Alexandru, — 66

Alexandru, țar al Bulgariei — 66, 67
nepotul lui Mihail al III-lea Șişman

Arpad (familie) — 68

Andrei al III-lea, rege al Ungariei — 45, 46

Andrei, magistrul, prepozitul bisericii Alba — 170

Baiazid — 194

Bako, fratele lui Thatamer — 145, 146, 171

Bartaleu — 171

Basarab I Întemeietorul — 7, 8, 34, 39, 42, 49, 53, 54,
55, 56, 57, 58, 60, 64, 65, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 92,
93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 109, 110, 111, 112, 114, 117, 118, 122, 123, 124,
129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 138, 139, 140, 141,
142, 143, 145, 146, 150, 157, 158, 160, 164, 165, 166,
167, 169, 172, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183,
184, 186, 189, 191, 192, 201

Basarab (dinastie) — 34

Basarabă, vezi Basarab I Întemeietorul

Basarab Ivanco, vezi Basarab I Întemeietorul

Basarabești (familie) — 51

Bălan, C. — 116

Bălcescu, Nicolae — 188, 191, 196, 198, 205

Bărbat, fratele lui Litovoi — 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36,
38, 39, 103

Bărlădeni — 40
 Berend — 169
 Bogdan, Ioan — 34
 Bolohoveni — 40
 Bonifaciu al VIII-lea, papă — 45
 Borș (familie) — 72
 Borș, Ladislau, voievod al Transilvaniei — 47, 48, 72, 73, 74, 101, 102
 Borș Roland, voievod al Transilvaniei — 38
 Brătianu, G. — 35, 46, 49, 97, 103, 205
 Budescu, Nicolae — 113
 Bugar, comite de Sălaj — 76
 Bunea, A. — 54, 184
 Burebista, rege dac — 5, 9, 11, 202

 Cantacuzino, I., cronicar bizantin — 66
 Cantacuzino, Mihai — 27
 Cupșa, Ion, general-maior dr. — 206
 Carol al V-lea (cel Înțelept), rege al Franței — 90
 Carol Robert de Anjou, rege al Ungariei — 7, 45, 47, 48, 55, 66, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 89, 92, 93, 94, 97, 98, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 115, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 131, 132, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 154, 155, 156, 157, 162, 163, 165, 166, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 180, 182, 187
 Cazacu, Matei — 89
 Căpățînă, Dan — 204
 Ceaușescu, Ilie, general-maior dr. — 194, 205
 Ceaușescu, Nicolae — 5, 40, 63, 190, 203
 Chițescu, Lucian — 205
 Ciaka, fiul lui Nogai — 43
 Comșa, Maria — 27
 Conea, Ion — 23, 24, 51, 54, 109, 110, 111, 113, 124, 146, 205

Conrad de Tâlmaci — 73
 Constantinescu, Miron — 112, 205
 Constantinescu, N.A. — 108, 205
 Cazimir, rege al Poloniei — 195

Daicoviciu, Constantin — 112, 205
 Danciu, comite de Zoliom și Lipton — 142
 Danciu, fiul lui Vladislav — 102
 Darvai, Moritz — 67
 Decebal, rege dac — 5, 12, 202
 Decei, Aurel — 39, 43, 206
 Densusianu, Ovid — 206
 Derczényi, Dezső — 204
 Desideriu, fiul lui Dionisie — 174
 Dimitrie, jupan — 20
 Dionisie, comite de Bihor — 96 ; ban de Severin —
 96, 97, 102, 103, 132, 137, 175
 Dionisie, magistru — 75, 76
 Dlugosz, Ian — 177
 Dobrotici, voievod — 40
 Donat, Ion — 145
 Donch, magistru — 169
 Dorman (Dîrman) — 28
 Dosza Daniel — 67
 Drăganu, Nicolae — 206
 Drăgălina, P. — 107
 Drăghiceanu, V. — 37, 206
 Dușan, Ștefan — 67

Engels, Friedrich — 15
 Elekes L. — 67

Farcaș, cneaz — 23, 24, 40
 Felician (Zach) — 96

Fessler — 170
 Filitti, I.C. — 28, 33, 54, 206
 Florescu, G.D. — 24, 33
 Fuscus Cornelius — 112

 Gelu, voievod — 40, 202
 Gentile, cardinal — 48
 Gheorghe, magistru — 29, 30, 39
 Glad, voievod, — 40, 202
 Giurescu, Constantin C. — 23, 28, 32, 49, 94, 95, 107,
 111, 146, 185, 206
 Györffy, G. — 71, 204
 Gregoras, Nichifor — 38
 Gutkeled (familie) — 72

 Hasdeu, Bogdan Petriceicu — 51, 107, 146, 181, 206,
 Holban, Maria — 67, 71, 76, 77, 78, 98, 117, 118, 131,
 150, 179, 180, 181, 183, 206
 Holobolos, Manuil, retor — 35
 Homan, B. — 206
 Horea — 199

 Johannes de Turocz — 164

 Iancha (vezi și Ivanca) — 96, 103
 Iancu, Avram — 197, 198, 199
 Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei — 202
 Ilbasar, fiul lui Toktai — 43
 Iliescu, Octavian — 141, 206
 Ioan Albert, rege al Poloniei — 195
 Ioan I Angelos, stăpînitorul Vlahiei Mari — 38
 Ioan, cneaz — 23, 40
 Ioan al XXII-lea, papă — 80

Ioan de Tălmaci — 98
 Ioan Țimiskes, împărat bizantin — 20
 Ioan de Tîrnave, cronicar — 78
 Ionașcu, Ion — 28
 Iorga, Nicolae — 7, 14, 16, 17, 23, 24, 28, 31, 32, 37,
 39, 42, 53, 61, 62, 67, 68, 70, 71, 91, 93, 97, 98, 102,
 108, 145, 168, 185, 196, 204, 207
 Iosif, Șchiopul — 70
 Iosipescu, Sergiu — 204, 207
 Ivanca (Iancha) (vezi și Iwanka) — 102
 Ivanco Basarab (vezi Basarab I) — 97
 Iwanka (Ivanco), fiul lui Tihomir — 97, 98

 Kolus, magistrul — 172
 Kopasz, Iacob — 72
 Köszegi (familie) — 72

 Ladislau Cumanul — 38
 Ladislau al II-lea, fiul lui Ladislau Borș — 73
 Ladislau al IV-lea, rege al Ungariei — 28, 29, 30
 Ladislau, magistrul — 79
 Leurenthe de Seguar — 171
 Laurențiu, magistrul, comite de Zarand — 171, 172
 Lăzărescu, Emil — 103, 166, 204
 Lenin, Vladimir Ilici — 41
 Litovoi, voievod — 23, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 40, 42, 46, 51, 52, 54, 58, 103, 202
 Litovoi al II-lea — 28, 51
 Lytwoy (Lython) (vezi și Litovoi) — 34
 Lokietek, Vladislav, rege al Poloniei — 136
 Luccari, cronicar — 58
 Ludovic cel Mare — 93, 148, 171
 Ludovic de Anjou, rege al Ungariei — 105, 106, 172,
 177, 182

- Ludovic, fiul lui Carol al V-lea — 90
 Lupaș, Ioan — 66, 101, 185, 207
- Mailat, Ion N. — 109
 Makkai L. — 67
 Marcus, canonic — 89
 Maria, fiica lui Ludovic de Anjou — 90
 Martin, magistrul, fiul lui Berend — 169
 Martin, magistrul, fiul lui Bugar — 76, 78
 Marx, Karl — 197
 Matei Basarab, domn al Țării Românești — 58
 Matei Csak — 72
 Menumorut, voievod — 40, 202
 Mărculescu, Mihai — 109
 Mihail al VIII-lea Paleologul, împărat bizantin — 35, 42
 Mihail, prepozitul mănăstirii Jazow — 136
 Mihai Viteazul, domn al Țării Românești — 21, 202
 Mikud, ban al Slavoniei — 80
 Miliutin, Ștefan, rege al Serbiei — 38
 Minea, Ilie — 23, 33, 78, 108, 148, 177, 178, 179, 181, 183, 207
 Mihail al III-lea Șişman, țar al Bulgariei — 66, 67
 Mircea cel Bătrîn, domn al Țării Românești — 138, 193, 194, 202
 Moga, Ioan — 38, 73, 74, 94, 99, 101, 102, 207
 Moiş — 72
 Motogna, V. — 204
 Moțoc, Doru — 112, 114, 115, 116, 207
- Neagoe Basarab — 130
 Neagoe, Manole — 147, 150
 Negru Vodă (vezi și Radu Negru) — 44, 51, 64, 65, 183

Nägler, Thomas — 207
 Nicolae Alexandru — 82
 Nicolae, fiul lui Conrad de Tâlmaci — 73, 74
 Nicolae, fiul lui Iancha — (Iwanka, Ivanca) — 96, 97, 102
 Nicolae, fiul lui Radoslav — 173, 174
 Nogai — 42, 43

 Olteanu, Constantin, general-maior dr. — 86, 191, 207
 Olteanu Ștefan — 207
 Onciul, Dimitrie — 34, 37, 48, 49, 51, 53, 55, 68, 70, 95, 207
 Oprea, diacon — 117
 Otto de Bavaria, rege al Ungariei — 46, 47
 Ottocar de Stiria, cronicar — 47
 Oțetea, Andrei — 208

 Pandrea, Andrei — 107, 112, 113, 115, 146, 155, 208
 Parabuh, comite cuman — 79
 Panait, Panait I. 50, 56, 208
 Panaiteșcu, P.P. — 44, 58, 69, 78
 Pascu, Ștefan — 28, 31, 94, 112, 205
 Pethew, prepozit de Alba — 171
 Petru, fiul lui Bartaleu — 171
 Petru de Duisburg, conicar — 118, 164
 Pleșia, Dan — 24, 33
 Popa, Octavian — 61, 204
 Popa-Lisseanu, G. — 108, 171, 204
 Popa, Radu — 17, 32, 208
 Popescu, Petru Demetru — 208
 Prodan, David — 208
 Purcaru, Ilie — 208

 Radoslav — 173
 Radu Negru (vezi și Negru Vodă), voievod — 55, 56

- Romanescu, Gheorghe, colonel — 208
- Rosetti, Radu, general — 169, 208
- Sacerdoțeanu, Aurel — 28, 33, 51, 146, 147, 208
- Sairudji, rudă cu Ciaka — 43
- Schwanz — 99
- Seneslau, voievod — 22, 24, 39, 40, 42, 50, 52, 53, 57
- Sigismund de Luxemburg, rege al Ungariei — 65, 128, 193, 195
- Solomon, comite — 80
- Stoicescu, Nicolae — 58, 208
- Strikowsky, Martin — 177
- Szecsî (familie) — 98
- Ștefan, vicecastelan de Ciceu — 171
- Ștefan I, domn al Moldovei — 65
- Ștefan, fiul comitelui Paraduh — 78
- Ștefan, magistrul — 171
- Ștefan Uroș, țar al Serbiei — 47, 48, 66, 73
- Ștefan, voievod al Transilvaniei — 148
- Ștefan cel Mare, domn al Moldovei — 62, 117, 138, 194, 195, 202
- Ștefănescu, Ștefan — 19, 37, 51, 61, 64, 66, 70, 82, 185, 209
- Tatomir (vezi și Tihomir) — 39
- Tăutu, Aloisio — 38
- Teodora, fiica lui Basarab I — 66
- Teodor Sveatoslav, țar al Bulgariei — 43
- Thatamer — 171
- Tihomir, (Tugomir, Thocomer), tatăl lui Basarab I — 39, 53, 55, 64, 97, 105

Todea, Luđovic — 200
Tok-Temür — 39
Toktai, han tătar — 43
Toldy, Fr. — 90
Toma, fiul lui Leurenthe de Seguar — 171
Toma de Széchény, voievod al Transilvaniei — 80, 96,
97, 98, 100, 101
Toma, magistru — 172
Tamas Deak, voievod al Transilvaniei — 104
Traian, împărat roman — 16, 112
Tucă, Florian, colonel dr. — 209
Tudor, Dumitru — 112, 209
Tugomir (Tihomir) — 53
Tukulbugha, fiul lui Toktai — 43

Umur beg — 95
Ureche, Grigore — 196

Venceslav, fiul lui Venceslav al Boemiei — 44
Venceslav, rege al Ungariei — 46
Vîrtosu, Emil — 28, 81
Vladislav — 102
Vlad Țepeș, domn al Țării Românești — 138, 146, 202
Vlad I Uzurpatorul, domn al Țării Românești — 65,
127, 193
Vlaicu Vodă, domn al Țării Românești — 146

Xenopol, A.D. — 51, 196, 209

b) TOPONIMIC

Abrud — 200
Alba — 171

Anglia — 71
 Amlaș — 70, 99, 100, 101
 Ardeal (vezi și Transilvania) — 69
 Arieș — 199, 200
 Argeș, cetate — 56, 99, 145, 148, 150, 179
 Argeș, râu — 26, 38, 49, 50, 53, 54, 55, 57, 94, 112,
 146, 182
 Aydin — 95

 Baia de Arieș — 200
 Balcani — 29
 Banat — 29
 Băiaș, râu — 115
 Băiaș — 116
 Bănița — 32
 Bătușari, fost cartier în Curtea de Argeș — 147
 Bihor — 72, 96
 Boemia — 29, 46
 Boișoara — 124
 Bran, pas — 108, 109, 111, 113, 119, 120, 124, 126, 155.
 156, 157
 Brașov — 80, 113, 153, 155, 156, 157
 Bratislava — 46
 Brăila — 55, 69
 Brezoi — 54
 București — 6, 113
 Buda (Budapesta) — 45
 Bulgaria — 25, 43, 66, 75
 Buru — 200
 Buzău, râu — 26

 Cacova — 98
 Carei — 6
 Carpați — 12, 14, 24, 27, 30, 31, 32, 37, 38, 39, 40, 42,
 49, 50, 60, 70, 74, 100

Carpații Meridionali — 73
 Castro Argyas (vezi și Argeș, cetate) — 107, 119, 145,
 146, 147, 150, 151, 152, 157, 178
 Călugăreni — 6, 198
 Căpățineni — 146, 147
 Celei — 23
 Cetatea de la Arefu Argeșului — 146
 Cetatea Poenari — 146, 147
 Cetatea lui Vlad Țepeș — 146
 Chilia — 95
 Ciceu — 72
 Cîineni — 109, 115, 121, 124, 156
 Cîmpia română — 56
 Cîmpulung — 54, 55, 56, 99, 108, 109, 111, 112, 119,
 153, 155, 156, 157
 Clocoticiu — 111
 Cluj — 6
 Coasta Bratîi — 115
 Codrii Cosminului — 164, 195, 196, 198, 201
 Colentina, rîu — 26
 Comarnic — 109
 Constanța — 6
 Cosăul — 18
 Cozia — 113
 Crasna, chei — 107
 Craiova — 143
 Craiovești (familie) — 51
 Cumania — 25, 68
 Cumania Neagră — 64
 Curtea de Argeș — 23, 34, 52, 56, 57, 93, 109, 111,
 112, 113, 120, 121, 126, 143, 145, 146, 147, 148, 149,
 150, 151, 153, 155, 156, 179, 191
 Dacia — 12, 13, 14, 15, 21, 40
 Dealul Sasului — 109

Dealul Spirii — 6
Deva — 72, 101
Dîmbovicioara — 107
Dîmbovița, rîu — 26
Dîmbovița, cetate — 119
Dobrogea — 40, 44
Dolj — 27
Domnești — 157
Don — 43
Dragoslavele — 129
Drobeta Turnu Severin — 143
Dunărea — 6, 14, 20, 23, 35, 43, 56, 57, 67, 95, 103

Europa — 61, 184, 192

Făgăraș, voievodat (țara) — 31, 47, 70, 99, 100
Franța — 71
Frumușița, pîrîu — 115

Galeș, sat — 98
Gherghița — 107
Ghindăoani — 164
Gorj — 23, 24, 27, 108
Grecia — 25
Grivița — 6
Gureni — 107

Hațeg (țara) — 23, 24, 28, 31, 32, 33, 78, 99
Hășdate — 200
Horezu — 23

Iara — 200
Imperiul roman — 12, 16, 61

Isaccea — 43
Istru (vezi și Dunărea) — 43
Italia — 60
Iza — 18

Jazow — 136
Jiliște — 6
Jiu — 31, 100
Jiu, voievodat — 24
Jiul de Jos (vezi și Dolj) — 27
Jiul de Sus (vezi și Gorj) — 27, 33

Kalga — 68
Kált — 89

Lipton — 142
Lita — 72
Lotru — 99
Loviște (țara) — 99, 100, 109, 110, 111, 112, 113

Mara — 18
Maramureș, voievodat — 17, 18, 19, 24, 47
Marea Neagră — 6
Mălini — 6
Mărășești — 6, 198
Mărăști — 6
Mehadia — 73, 75, 76, 77, 98, 102, 103, 107
Moldova — 21, 22, 35, 40, 47, 60, 61, 62, 63, 65, 68, 94,
188, 194
Muchia Perișanilor — 115
Muntenia (vezi și Țara Românească) — 34, 40, 50, 51,
52, 56, 60, 61, 62, 68, 94, 110, 177

Munții Apuseni — 197, 200
Muntele Cozia — 112
Munții Făgărașului — 107
Munții Gorjului — 30, 107
Mureș — 6

Oarba de Mureș — 6
Ocoliș — 200
Oituz — 6, 198
Olt — 22, 34, 36, 54, 56, 69, 99, 100, 103, 112, 145
Oltenia — 23, 29, 33, 36, 40, 50, 51, 52, 54, 110, 129
Oradea — 6
Orșova — 107

Panonia — 44
Pazzata (vezi și Posada) — 128
Păuliș — 6
Peninsula Balcanică — 103
Perișani — 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 123
Perișani-Pripoare, defileu — 114
Petroșani — 24
Piatra Șanțului, pîrîu — 115
Pitești — 156
Pîriul Păsăzii — 113, 115
Plevna — 6
Ploiești — 6
Poarta de fier a Transilvaniei — 5, 6
Podișul Transilvaniei — 40
Podul Albului — 123
Podul Dîmboviței — 108, 109
Poiana, sat — 111, 122
Polonia — 65, 195

Polovragi — 23

Porțile de Fier — 43

Posada — 5, 6, 7, 8, 9, 83, 88, 89, 90, 91, 106, 107, 108,
109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120,
122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 144,
155, 156, 160, 162, 165, 167, 170, 171, 175, 176, 177,
178, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 191, 192,
193, 196, 198, 201, 202

Posada Gurenilor — 108

Prahova, rîu — 26

Prahova, județ — 27

Pripoare — 109, 111, 112, 114, 116, 123, 155, 157

Prut — 35

Racovița — 121, 124

Rahova — 6

Rîmnicu Vîlcea — 24

Rîpele Roșii — 113

Rîu Bărbat — 31, 32

Romanați, județ — 23

România — 11, 19, 22, 190, 198, 199

Roma — 12

Rovine — 5, 6, 193, 194

Rucăr — 108, 109, 119, 124, 126, 129, 153

Rucăr-Bran, defileu — 119, 124, 136, 153

Sagdja, vezi Isaccea

Salgo, cetate — 74, 98, 101

Sarmizetegusa — 5, 6, 198

Sălaj — 76

Sălătruc — 111, 120, 121, 124, 155

Sălciua de Jos — 200

Sălciua de Sus — 200

Săliște — 98

Seghedin — 48
 Serbia — 47, 75, 103
 Severin, banat — 33, 49, 54, 55, 73, 76, 77, 82, 94, 96,
 97, 98, 99, 101, 103, 105, 132, 137, 138, 140
 Sibiel — 74, 98
 Sibiu — 109, 111, 113, 121, 153, 155, 156, 157
 Sinaia — 109
 Siret — 55
 Slavonia — 80
 Slon — 27
 Stănești — 143
 Straja, pîriu — 115
 Stoenеști — 107

 Șelimbăr — 6
 Șipote — 200

 Tesalia — 38
 Timișoara — 6, 107, 170
 Titești — 54, 110, 117, 120, 123, 124, 125
 Titești-Brezoî, bazin — 54
 Tismana — 108
 Tîrgoviște — 103
 Tîrgu Jiu — 24
 Tîrgu Jiu, depresiune — 23
 Tîrnovo — 43
 Transilvania — 6, 20, 21, 38, 47, 48, 49, 54, 59, 63,
 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 82, 96, 97,
 99, 100, 101, 102, 109, 110, 112, 117, 118, 120, 125,
 128, 129, 151, 152, 153, 155, 188
 Turda — 200
 Turnu Roșu — 129
 Tutua, cetate — 43

Țara Loviștei (vezi și Loviștea) — 54, 107, 112, 114,
120, 125, 130, 150, 153, 155, 156, 157, 158

Țara Muntenască (vezi și Țara Românească) — 62

Țara Românească — 7, 8, 11, 21, 22, 26, 27, 34, 35,
40, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 60, 61, 62, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 77,
78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 92, 94, 95, 98,
99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 118, 120, 126, 128,
131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 143,
145, 155, 157, 158, 160, 168, 184, 185, 186, 187, 188,
191, 193

Ungaria — 7, 29, 30, 35, 39, 45, 46, 48, 49, 58, 67, 68,
69, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 81, 82, 91, 100, 106, 133,
137, 165, 173, 175, 177, 178

Ungrovlahia (vezi și Țara Românească) — 35

Vale — 98

Valahia (vezi și Țara Românească) — 43, 61, 62, 95

Valea Adâncă — 121

Valea Albă — 6

Valea Argeșului — 52

Valea Cernei — 107

Valea Jiului — 31

Valea Lotrului — 54

Valea Oltului — 107, 108, 124, 129

Valea Poșaga — 200

Valea Prahovei — 107, 109, 129

Vaslui — 5, 6

Valea Roșie — 113

Velbujd — 67, 82, 103, 131

Veneția — 103

Vişeu — 18
Vîlcan, pas — 23
Vîlcea — 23, 145
Vîlahia Mare — 38
Volga — 43

Zagreb — 45
Zarand — 171
Zoliom — 142

Yayiq, rîu — 43

CUPRINS

<i>Cuvînt înainte</i>	5
I. De la cnezate și voievodate la statul feudal Țara Românească	11
II. Politica externă a lui Basarab Întemeie- torul	64
III. Bătălia de la Posada din 9—12 noiembrie 1330	83
— Oastea Țării Românești în timpul dom- niei lui Basarab I	83
— Cauzele conflictului	92
— Ipoteze privind locul de desfășurare a bătăliei de la Posada	106
— Începutul și desfășurarea bătăliei	131
— Importanță și semnificația victoriei re- purtate de oștile române conduse de Basarab I în bătălia de la Posada. Unele concluzii	184
— Bibliografie selectivă	
— Indici	210

Pentru noi, pentru români, Posada definește locul unei aspre bătălii din perioada de început a statului feudal Țara Românească. Înscrisă cu litere de aur în cronică luptelor pentru independență ale înaintașilor noștri, în bătălia de la Posada, din 9–12 noiembrie 1330, se concentrează o epopee eroică, neasemuit de frumoasă și de înălțătoare, în cadrul căreia s-au etalat atît tăria de granit a luptătorilor români, a maselor de truditori, cît și încrederea nestrămutată în dreptatea cauzei pentru care s-au înfruntat cu dușmanul. Victoria reputată atunci de oștenii conduși cu vrednicie de voievodul Basarab I împotriva oastei regelui Ungariei, Carol Robert de Anjou, a consolidat independența Țării Românești. Caracterizînd vestita bătălie, marele nostru istoric Nicolae Iorga sublinia, printre altele, că ea a fost „o biruință mare și întreagă, rodnică în urmări, fiindcă lupta se dădea în direcția naturală a dezvoltării noastre și pe pămîntul nostru, ocrotitor pentru ai săi”.